

SAYI 132 MART 2025

BANKACILAR

Araştırma Makaleleri

Enver Sedat Gültekin / Dr. Yavuz Yumrukuz
6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun Sır Saklama
Yükümlülüğü Getiren Hükümleri Üzerine Bir Değerlendirme

Mücahit Dizman
Kitle Fonlaması ve Terörizmin Finansmanı İlişkisi

Özel Araştırma

Abdullah Bilgin
Veri Merkezlerinin Artan Önemi ve 500-Km Mesafede İki Veri
Merkezinin Yüksek Kullanılabilirlik Bakış Açısı ile Fiziki Yer Değişimi

Konferans / Seminer

Prof. Dr. H. Ercüment Erdem
Sendikasyon Kredileri ve Tahkim

BANKACILAR

Yıl/Volume : 36

Sayı/Issue : 132 – Mart 2025

Yayın Türü /Type of Publication:

Yerel Süreli Hakemli Yayın/ Refereed

Yayın Aralığı / Frequency: 3 Aylık / Quarterly

(Mart / Haziran/ Eylül/ Aralık)

(March/ June/ September/ December)

ISSN 1300-0217

e- ISSN 1307-8631

www.tbb.org.tr

Sertifika No/ Certificated Number 17188

Türkiye Bankalar Birliği adına

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Doç. Dr. Ekrem Keskin

Genel Yayın Yönetmeni

Ümit Ünsal

Editörler

Fatma Özlem Kanbur

Dr. Aynur Coşkun

Güneş Taş Memiş

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Ahmet Kırman/ Türkiye Bankalar Birliği

Berkant Ülgen/ Türkiye Bankalar Birliği

Prof. Dr. Burak Saltoğlu/ Boğaziçi Üniversitesi

Doç. Dr. Burçhan Sakarya/ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve

Bütçe Başkanlığı

Prof. Dr. Cumhuriyet Coşkun Küçüközmen/ İzmir Ekonomi

Üniversitesi

Prof. Dr. Erhan Aslanoğlu/ Piri Reis Üniversitesi

Günay Günver/ Türkiye Bankalar Birliği

Prof. Dr. Hülya Taş Korkmaz/İstanbul Kültür Üniversitesi

Prof. Dr. İ. Sadi Uzunoğlu/ Trakya Üniversitesi

Dr. İhsan Uğur Delikanlı/ KTKB

Prof. Dr. K. Batu Tunay/ Marmara Üniversitesi

Dr. M. Cüneyt Sezgin/ Türkiye Garanti Bankası A.Ş.

Dr. Mustafa Aydın/ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme

Kurumu

Prof. Dr. Orhan Göker/ İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. Sıdıka Vuslat Us/ TC Merkez Bankası

Prof. Dr. Şakir Sakarya/ Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Vedat Sarıkovanlık/ İstanbul Üniversitesi

Dr. Veysi Seviğ/ Marmara Üniversitesi

Yayın Sorumlusu: Özkan Sezer-Umut Dağ

İdare Merkezi

Nispetiye Caddesi Akmerkez B3 Blok Kat:13

34340 Etiler-İSTANBUL

Tel : 212-282 09 73

Faks : 212-282 09 46

E-posta: tbb@tbb.org.tr

Yayınlanma Tarihi: Mart 2025

Para ile satılmaz.

Bankacılar Dergisi Hakkında

Bankacılar dergisi, ekonomi, finans, bankacılık konularında ve bu konularla ilgili alanlarda bilimsel özgün makalelere yer veren hakemli bir dergidir.

Bankacılar, akademisyenler, araştırmacılar, uygulamada yer alan profesyoneller ve politika yapıcıları arasındaki bilgi paylaşımının artırılmasına, bankacılık mesleğinin geliştirilmesine ve literatüre katkıda bulunmayı amaçlar.

Yılda dört kez sadece elektronik ortamda yayımlanır. Üç ana bölümden oluşur. Birinci bölümde, hakemler tarafından değerlendirilen, yayımlanması uygun görülen makalelere, ikinci bölümde konferans bildirisi ve konuşma metinlerine, üçüncü bölümde ise bankacılık uygulamalarına ilişkin özel araştırma yazılarına ve çevirilere yer verilir.

Yayımlanmak üzere gönderilecek makalelerin, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olması ve değerlendirme süreci içerisinde başka bir yerde yayınlama girişiminde bulunulmaması gerekir.

Bankacılar dergisi, kabul edeceği makalelerde, kapsadığı konularla ilgili olma ve Türk Dil Kurumu ve dergi yazım kurallarına uygun olarak hazırlanma şartlarını arar. Makaleler, "anonim yazar/anonim hakem" sistemine göre değerlendirilir. Uygun bulunan makaleler konu ile ilgili iki hakeme gönderilir. Hakem raporlarına göre makalelerin yayımlanıp yayımlanmayacağına karar verilir. Daha detaylı bilgi makale değerlendirme sürecinde yer almaktadır. Yayımlanacak makalelerde yazım kurallarına ve biçime ilişkin değişiklikler yapılabilir veya bunların yapılması yazardan istenebilir.

Bankacılar dergisinde yayımlanan yazılar, Türkiye Bankalar Birliği'nin resmi görüşlerini yansıtmaz; yazar ve görüş sahiplerini bağlar. Yazılardan kaynak göstererek alıntı yapılabilir. Dergiye başvurular ücretsizdir. Yayımlanması kabul edilen makalelerin elektronik tüm yayın hakları, süresiz olmak üzere Türkiye Bankalar Birliği'ne aittir. Makaleler için yazarlara telif ücreti ödenir.

Dergiye gönderilen makalelerde, COPE (Committee on Publication Ethics – Yayın Etiği Komitesi)'un hakemler, yazarlar ve editörler için uluslararası standartları dikkate alınmakta ve makalelerin araştırma ve yayın etiğine uygunluğuna dikkat edilmektedir.

Dergide yayımlanması talep edilen makaleler, Birlik idare adresine, posta veya e-posta (tbb@tbb.org.tr) olarak gönderilebilir.

TÜBİTAK Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi Müdürlüğü'nden Birliğimize iletilen karar uyarınca Bankacılar Dergisi'nin 2022 yılından itibaren dizinlenmeyeceği, ULAKBİM TR Dizin tarafından 2023 yılı için gerekli süreçler sonucunda ayrıca değerlendirme yapılacağı belirtilmiştir.

Saygılarımızla,

Türkiye Bankalar Birliği

İçindekiler

Araştırma Makaleleri

Enver Sedat Gültekin / Dr. Yavuz Yumrukuz

6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun Sır Saklama Yükümlülüğü Getiren Hükümleri Üzerine Bir Değerlendirme

1

Mücahit Dizman

Kitle Fonlaması ve Terörizmin Finansmanı İlişkisi

19

Özel Araştırma

Abdullah Bilgin

Veri Merkezlerinin Artan Önemi ve 500-Km Mesafede İki Veri Merkezinin Yüksek Kullanılabilirlik Bakış Açısı ile Fiziki Yer Değişimi

40

Konferans / Seminer

Prof. Dr. H. Ercüment Erdem

Sendikasyon Kredileri ve Tahkim

74

Contents

Research Articles

Enver Sedat Gültekin / Dr. Yavuz Yumrukuz

An Assessment of the Provision of Capital Markets Law No. 6362 Regarding the
Obligation of Confidentiality

1

Mücahit Dizman

The Relationship Between Crowdfunding and Terrorism Financing

19

Sectoral Research

Abdullah Bilgin

The Growing Importance of Data Centers and The Physical Relocation of Two
Data Centers 500 Km Apart From A High Availability Perspective

40

Conferance

Prof. Dr. H. Ercüment Erdem

Syndicated Loans and Arbitration

74

Araştırma Makalesi / Research Article
Cilt / Volume: 36, Sayı / Issue: 132, Yıl / Year: 2025

6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun Sır Saklama Yükümlülüğü Getiren Hükümleri Üzerine Bir Değerlendirme

Enver Sedat Gültekin¹
Dr. Yavuz Yumrukuz²

Öz

Sır saklama yükümlülüğü, ticari faaliyetler açısından genel bir öneme sahip olmakla birlikte, para ve sermaye piyasalarında özel bir anlam ve ağırlık taşımaktadır. Sermaye piyasalarında, diğer sektörlerden farklı olarak, yürütülen sermaye piyasası faaliyeti çerçevesinde kurulan ticari ilişkinin tüm tarafları, korunan hukuki değer açısından sır saklama yükümlülüğüne ayrı ayrı tabidir. Sır niteliğindeki hususlar, içeriğine bağlı olarak; yatırımcılar, sermaye piyasası kuruluşları, halka açık ortaklıklar, bu kuruluşların çalışanları ve nihayetinde sermaye piyasalarını düzenleyen bağımsız idari otorite bakımından ayrı ayrı sır saklama yükümlülüğü doğurmaktadır. Sır saklama yükümlülüğü, ticaret hukuku, rekabet hukuku ve bankacılık hukuku gibi çeşitli alanlarla kesişen boyutlara sahip olmakla birlikte, bu çalışma yalnızca sermaye piyasası mevzuatı çerçevesindeki yükümlülükleri ele almayı amaçlamaktadır.

Bu bağlamda, çalışma kapsamında 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun sır saklama yükümlülüğü getiren hükümleri farklı perspektiflerden bütünsel olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sır Saklama Yükümlülüğü, Ticari Sır, İçsel Bilgi, Müşteri Sırrı, Sermaye Piyasası.
JEL Sınıflandırması: K22, K42, G23, G38

An Assessment of the Provision of Capital Markets Law No. 6362 Regarding the Obligation of Confidentiality

Abstract

The obligation of confidentiality carries general importance in commercial activities, but it holds a distinct significance in the realm of money and capital markets. In capital markets, all parties involved in the commercial relationships established within the scope of capital market activities are individually subject to the obligation of protecting confidential information from a legal standpoint. Depending on the nature of the classified information, separate obligations of confidentiality are imposed on investors, capital market institutions, publicly traded companies, their employees, and ultimately, the independent administrative authority regulating the capital markets. While the obligation of confidentiality intersects with various legal domains such as commercial law, competition law, and

¹ Sorumlu Yazar, Bankalar Yeminli Murakıbbı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu - E-posta: egulteekin@bddk.org.tr - ORCID: 0000-0002-6652-8962

² Dr.,Başkan Yardımcısı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu - E-posta: yyumrukuz@bddk.org.tr - ORCID: 0009-0002-3588-331X

Makale Başvuru Tarihi: 10/01/2025

Kabul Tarihi: 22/03/2025

Atıf: Gültekin, S. E. ve Yumrukuz, Y. (2025). 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun Sır Saklama Yükümlülüğü Getiren Hükümleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Bankacılar Dergisi*, 36(132), 1-18.

banking law, this study aims to address the obligations within the framework of capital market legislation.

In this context, the focus of this study is to provide a comprehensive evaluation of the provisions of Law No. 6362 on Capital Markets, which introduce the obligation of confidentiality, from different perspectives.

Keywords: Obligation of Confidentiality, Trade Secret, Insider Information, Customer Secret, Capital Market.

JEL Classification: K22, K42, G23, G38

Giriş

Sermaye piyasalarında temel belirleyicinin bilgi ve beklentiler olması sebebiyle bilgi asimetrisi yaratabilecek ve beklentileri değiştirebilecek nitelikteki bilgilerin sermaye piyasası üzerinde çok önemli bir etkisi bulunmaktadır. Sermaye piyasalarının düzeni ve istikrarı açısından kritik öneme sahip bu hususlar, aynı zamanda bir işletmenin faaliyetlerine ilişkin ticari sır niteliğinde olduğunda, konu daha da büyük bir hassasiyet kazanmaktadır. Sır saklama yükümlülüğü; ticaret hukuku, sınai mülkiyet hukuku, patent hukuku, rekabet hukuku ve bir bankayla ilgili olduğu durumlarda bankacılık hukuku gibi farklı hukuk alanlarıyla kesişen geniş bir kapsam taşımaktadır. Bununla birlikte, bu çalışmada söz konusu yükümlülükler, sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde ele alınmıştır.

Sırların saklama yükümlülüğü, 06.12.2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (**SPKn**)'nun farklı maddelerinde farklı boyutlarıyla düzenlenmiştir. Konu ilk olarak SPKn'nun "*Gizlilik ve sır saklama*" başlıklı 90. maddesinde, Sermaye Piyasası Kurulu (**SPKr**)'nun yürüttüğü denetim faaliyetleri kapsamında yapılan incelemelere ilişkin bilgi talep edilen gerçek ve tüzel kişilerin, incelemenin varlığını ve niteliğini sır olarak saklama yükümlülüğü itibarıyla düzenlenmiştir. SPKn'nun "*Sır saklama yükümlülüğü*" başlıklı 113. maddesinde ise farklı bir kapsamda yürütülen inceleme veya denetim faaliyetlerine ilişkin başkalarına açıklamalarda bulunanların adli yaptırıma tabi tutulacağı hüküm altına alınmıştır. Konuya ilişkin diğer bir düzenleme ise SPKr başkan ve üyeleri ile personeli açısından sır saklama yükümlülüğünün yer aldığı SPKn'nun "*Yasaklar*" başlıklı 121. maddesinde yer almaktadır. Burada bahsi geçen kişilerin SPKr'ndaki görevleri sebebiyle öğrendikleri gizlilik taşıyan bilgileri ve ticari sırları görevden ayrılmış olsalar bile başkasına açıklayamayacakları hükme bağlanmıştır. SPKn'nun "*Sırların saklanması ve açıklanması*" başlıklı 135. maddesinde ise 121. madde kapsamında da sır saklama yükümlülüğüne tabi olan SPKr Başkan ve üyeleri ile personelinin sır niteliğindeki bilgileri başkasına açıklayamayacağı ve kendilerinin/başkalarının yararına kullanamayacağı düzenlemesine yer verilmiş ve SPKr'nun destek hizmeti aldığı kuruluşlar ile bunların çalışanlarının da bu hükme tabi olacağı düzenlenmiştir.

Çalışma kapsamında, SPKn'nun farklı maddelerinde ve farklı boyutlarıyla düzenlenen sır saklama yükümlülüğünün ilgili sermaye piyasası faaliyetleri itibarıyla bütünsel olarak ele alınması amaçlanmakta olup bu kapsamda ilk olarak sır kavramı ele alınmış, devamında ise sermaye piyasası mevzuatında düzenlenen sır saklama yükümlülükleri değerlendirilmiştir.

I. Genel Olarak Sır Kavramı

Sır, kelime anlamı itibarıyla Türk Dil Kurumu tarafından "Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2024). Literatürde sırrın üzerinde bütünüyle uzlaşmış genel bir tanımla bulunmamakla birlikte sır kavramı, bilginin gizli kalmasına yönelik irade ve üçüncü kişiler

tarafından bilinmemesi olarak iki temel unsur üzerinden açıklanmaktadır (Çiftçioğlu, 2017, s. 3-8).

Sermaye piyasası mevzuatında, sır saklama yükümlülüğüne ilişkin düzenlemelere yer verilmiş olmakla birlikte, sırrın tam olarak hangi hususları kapsadığı ve nasıl tanımlandığına yer verilmemiştir. Sermaye piyasası mevzuatı dışında genel yasal çerçevede de sır saklama yükümlülüğünü öngören çok sayıda düzenleme bulunmasına karşın ilgili düzenlemeler itibarıyla sır kavramının hangi hususları kapsadığına dair bir netlik bulunmamaktadır (Küçüktaşdemir, 2018, s. 450). Konuyu finansal piyasalara (bankacılık ve sermaye piyasası) özgü olarak düzenleyen özel kanunlar bulunmakla birlikte, genele şamil olarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)'nın "*Ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması*" başlıklı 239. maddesinde; ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelere sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereği vakıf olan kişilerce yetkisiz kişilere verilmesinin veya ifşasının şikâyet üzerine cezalandırılacağı şekliyle düzenlenmiştir. Madde metninde sır kavramı somutlaştırılmamış, gerekçesinde ise "*bir bilgi veya belgenin bu nitelikte olup olmadığı, ilgili kanunda belirlenen bu hususa ilişkin ölçütler göz önünde bulundurularak hâkim tarafından belirlenir.*" ifadesiyle konu hâkim takdirine bırakılmıştır (Türk Ceza Kanunu (5237) - Madde Gerekçesi, 2005).

Benzer şekilde, Türk Ceza Kanunu'nun "*Göreve ilişkin sırrın açıklanması*" başlıklı 258. maddesinde kamu görevlilerinin sır saklama yükümlülüğü düzenlenmiştir. Madde metninde somut olarak sır tanımlanmamış olsa da maddenin lafzından sırrın dolaylı bir şekilde, "*Görevi nedeniyle kendisine verilen veya aynı nedenle bilgi edindiği ve gizli kalması gereken belgeleri, kararlar ve emirler*" olarak tanımlandığı sonucu çıkarılabilir.

Türk Ceza Kanunu'nun 239. maddesinin gerekçesinde "*ilgili kanun*" olarak geçen ve ölçütlerin belirleneceği düzenleme ise 01.02.2008 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulan ancak kadük hale gelen Ticari Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısı (Tasarı)'dır¹. Tasarının genel gerekçesinde; ticari sır, banka sırrı ve müşteri sırrı esas alınarak sırrların gizliliğinin sağlanmasının ticari işletmeler ile banka ve sermaye piyasalarındaki öneminden bahisle uygulamada karşılaşılan tereddütleri gidermek amacıyla sırrların tanımının yapılması, talep edilmesi, verilmesi, kullanılması ve korunmasının tabi olduğu genel ilkelerin tespitinin amaçlandığı belirtilmiştir.

Sermaye piyasaları itibarıyla değerlendirildiğinde, tasarının amaç ve kapsam maddesinde yer alan;

"Bu Kanunun amacı; kamu kurum ve kuruluşları ile iktisadî, ticarî ve malî sektörlerde üretim, tüketim ve hizmet alanlarında faaliyet gösteren ticarî işletme ve şirketler, bankalar, sigorta şirketleri ve mali piyasalarda faaliyet gösteren aracı kurumlarının ticarî sır, banka sırrı ve müşteri sırrlarının talep edilmesi, verilmesi, kullanılması ve korunmasına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir."

ifadesinde, madde metninde sektörlerin sayıldığı kısımda sermaye piyasalarından daha geniş bir çerçeveye işaret eden kapsayan "*mali piyasalar*" terimi kullanılmış, devamında ise tüm sermaye piyasası kurumları yerine sadece "*aracı kurumlar*" zikredilmiştir. Bununla birlikte, Tasarı'nın TBMM Başkanlığı'na geldiği tarih itibarıyla yürürlükte bulunan 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na bakıldığında, sermaye piyasası kurumlarının; aracı kurumların yanı sıra yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları ile ilgili kanunun 39. maddesinde diğer sermaye piyasası kurumları olarak sayılan;

"... kuruluş ve faaliyet esasları Kurulca belirlenen, sermaye piyasası araçlarının takas ve saklanması, derecelendirilmesi, ihraççıların ve sermaye piyasası kurumlarının

denetlenmesi ile uğraşan kuruluşlar, yatırım danışmanlığı, portföy yönetimi gibi sermaye piyasası faaliyetlerini yerine getiren şirketler, varlık yönetim şirketleri, ipotek finansmanı kuruluşları, konut finansmanı fonları, varlık finansmanı fonları, risk sermayesi yatırım fonları, risk sermayesi yatırım ortaklıkları, vadeli işlemler aracılık şirketleri, sermaye piyasasında faaliyette bulunacak gayrimenkul değerlendirme kurumları ve portföy saklama şirketleri...”

kapsayan çok daha geniş bir alana işaret ettiği görülmektedir (2499 Sermaye Piyasası Kanunu (mülga), 1982). Tasarının amaç ve kapsam maddesinde geçen “*iktisadî, ticarî ve malî sektörlerde üretim, tüketim ve hizmet alanlarında faaliyet gösteren ticarî işletme ve şirketler*” ifadesi ile diğer sermaye piyasası kurumlarının da kapsam dahilinde olduğu sonucuna ulaşmak mümkün olsa da madde metninin devamında sermaye piyasaları itibarıyla sadece aracı kurumlara özellikle yer verilmesi isabetli olmamıştır.

Tasarı’da ticari sır, banka sırrı ve müşteri sırrı olmak üzere üç farklı tanımlama yapılmıştır. Buna göre;

“a) Ticarî sır: Bir ticarî işletme veya şirketin faaliyet alanı ile ilgili yalnızca belirli sayıdaki mensupları ve diğer görevlileri tarafından bilinen, elde edilebilen, özellikle rakipleri tarafından öğrenilmesi halinde zarar görme ihtimali bulunan ve üçüncü kişilere ve kamuya açıklanmaması gereken, işletme ve şirketin ekonomik hayattaki başarı ve verimliliği için büyük önemi bulunan; iç kuruluş yapısı ve organizasyonu, malî, iktisadî, kredi ve nakit durumu, araştırma ve geliştirme çalışmaları, faaliyet stratejisi, hammadde kaynakları, imalatının teknik özellikleri, fiyatlandırma politikaları, pazarlama taktikleri ve masrafları, pazar payları, toptancı ve perakendeci müşteri potansiyeli ve ağları, izne tâbi veya tâbi olmayan sözleşme bağlantılarına ilişkin veya bu gibi bilgi ve belgeleri,

b) Banka sırrı: Bankanın yönetim ve denetim organlarının üyeleri, mensupları ve diğer görevlileri tarafından bilinen malî, iktisadî, kredi ve nakit durumu ile ilgili bilgilerle, bankanın müşteri potansiyeli, kredi verme, mevduat toplama, yönetim esasları, diğer bankacılık hizmet ve faaliyetleri, risk pozisyonlarına ilişkin her türlü bilgi ve belgeleri,

c) Müşteri sırrı: Ticarî işletme ve şirketlerin, bankaların, sigorta şirketlerinin, sermaye piyasasında ve malî piyasalarda faaliyet gösteren aracı kurumların, kendi faaliyet alanlarıyla ilgili olarak müşteriyle ilişkilerinde, müşterinin şahsî, iktisadî, malî, nakit ve kredi durumuna ilişkin doğrudan veya dolayısıyla edindikleri tüm bilgi ve belgeleri,”

ifade eder şekilde tanımlanmıştır.

Tasarı’da, finansal piyasalarda faaliyet gösteren diğer kurumlardan farklı olarak sadece bankalar için tatbik edilebilecek olan “*banka sırrı*” tanımlaması yapılmış, diğer kurumlara ilişkin sırların tamamı “*ticari sır*” olarak nitelendirilmiştir. Tasarı gerekçesinde, banka sırrının neden ayrıştırıldığına ilişkin bir açıklama bulunmamakla beraber, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 73. maddesinde yer alan ve aynı kanunun 159. maddesinde ihlali suç olarak düzenlenen sır saklama yükümlülüğüne ilişkin düzenlemede geçen “*bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırlar*” ifadesinin etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir².

Her ne kadar yasalaşmamış olsa da Tasarı kapsamında sermaye piyasalarında faaliyet gösteren kurumlar için ticari sır ilişkili kriterler; faaliyet alanıyla ilgili olma, az sayıda ve kuruluşa ilişkili kişiler tarafından bilinme, üçüncü kişiler tarafından öğrenildiğinde kuruma zarar verebilecek nitelikte olma ve önemlilik olarak öne çıkmaktadır. Benzer şekilde, bu kurumların müşterileri itibarıyla değerlendirildiğinde, işletme ve/veya çalışanları tarafından

doğrudan veya dolaylı olarak edinilen; müşterinin şahsî, iktisadî, malî, nakit ve kredi durumuna ilişkin tüm bilgi ve belgeler müşteri sırrı olarak nitelendirilebilir.

II. Kavramsal Olarak Sır ve İçsel Bilgi

Literatürde, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında “İçeriden öğrenenlerin ticareti”, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında “Bilgi suiistimali” olarak nitelendirilen suça ilişkin çok sayıda çalışma bulunmasına karşın, sır saklama yükümlülüğü konusuna ilişkin değerlendirmeler oldukça sınırlıdır. Bu durumda, içsel bilginin ve devamında içeriden öğrenenlerin ticaretinin sermaye piyasası açısından ekonomik sonuçları itibarıyla taşıdığı önemin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

İçeriden öğrenenlerin ticareti, aracı kurumlar, yatırım ortaklıkları, portföy yönetim şirketleri gibi sermaye piyasasında faaliyet gösteren kurumların yanı sıra; sermaye piyasası araçlarının fiyatlarını, değerlerini veya yatırımcıların kararlarını etkileyebilecek nitelikteki bilgilere erişim imkanı bulunan halka açık ortaklık çalışanlarını ve diğer ilişkili kişileri de kapsayan oldukça geniş bir kesimi ilgilendirmektedir.

İlk bakışta, “sır” kavramı ile “içsel bilgi” kavramı birbirine yakınsayan kavramlar gibi görünse de aralarında önemli farklar bulunmaktadır (Aksoy, 2018, s. 136). İlk olarak içsel bilgi, ilgili düzenlemeler kapsamında zamanla kamuya açık bir bilgi haline gelebileceği gibi, belli bir zaman diliminde kamuya açık hale gelmesi gereken bir bilgi niteliğinde olabilir. Buna karşın, ticari sırrın belki de süresiz olarak şirket nezdinde gizli kalması, müşteri sırrının ise faaliyeti yürüten şirket ve müşteri arasında süresiz olarak gizli kalması gerekir. Sır niteliğindeki bilginin ifşası içsel bilgiden farklı olarak, şirkete özel bilgilerin (stratejisi, iş planı, bütçesi, organizasyon yapılanması vb.) rakipler tarafından öğrenilmesi gibi faaliyet yürüten şirketin zarar görmesine yola açabilir. Müşteri sırrının ifşası ise kişisel nitelikteki verilerin açığa çıkmasına yol açabilecek niteliktedir.

III. SPKn'nun “Gizlilik ve sır saklama” Başlıklı 90. Maddesi

SPKn tarafından yürütülen denetim ve inceleme faaliyetleri, sermaye piyasalarında oluşan fiyat ve dengeler itibarıyla ayrıca önem taşımaktadır. Dolayısıyla, belli bir şirket veya sermaye piyasası aracı özelinde bu faaliyetlerin yürütüldüğü bilginin üçüncü kişilerin eline geçmesi, söz konusu şirketin ve/veya sermaye piyasası aracının değerinde önemli dalgalanmalara ve kayıplara yol açabilecek niteliktedir. Buna bağlı olarak, SPKn'nun 90. maddesinde denetim görevlilerinin bilgi ve belge isteme yetkisini düzenleyen 89'uncu maddesine atıfla sır saklama yükümlülüğü düzenlenmiştir. Bu çerçevede;

“Madde 90-(1) 89 uncu maddenin birinci ve ikinci fıkraları çerçevesinde kendilerinden bilgi istenilen gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanun ve özel kanunlardaki gizlilik ve sır saklama hükümlerini ileri sürerek bilgi vermektan imtina edemezler.

(2) İncelemeye konu olan kişiler ile olay ve konu hakkında bilgi ve belge talep edilen kamu kurumları dâhil gerçek ve tüzel kişilerin, incelemenin varlığını ve niteliğini sır olarak saklamaları zorunludur.”

hükmüyle, birinci fıkra kapsamında bilgi ve belge vermektan imtina edemeyecek gerçek ve tüzel kişiler, ikinci fıkra kapsamında “incelemenin varlığını ve niteliğini” sır olarak saklamakla yükümlü tutulmuştur. Dolayısıyla maddenin ilk fıkrası, denetimle görevlendirilen meslek personelinin taleplerinin karşılanmasını sağlamayı amaçlamaktayken, ikinci fıkrası kendisinden bilgi talep edilen kişi ve kuruluşların incelemenin varlığını ve niteliğini sır olarak saklama zorunluluğuna ilişkindir.

Madde ikinci fıkrası itibarıyla, sır saklama yükümlülüğü öngören diğer düzenlemelerden ayrılmaktadır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 73. maddesi, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 25. maddesi, Türk Ticaret Kanunu'nun 527. ve 562. maddeleri, Türk Ceza Kanunu'nun 239. maddesi gibi sır saklama yükümlülüğü öngörülen diğer düzenlemelerde koruma altına alınan husus temel olarak müşteri sırrı, banka sırrı veya ticari sırdır. SPKn'nun 90. maddesinde ise koruma altına alınan husus, sermaye piyasasında faaliyet gösteren şirkete ya da müşterilerine ilişkin gizli kalması gereken bilgi/belgeler değil, SPK tarafından yürütülen incelemenin varlığı ve niteliğidir. Benzer bir düzenleme, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasında, şüpheli işlem bildirimleriyle ilgili yapılmıştır. Buna göre, yükümlü sıfatına sahip kuruluşların, şüpheli işlem bildirimini yapıldığını, yetkili merciler haricinde işleme taraf olanlar da dahil olmak üzere, herhangi bir kişi veya kuruma açıklamaları yasaklanmıştır. Düzenleme ile hem şüpheli işlem bildirimine müstenit incelemenin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi hem de bildirimde bulunanın korunması amaçlanmıştır.

Sır saklama yükümlülüğü getiren SPKn'nun 90. maddesinin gerekçesinde detaylı bir açıklamaya yer verilmemiş olmakla birlikte, SPKn'nun genel gerekçesinde, söz konusu düzenlemeye ilişkin olarak;

“Denetimin etkinliğini sağlayabilmek açısından denetim faaliyetleri sırasında kendilerinden bilgi ve belge talep edilenlerin incelemenin içeriği ve talep edilen belgeler hakkında üçüncü şahıslara bilgi vermelerini engellemek amacıyla bu şahıslara sır saklama yükümlülüğü getirilmiştir.”

ifadelerine yer verilerek, sır saklama yükümlülüğüyle denetim faaliyetlerinin etkinliğinin amaçlandığı belirtilmiştir (6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu Genel Gerekçesi, 2012). Bununla birlikte, söz konusu düzenlemeyle yürütülen incelemenin etkilerini kontrol altında tutmak ve etkinliğini sağlamak suretiyle toplumsal ekonomik faydanın da amaçlandığı değerlendirilmektedir.

SPKn'nun 89. maddesinde denetim faaliyetlerinin icrası düzenlenmiş ve bu denetim faaliyetlerini yürütmekle görevli denetim yetkililerine SPKn'nun 88. maddesinde yer verilmiştir. İlgili maddenin birinci fıkrasında;

“Bu Kanun ve diğer kanunların sermaye piyasası ile ilgili hükümlerinin uygulanmasının ve her türlü sermaye piyasası faaliyet ve işlemlerinin denetimine meslek personeli yetkilidir. Bu yetki, Kurul Başkanı tarafından görevlendirilen meslek personeli tarafından kullanılır.”

hükmüyle, SPK Başkanı tarafından görevlendirilen meslek personeli³ denetimle yetkili kılınmıştır (Adıgüzel, 2018, s. 359). Burada dikkat edilmesi gereken husus, SPK'nun tüm personelinin değil, sadece denetim ile görevlendirilen meslek personelinin yetkisinin olduğu ve denetim görevinin genele şamil değil verilen denetim görevinin kapsam ve sınırıyla olduğudur.

Sır saklama yükümlülüğüne tabi olacak kişi ve kuruluşlar SPKn'nun 89. maddesi kapsamında, kendisinden bilgi istenilen gerçek ve tüzel kişiler olarak belirlenmiş olup buna göre, *“bu Kanun kapsamındaki tüm kurum ve kuruluş ile ilgili diğer gerçek ve tüzel kişiler”* gizlilik ve sır saklama yükümlülüğüne tabidir. Kapsamdaki kurum ve kuruluşlar SPKn'nun 3. maddesinde; sermaye piyasası araçlarını ihraç edenler, halka arz edenler, bu araçların işlem gördüğü borsalar ve diğer teşkilatlanmış piyasalar, piyasa işleticileri, borsalar, sermaye piyasası faaliyeti yürüten kurumlar, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, Türkiye Değerleme

Uzmanları Birliği, merkezî takas kuruluşları, merkezî saklama kuruluşları, Merkezî Kayıt Kuruluşu ve Sermaye Piyasası Kurulu olarak sayılmıştır. Sayılan kurum ve kuruluşlara ilave olarak, SPKn'nun 89. maddesinde geçen "*ilgili diğer gerçek ve tüzel kişiler*" ifadesiyle, herhangi bir suretle denetim kapsamına dahil olan yatırımcılar, kamu kurumları/çalışanları dahil tüm ilgililer yükümlü olarak değerlendirilebilecektir.

Sır saklama yükümlülüğü getiren SPKn'nun 90. maddesinde sır olarak tanımlanan husus, "*incelemenin varlığı ve niteliği*" olup bu maddeye aykırılığın yaptırımını açık bir şekilde düzenlenmemiştir. Bununla birlikte, olay özelinde SPKn'nun 113. maddesinin tatbikinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Diğer taraftan, maddede yer alan "*incelemenin varlığını ve niteliğini*" sır olarak saklama yükümlülüğü bir yönüyle SPKn'nun 106. maddesinde düzenlenen bilgi suistimali suçunun konusunu oluşturabilir. İncelemenin varlığı veya niteliği sermaye piyasası araçlarının fiyatlarını, değerlerini veya yatırımcıların kararlarını etkileyebilecek nitelikteyse bu bilgiyi aktararak kendisine veya başkasına menfaat temin eden kişi hem bilgi suistimali suçunun hem de sır yükümlülüğünün ihlali suçunun faili sayılabilir. Bu bilgiyi kullanan kişi ise sadece bilgi suistimali suçunu işlemiş olur.

IV.SPKn'nun "Sır saklama yükümlülüğü" Başlıklı 113. Maddesi

Madde metninde doğrudan atıf yapılmamış olsa da SPKn'nun "*Gizlilik ve sır saklama*" başlıklı 90. maddesinde belirtilen sır saklama yükümlülüğüne aykırı davranış halinde, somut olayın özelliğine göre SPKn'nun 113. maddesinin uygulanması söz konusu olabilecektir (Balcı ve Turan, 2020, s. 164). Zira, SPKn'nun 113. maddesinde;

"(1) Kurul tarafından icra edilen inceleme veya denetim faaliyeti kapsamında istenen bilgi veya belgelere ilişkin olarak başkalarına açıklamada bulunanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır."

hükmüne yer verilmiş olup buna göre SPKn'nun 89. maddesinde öngörülen denetim faaliyetlerinin icrasına yetkili meslek personeli tarafından yürütülen inceleme veya denetim faaliyeti kapsamında istenen bilgi veya belgelere ilişkin olarak başkalarına açıklama yapılması suç olarak düzenlenmiştir.

A. Suçun Maddi Unsurları

1. Fiil

Suçun maddi unsurlarından olan fiil madde metninde, "*istenen bilgi veya belgelere ilişkin olarak başkalarına açıklamada bulunmak*" olarak tanımlanmıştır. Suç, bu anlamda madde metninde yer verilen "*başkalarına açıklamada bulunma*" hareketinin gerçekleştirilmesi ile oluşmaktadır.

Sır saklama yükümlülüğü öngören diğer düzenlemelerden farklı olarak hangi hususların sır kapsamında girdiğine dair bir niteliksel tartışmaya ihtiyaç bulunmamaktadır. Zira madde metninde ticari sır, müşteri sırrı gibi içinin doldurulmasına ihtiyaç duyulan kavramlara yer verilmemiş olup SPK denetimleri kapsamında istenen bilgi veya belgelere ilişkin açıklamada bulunmak yeterli ve gerekli bir unsur olarak sayılmıştır.

Madde kapsamında açıklanması cezalandırılan husus, sır olarak nitelenen "*istenen bilgi veya belgeler*"dir. Dolayısıyla, inceleme veya denetim varlığına ilişkin açıklamada bulunmak değil, bu inceleme ve denetim kapsamında istenen bilgi veya belgelere ilişkin

açıklamada bulunmak fiili cezalandırılmaktadır. Madde bu yönüyle, SPKn'nun 90. maddesinden farklılaşmaktadır. SPKn'nun 90. maddesinde sır olarak nitelendirilen husus "*istenen bilgi veya belgelere*" ilişkin bilgi değil, "*incelemenin varlığı ve niteliği*" dir.

SPKn'nun 90. maddesi uyarınca incelemenin varlığının ve niteliğinin gizli tutulması yükümlülüğüne aykırı davranış ile SPKn'nun 113. maddesi uyarınca inceleme veya denetim faaliyeti çerçevesinde talep edilen bilgi veya belgelerin üçüncü kişilere açıklanması fiilleri, ilk bakışta benzerlik gösterse de esas itibarıyla önemli farklılıklar içermektedir. Her iki durumda da incelemenin varlığı ve bu kapsamda bilgi ve belge talebi söz konusu olmakla birlikte, SPKn'nun 90. maddesi kapsamında sır olarak saklanması öngörülen husus incelemenin varlığı ve niteliğidir. Bu madde lafzı itibarıyla talep edilen bilgi veya belgelerin saklı tutulmasına ilişkin ayrıca bir yükümlülüğe yer vermemiştir. Bununla birlikte, incelemenin varlığından bahsetmeksizin istenen bilgi veya belgelerin varlığından bahsetmenin çok mümkün olamayacağı değerlendirilmektedir. Zira istenen her bilgi doğal olarak bir incelemenin varlığına işaret etmektedir. Denetimle görevli meslek personelinin bilgi veya belge taleplerinde doğrudan incelemenin niteliğini belirtmesi istisnai durumlar haricinde denetim faaliyetinin doğası itibarıyla söz konusu olmayacağından, doğrudan bilgi veya belge talebi incelemenin varlığı yönünde bir bilginin aktarımını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, SPKn'nun 113. maddesinde öngörülen fiilin gerçekleştirilmesi, SPKn'nun 90. maddesinde belirtilen yükümlülüğün de ihlali niteliğindedir.

SPKn'nun 113. maddesi kapsamında, "*icra edilen inceleme veya denetim faaliyeti çerçevesinde talep edilen bilgi veya belgelere ilişkin olarak başkalarına açıklamada bulunma*" fiili, lafzen yalnızca talep edilen bilgi veya belgelerle ilgili açıklamayı ifade etmekle birlikte, özü itibarıyla aynı zamanda incelemenin varlığını da dolaylı olarak ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, bir incelemenin yürütüldüğü ve bu kapsamda bilgi veya belge talep edildiği durumlarda, talep edilen bilgi veya belgelere ilişkin herhangi bir açıklamada bulunmaksızın yalnızca incelemenin varlığına ve niteliğine dair açıklama yapılması halinde SPKn'nun 90. maddesi uygulanacaktır. Buna karşın, yapılan açıklamanın talep edilen bilgi veya belgelere ilişkin hususları da içermesi durumunda SPKn'nun 113. maddesi devreye girecektir.

"*Açıklamada bulunmak*" ise sır niteliğindeki bilgi veya belgenin herhangi bir suretle yetkisiz kişilere aktarımı olarak nitelendirilebilir. Buna göre, madde kapsamındaki açıklama fiili; sözlü veya yazılı, doğrudan veya dolaylı olabilecektir. Bununla birlikte açıklama fiilinin sadece icrai hareketle işlenebileceği yönünde görüşler (Küçüktaşdemir, 2018, s. 453) bulunduğu gibi sır olarak tanımlanan hususun gizli tutulmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınmaması suretiyle ihmali bir hareketle de işlenebileceği yönünde görüşler bulunmaktadır (Akin, 2015, s. 113). Kanaatimizce, madde metninde doğrudan icraya dönük "*açıklamada bulunma*" ifadesi geçtiği için sır saklama yükümlülüğünün ihlali suçu, hareketin şekline göre yapılan sınıflandırma içerisinde icrai nitelikte bir suç olarak nitelendirilebilir.

İnceleme veya denetim faaliyeti kapsamında talep edilen bilgi veya belgelerin üçüncü kişilere açıklanması fiili, SPKn'nun 113. maddesi uyarınca suç olarak düzenlenmişken, SPKn'nun 90. maddesi kapsamında öngörülen yükümlülüğün ihlali halinde uygulanacak yaptırıma ilişkin açık bir düzenleme yapılmamıştır. SPKn'nun "*İdari Para Cezası Gerektiren Fiiller*" başlıklı bölümünde yer alan 103. madde kapsamında;

"*Bu Kanuna dayanılarak yapılan düzenlemelere, belirlenen standart ve formlara ve Kurulca alınan genel ve özel nitelikteki kararlara aykırı hareket eden kişilere Kurul tarafından yirmi bin Türk Lirasından iki yüz elli bin Türk Lirasına kadar idari para cezası verilir.*"

hükmüne yer verilerek kül halinde ikincil düzenlemelere aykırılığın idari para cezasına tabi olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte, söz konusu genel nitelikli fiil dışında, istisnai olarak

SPKn'nun bazı maddelerinde belirli fiillere ilişkin uygulanacak idari para cezalarının esaslarının ayrıca düzenlendiği durumlarda doğrudan ilgili kanun maddeleri uygulama alanı bulacaktır (Tok, 2021, s. 220). Kanuna dayanılarak yapılan düzenlemeler kapsamında, öncelikle SPK tarafından SPKn'na istinaden çıkarılan tebliğler ve diğer ikincil düzenlemeler yer almaktadır. Belirlenen standart ve formlar ifadesi ise, SPK'nın ikincil düzenlemelere ek olarak, ilgililerin uymakla yükümlü olduğu konuları daha ayrıntılı şekilde belirlediği standartlar ve formları ifade etmektedir. Genel nitelikteki kararlar, karar kapsamına giren ilgili gerçek veya tüzel kişilerin uymakla yükümlü olduğu düzenlemeleri ifade ederken, özel nitelikteki kararlar ise genele şamil olmayıp, belirli bir şirket ya da kişiye özgü olarak alınan kararları kapsamaktadır (Tok, 2021, s. 222). Özel nitelikli idari para cezaları arasında SPK'nun 90. maddesine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş olup maddeye ilişkin diğer ikincil düzenlemelerin ve genel veya özel nitelikli kararın bulunması durumunda, ihlalinin bu madde kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

2. Fail

Sır saklama yükümlülüğünün ihlali suçunun faili madde metninden hareketle, icra edilen denetim ve inceleme faaliyetleri kapsamında istenen bilgi veya belgelere ilişkin olarak başkalarına açıklamada bulunan herhangi bir kişidir. Sır saklama yükümlülüğü öngören diğer düzenlemelerden farklı olarak, sırrın görev gereği elde edilmesi şartı bulunmamaktadır⁴. Dolayısıyla, sırrın görev gereği veya bir mesleğin ifası sırasında öğrenilmiş olma şartı da aranmamaktadır.

Ceza hukukunda, fail esas alınarak yapılan genel suç ve özgü suç sınıflandırması çerçevesinde, failin özel bir yükümlülük altında bulunması ve belirli bir faillik vasfını taşıması durumunda suçlar özgü suç olarak nitelendirilebilir (Özgenç, 2022, s. 212). SPKn'nun 113. maddesinde ise "*Kurul tarafından icra edilen inceleme veya denetim faaliyeti kapsamında istenen bilgi veya belgelere ilişkin olarak başkalarına açıklamada bulunanlar*" ifadesi kullanılarak istenen bilgi veya belgelere ilişkin açıklamada bulunanlar fail olarak belirtilmiştir. Madde metninde, "*kendilerinden bilgi istenenler*" veya 90. maddede olduğu gibi "*incelemeye konu olan kişiler ile olay ve konu hakkında bilgi ve belge talep edilen kamu kurumları dâhil gerçek ve tüzel kişiler*" gibi bir nitelirmede bulunulmamış olup kendisinden bilgi veya belge istenenler ile herhangi bir suretle bilgi veya belge istendiği bilgisini haiz herkes bu suçun faili olabilecektir.

Zira sır saklama yükümlülüğüne aykırı davranış suçunun tipik düzenlemesinde özgü bir suç şeklinde yer verilmediği gibi, failin belirli kişi ya da kişiler olması durumuna ilişkin nitelikli bir hâl düzenlemesine de yer verilmemiştir. Diğer taraftan, SPKn'nun 89. maddesinden hareketle denetimle görevlendirilen personelin yetkisinin, SPKn ve ilgili diğer mevzuatın sermaye piyasasına ilişkin hükümleriyle ilgili göreceği bilgi ve belgeleri bünyesinde bulunduran tüm gerçek ve tüzel kişileri kapsadığı dikkate alındığında, SPKn'nun 90. maddesinin ikinci fıkrasından hareketle kamu kurumları çalışanlarının da bu kapsamda olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Sır saklama yükümlülüğü yetkili organları vasıtasıyla kamuoyuna yapılan bir açıklama, bilgi-belge aktarımı veya herhangi bir şekilde açıklamada bulunmak suretiyle bir tüzel kişi tarafından da ihlal edilebilir. TCK'na göre tüzel kişiler suç faili olarak kabul edilmemekte, ancak işlenen suç nedeniyle kanunda öngörülen güvenlik tedbirleri uygulanabilmektedir (Centel, 2016, s. 3314). Dolayısıyla, bu suçun bir tüzel kişinin yararına işlenmesi halinde, suçun faili tüzel kişinin yetkilisi olmakla birlikte, ilgili tüzel kişi hakkında tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunabilir (Özgenç, 2022, s. 214).

3. Netice

Netice unsuru itibarıyla yapılan değerlendirmede; sır saklama yükümlülüğünün ihlali suçunun oluşabilmesi için SPKr tarafından gerçekleştirilen inceleme veya denetimler kapsamındaki bilgi veya belgelere ilişkin başkalarına açıklamada bulunulması yeterli olup ayrıca bir netice veya failin herhangi bir menfaat elde etmesi aranmamaktadır (Balcı & Turan, 2020, s. 549). Bu kapsamda, sır saklama yükümlülüğünün ihlali sırf hareket suçu olarak olup aynı zamanda suçun kanuni tanımında belirtilen konu bakımından somut bir zarar tehlikesi yaratmasının aranmaması sebebiyle soyut tehlike suçudur. Soyut tehlike suçlarında, suçun kanuni tanımında belirtilen bir fiilin gerçekleştirilmesi yeterli kabul edilmekte ve bu hareketin yapılmasıyla birlikte tehlikenin gerçekleştiği varsayılmaktadır (Ersoy, 2020, s. 44). Nitekim sır saklama yükümlülüğünün ihlali suçunda, sermaye piyasası araçları üzerinde veya herhangi bir şirketin piyasa değerinde bir düşüş meydana gelme tehlikesi gibi somut bir zarar tehlikesi aranmamıştır.

4. Konu

Sır saklama yükümlülüğünün ihlali suçunun konusunu, SPKr tarafından gerçekleştirilen inceleme veya denetimler kapsamındaki bilgi veya belgeler oluşturmaktadır. Sır saklama yükümlülüğünün öngörüldüğü diğer suç tiplerinden farklı olarak suçun konusunu müşteri sırrı, ticari sır ya da daha özellikli olarak banka sırrı gibi ayrıştırılmış sır niteliğindeki bilgi veya belgeler değil, SPKr denetimleri kapsamında istenen bilgi veya belgeler oluşturmaktadır. Bu bilgi veya belgelerin kendi içerisinde ayrıca ticari sır veya müşteri sırrı olması aranmamaktadır. Söz konusu bilgi veya belgelerin kapsamına dair net bir belirleme yapılmamış olup SPKn'nun 89. maddesinde yer alan *"bu Kanun ve ilgili diğer mevzuatın sermaye piyasasına ilişkin hükümleriyle ilgili göreceklere bilgi ve belgeleri"* ifadesiyle meslek personeline ilgili görülerek istenen tüm bilgi ve belgeleri kapsar şekilde kullanılmıştır.

İlgili görülecek bilgi ve belge ifadesi başta SPKn'nun 89. maddesi uyarınca kanun kapsamındaki tüm kurum ve kuruluşlar ile ilgili diğer gerçek ve tüzel kişilerin *"vergi ile ilgili kayıtları dâhil olmak üzere tüm defter ve belgeleri ile elektronik ortamda tutulanlar dâhil tüm kayıtlar ve sair bilgi ihtiva eden vasıtalarını"* kapsamakla birlikte, sır saklama yükümlülüğünün sınırlarını öngörülemez şekilde genişletmektedir. Madde metni lafzından, ilgili ibaresinin temelde *"Kanun ve ilgili diğer mevzuatın sermaye piyasasına ilişkin hükümleriyle"* ilintilendirildiği anlaşılmakta olup suçun oluşabilmesi için en azından bu bağın somut bir şekilde kurulabilmesi gerekmektedir. SPKn'nun 89. maddesi kapsamında *"bilgi ve belge"* ibaresi kullanılmış olmakla birlikte, SPKn'nun 113. maddesinde *"inceleme veya denetim faaliyeti kapsamında istenen bilgi veya belgeler"* ifadesiyle bilgi veya belgeden herhangi birinin bulunması diğer unsurlarının da bulunması şartıyla suçun oluşması için yeterli sayılmıştır.

5. Mağdur

Korunmak istenen hukuki değerlerin sahibi olarak veya işlenen fiil nedeniyle haksızlığa uğramış kimse ya da kişi olarak ifade edilebilecek suçun mağduru, sır saklama yükümlülüğünün ihlali suçunda yatırımcılar, toplum ve devlet olarak sayılabilir. Zira SPKn'nun genel gerekçesinde yer alan;

"Sermaye piyasalarımızın gelişebilmesi için ekonomik ortamla birlikte, hem genel hukuki altyapı hem de sermaye piyasası ile ilgili mevzuat altyapısının sermaye piyasalarını destekleyici bir ortam oluşturmaları da çok büyük öneme sahip bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle Sermaye Piyasası Kanununda yapılan değişikliklerle, hem ülkemizde tasarrufların

artırılması hem de bu kaynakların ülke ekonomisi için en etkin şekilde kullanılmasında sermaye piyasalarımızın daha aktif bir rol üstlenebilmesi amaçlanmaktadır.”

ifadesinden ülkenin genel ekonomik faydasının öne çıkarıldığı sonucuna varılabilir (6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, 2012). Benzer şekilde, SPKn'nun “Amaç” başlıklı 1. maddesinde, sermaye piyasasının güvenilir, şeffaf, etkin, istikrarlı, adil ve rekabetçi bir ortamda etkin işlemesi ile yatırımcıların hak ve menfaatlerinin korunması temel amaçlar olarak sayılması da toplumsal faydayı vurgulamaktadır.

6. İlliyet Bağı

Hareket ile netice arasındaki sebep-sonuç ilişkisi olarak tanımlanan illiyet bağı, netice suçlarında araştırılırken sırf hareket suçlarında incelenmemektedir (Artuk, Gökçen, Alşahin, & Çakır, 2021, s. 340-341). Nitekim sırf hareket suçu niteliğindeki sır saklama yükümlülüğünün ihlali, inceleme veya denetimler kapsamındaki bilgi veya belgeler hakkında üçüncü kişilere açıklamada bulunulması yeterli olup bu suretle hareket ile netice arasındaki bağın gerçekleştiğinin kabulü gerekmektedir (Balci ve Turan, 2020, s. 549).

B. Suçun Manevi Unsuru

TCK'nun 21. maddesinin birinci fıkrasında kapsamında suçun oluşabilmesi için kast ile hareket edilmesi gerekli olup bu kapsamda “suçun maddi unsurlarının bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi” olarak tanımlanan genel kastın varlığı yeterlidir (Artuk, Gökçen, Alşahin, & Çakır, 2021, s. 396). Taksirle işlenen fiillerin cezalandırılması ise ancak kanunun açıkça belirttiği hallerde mümkündür (Artuk, Gökçen, Alşahin, ve Çakır, 2021, s. 440).

SPKn'nunda, sır saklama yükümlülüğünün ihlali suçunun taksirle işlenebileceğine dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu nedenle, suçun meydana gelebilmesi için denetim faaliyetleri çerçevesinde istenen bilgi veya belgelere ilişkin olarak başkalarına açıklamada bulunulması fiilin bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi, suçun manevi unsurunun oluşması açısından yeterli kabul edilmektedir. Bir şirketin kurumsal internet sitesi üzerinden, SPK tarafından yürütülen bir incelemeye ilişkin olarak istenen bilgi veya belgeleri içeren bir açıklamanın yapılması, bilme ve isteme unsurlarını taşıdığı için suçun işlenmesine neden olabilirken; şirket çalışanlarından birinin, hazırlanan genel açıklama metni yerine sehven inceleme kapsamında istenen bilgi veya belgeleri içeren belgeyi açıklaması durumunda, suçun oluştuğundan bahsedilemeyecektir.

İnceleme veya denetim kapsamındaki bilgi veya belgelerin istenerek başkalarına açıklanması yeterli olduğundan söz konusu suç olası kastla da işlenebilir niteliktedir (Balci & Turan, 2020, s. 549). Zira doğrudan kastla işlenebilen suçların, olası kastla işlenmesi de mümkündür (Artuk, Gökçen, Alşahin, ve Çakır, 2021, s. 397). Bu bağlamda, SPK tarafından yürütülen inceleme ve denetim faaliyetleri kapsamında istenen bilgi veya belgelerin kısa zamanda kamuoyu tarafından duyulacağı düşüncesiyle başkalarına açıklanması, bu ihtimalin gerçekleşmemesi durumunda ortaya çıkacak sonucun kabul edilerek fiilin olası kastla gerçekleştirildiği anlamına gelir.

C. Hukuka Aykırılık Unsuru

İşlenen fiille hukuk düzeni arasındaki uyumsuzluk olarak nitelendirilebilecek hukuka aykırılık unsurunun varlığı için kanuni tipe uygunluk ve hukuka uygunluk nedenlerinin bulunmaması gerekmektedir.

Bu çerçevede, hukuka aykırılık unsurunun gerçekleşmemesi, ancak sırra ilişkin açıklamada bulunma fiilin genel veya özel bir kanun hükmüne dayalı olarak işlenmesi

halinde mümkün olabilecektir (Akın, 2015, s. 113). Örnek olarak, aynı zamanda yürütülen bir başka SPK denetimi sürecinde, önceki denetim faaliyeti kapsamında istenen bilgi veya belgelere ilişkin olarak talep edilmesi halinde açıklamada bulunma fiili hukuka uygun olacaktır. Zira SPKn'nun 90. maddesinin birinci fıkrasında, kendilerinden bilgi istenilen gerçek ve tüzel kişilerin kanunlardaki gizlilik ve sır saklama hükümlerini ileri sürerek bilgi vermektan imtina edemeyeceği açık bir şekilde düzenlenmiştir.

Dolayısıyla, sır saklama yükümlülüğünün ihlali suçunun oluşabilmesi için yargılama sürecinde mahkemeye açıklamalarda bulunulması veya bir kanun hükmünün yerine getirilmesi gibi hukuka uygunluk sebeplerinin de bulunmaması gerekmektedir.

D. Suçun Özel Görünüş Şekilleri

1. Teşebbüs

Sır saklama yükümlülüğünün ihlali suçu icrai hareketle işlenebilen ani hareketli bir suç olmakla birlikte, icra hareketinin bölünebileceği istisnai durumlarda teşebbüse konu olabilir (Akın, 2015, s. 114). Açıklama fiilinin bir internet sitesi aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılması durumunda yayınlanmadan durdurulması bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Küçüktaşdemir, 2018, s. 455).

2. İştirak

Sır saklama yükümlülüğünün ihlali suçunun iştirak halinde işlenmesi durumuna ilişkin SPKn'nda özellikli bir duruma yer verilmemiş olup iştirak halinde TCK'nda yer alan genel iştirak hükümleri uygulanacaktır. Ayrıca, özgü suç niteliği taşımadığından, bu suça iştirakin her türlü şekli mümkündür. Bu bağlamda, sır saklama yükümlülüğünün ihlali suçuna iştirak eden kişi, müşterek fail sıfatıyla doğrudan icrai hareketleri gerçekleştirebileceği gibi, birini bu yönde azmettirebilir, teşvik edebilir, fiilin işlenmesine yardımcı olabilir veya suçun işlenmesini kolaylaştırabilir.

3. İçtima

Sır saklama yükümlülüğünün öngörüldüğü diğer düzenlemelerle kıyaslandığında; bu suçun konusu itibarıyla ticari sır, müşteri sırrı veya banka sırrı gibi sermaye piyasasında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerin gizli kalması gereken bilgi veya belgelerini değil, icra edilen inceleme veya denetim faaliyeti kapsamında istenen bilgi veya belgelere dair açıklama yapılmasını konu edindiğinden başka suçlarla içtima etmesinin pek mümkün olmadığı düşünülmektedir.

Bununla birlikte, hakkında SPK tarafından inceleme yürütülen payları borsada işlem gören halka açık bir anonim şirketin de istenen bilgi veya belgeleri sır olarak nitelendirmesi durumunda konunun ticari sır kapsamında da ele alınmasının olası olduğu düşünülmektedir. Farklı kanunlarda aynı unsurları taşıyan suçların bulunmasına işaret eden görünüşte içtima durumunda genel norm-özel norm ilişkisi bağlamında sorunun çözülmesi gerekecektir (Çiftçioğlu, 2017, s. 342). İnceleme ve denetim faaliyetleri kapsamında istenen bilgi veya belgelere ilişkin açıklamada bulunulması, TCK'nun 239. maddesi kapsamında şirketin ticari sırlarının açıklanması suçuna göre özel norm niteliğinde olduğundan SPKn'nun 113. maddesinin uygulanması gerekir. Bununla birlikte, inceleme veya denetim faaliyetleri kapsamında istenen bilgi veya belgelerin açıklanması aynı zamanda 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 73. maddesi uyarınca banka sırrı niteliğindeyse somut olayın özelliğine göre ilgili kanun hükümlerinin korudukları hukuki yararlar çerçevesinde fiilin ayrı bir suç olup olmadığı değerlendirilmesi gerekecektir. Farklı suç olarak nitelendirilmesi durumunda, TCK'nun 44. maddesi kapsamında en ağır cezayı gerektiren suçtan cezalandırılması gerekir.

E. Sır Saklama Yükümlülüğünün İhlali Suçuna İlişkin Özel Soruşturma Usulü

SPKn'nun "Yazılı başvuru ve özel soruşturma usulleri" başlıklı 115. maddesinin birinci fıkrasında;

"Bu Kanunda tanımlanan veya atıfta bulunulan suçlardan dolayı soruşturma yapılması, Kurul tarafından Cumhuriyet başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru muhakeme şartı niteliğindedir."

hükmüne yer verilerek, herhangi bir istisnaya yer verilmeksizin bu kanunda düzenlenen veya atıfta bulunulan suçların tamamına ilişkin olarak muhakeme şartı ihdas edilmiştir. Muhakeme şartına ilişkin olarak SPKn'nun gerekçesinde:

"Bu Kanuna tabi ortaklık, kuruluş ve kurumların yetkili ve/veya sorumlularının Kanunu ihlal eden fiillerinin cezalandırılmasında, ortaklık ve kurumların her türlü işlem ve faaliyetlerini titizlikle izleyen, inceleyen ve denetleyen Kurulun rolü ve önemi büyüktür. Bu itibarla, Sermaye Piyasası Kanunu'nda belirtilen cezalar bakımından "özel bir kovuşturma usulü" getirilerek; bu Kanunda yer alan suçlar bakımından takibat yapılması Sermaye Piyasası Kurulu'nun Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazılı olarak başvurusuna bağlı kılınmıştır."

ifadelerine yer verilerek, sermaye piyasalarında hukuki güvencenin sağlanması ve sermaye piyasası suçlarının özel niteliği dikkate alınarak özel bir kovuşturma usulünün benimsendiği anlaşılmaktadır (6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu Genel Gereğesi, 2012). Dolayısıyla, SPK tarafından yapılmış yazılı bir başvuru olmaksızın SPKn'nun 113. maddesi kapsamında soruşturma süreci başlatılamayacaktır. Bununla birlikte, gizlilik taşıyan bilgilerin ve ticari sırların yetkili merciler dışında üçüncü kişilere açıklanması halinde gündeme gelebilecek 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 159. maddesinde düzenlenen "sırların açıklanması" suçu ile TCK'nun 239. maddesinde düzenlenen "ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması" suçu bakımından soruşturma yapılması SPK'nun yazılı başvuru şartına tabi değildir. Zira, SPK'nun başvurusu yalnızca Sermaye Piyasası Kanunu'nda düzenlenen veya atıfta bulunulan suç tipleri bakımından muhakeme şartı teşkil etmekte olup bu kanun kapsamında düzenlenmeyen ya da atıfta bulunulmayan suçlar açısından böyle bir başvuru zorunluluğu (Topuz, 2019, s. 164).

SPK'nun yaptığı başvurunun muhakeme şartı olarak konumlandırılmasının nedeni, bu suçların değerlendirilmesinin özel bilgi ve uzmanlık gerektirmesinin yanı sıra, SPKn'nun amaçları doğrultusunda sermaye piyasasının güvenilir bir ortamda işlemlerini sağlamak ve olası haksız soruşturmanın piyasalar üzerindeki etkisini sınırlandırmaktır. Bu bağlamda muhakeme şartının gerçekleşmemesi halinde SPKn'nun 113. maddesinde tanımlanan suçtan dolayı soruşturmaya başlanamayacağı gibi muhakeme şartının getiriliş amacı gözetilerek SPK tarafından yazılı başvurunun geri alınması durumunda da soruşturmaya devam edilemeyeceğinin kabulü gerekir (Yenisey ve Nuhoğlu, 2013, s. 99)

Diğer taraftan, ticari sır ve müşteri sırrı madde kapsamında değerlendirilmediği için 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'ndaki gibi ilgililerin dava hakkını saklı tutan bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

V. SPKn'nun "Yasaklar" Başlıklı 121. Maddesi

SPKn'nun 90. maddesinin ikinci fıkrasında, inceleme hakkında bilgi ve belge talep edilen kamu kurumları dâhil gerçek ve tüzel kişilere, incelemenin varlığını ve niteliğini sır olarak saklama yükümlülüğü getirilmiş, 113. maddesinde ise inceleme kapsamında istenen bilgi veya belgelere ilişkin olarak başkalarına açıklamada bulunulması yasaklanmıştır. Her iki

maddede de koruma altına alınan husus, icra edilen inceleme veya denetim faaliyeti kapsamında sınırlı tutulmuştur. SPKn'nun 121. maddesinin üçüncü fıkrasında ise;

“Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurul personeli, Kuruldaki görevleri sebebiyle öğrendikleri gizlilik taşıyan bilgileri ve ticari sırları, görevlerinden ayrılmış olsalar bile kanunen yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar, kendilerinin veya başkalarının menfaatine kullanamazlar.”

hükmüyle⁵, SPKr başkan, üye ve çalışanlarına ilişkin olarak görevleri sebebiyle edindikleri gizlilik taşıyan bilgileri ve ticari sırları başkasına açıklamaları ile bu bilgileri kendilerinin veya başkalarının menfaatine kullanmaları yasaklanmıştır. Bu maddede, ticari sır kavramının yanı sıra *“gizlilik taşıyan bilgiler”* ifadesi kullanılmıştır. Söz konusu ifadenin, sermaye piyasası kurum ve kuruluşlarına ilişkin olmayan, SPKr nezdinde gizlilik arz eden hususları kapsadığı düşünülse de madde benzer nitelikte kurum çalışanlarına sır saklama yükümlülüğü getiren diğer düzenlemelerle farklılaşmaktadır. Örneğin, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 73. maddesinde;

“Kurul başkan ve üyeleri ile Kurum personeli, Fon Kurulu başkan ve üyeleri ile Fon personeli görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendilerinin veya başkalarının yararlarına kullanamazlar. Kurumun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları da bu hükme tâbidir. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder.”

hükmüne yer verilmiş olup ticari sır (spesifik olarak banka sırrı) olarak adlandırılabilen bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıklarına ait sırların yanı sıra SPKn'nun 121. maddesinden farklı olarak müşteri sırrı da açık bir şekilde koruma altına alınmıştır. Bununla birlikte, SPKn'nun 121. maddesinde geçen *“Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurul personeli, Kuruldaki görevleri sebebiyle öğrendikleri gizlilik taşıyan bilgileri ve ticari sırları”* ifadesinin müşteri sırrını kapsayıp kapsamadığına dair bir açıklık bulunmamaktadır.

SPKn'nun 135. maddesinde de çok benzer bir düzenlemeye yer verilerek *“gizlilik taşıyan bilgiler ve ticari sırlar”* ifadesi yerine genel olarak *“görevleri sırasında öğrendikleri sırları”* ifadesi kullanılmıştır. Maddenin gerekçesinde, söz konusu mükerrerliğe ilişkin herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

Son olarak, söz konusu yasağa ilişkin SPKn'nunda herhangi bir yaptırım maddesine yer verilmemiş, ancak SPKn'nun 120. maddesi uyarınca durumlarının 121. maddeye aykırı olduğu tespit edilen SPKr Başkan ve üyelerinin görev süreleri dolmadan Cumhurbaşkanının onayı ile görevden alınacağı düzenlenmiştir. Buna ilave olarak, gizlilik taşıyan bilgilerin ve ticari sırların yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklanması söz konusu sırrın niteliğine göre 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 73. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlaline ve bu suretle aynı kanunun 159. maddesinde düzenlenen sırların açıklanması suçuna vücut verebileceği gibi TCK'nun 239. maddesinde düzenlenen suça da sebebiyet verebilir (İçel, 2010, s. 31). Bununla birlikte diğer şartların gerçekleşmesi durumunda, SPKr personelinin de kamu görevlisi olmaları nedeniyle TCK'nun 257. maddesinde düzenlenen görevi kötüye kullanma suçu ile 258. maddesinde düzenlenen göreve ilişkin sırrın açıklanması suçlarının gündeme gelebilecektir.

VI. SPKn'nun "Sırların saklanması ve açıklanması" Başlıklı 135. Maddesi

SPKn'nun 121. maddesinin üçüncü fıkrasındaki düzenlemeye benzer bir hükme, 135. maddesinin birinci fıkrasında yer verilmiştir. Buna göre;

"Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurul personeli, görevleri sırasında öğrendikleri sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendilerinin veya başkalarının yararına kullanamazlar. Kurulun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları da bu hükme tabidir. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder."

ifadesiyle, 121. maddeden farklı olarak gizlilik taşıyan bilgi ve ticari sır kavramları yerine geneli kapsar şekilde sırlar ifadesi kullanılmış ve SPKn'nun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları sır saklama yükümlülüğüne dahil edilmiştir.

Bununla birlikte, SPKn'nun 121. maddesine benzer şekilde finansal piyasalarda faaliyet gösteren kurumların, kendi faaliyet alanlarıyla ilgili olarak müşteriyle ilişkilerinde, müşterinin şahsî, iktisadî, malî, nakit ve kredi durumuna ilişkin doğrudan veya dolayısıyla edindikleri tüm bilgi ve belgeler olarak tanımlanan müşteri sırrını koruyan açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Madde metninde geçen *"Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurul personeli, görevleri sırasında öğrendikleri sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendilerinin veya başkalarının yararına kullanamazlar."* ifadesinde genel olarak "sır" kavramıyla yetinilmiş; açık bir şekilde müşteri sırrı zikredilmemiştir.

SPKn'nun 121. ve 135. maddeleri itibarıyla sorunlu olduğu değerlendirilen diğer bir husus, sır saklama yükümlülüğünün sadece SPKn görevlileriyle sınırlı tutulmuş olmasıdır. Zira, hem ticari sırrın hem de müşteri sırrının taraflarından biri sermaye piyasası faaliyetlerini yerinen getiren kuruluşların çalışanlarıdır. Sermaye piyasasına ilişkin özel kanun niteliğinde SPKn kapsamında, çalışanlara yönelik ticari sır ve müşteri sırrına ilişkin olarak herhangi bir sır saklama yükümlülüğü getirilmemiştir⁶. Hem müşteri sırrı hem de ticari sır itibarıyla SPKn hükümlerinin uygulanmadığı bu gibi durumlarda TCK 239'un uygulama alanı bulacağı tabii olmakla birlikte sermaye piyasası kuruluşlarında çalışanlara ilişkin sır saklama yükümlülüklerinin, bu şekilde gri alanda bırakılmasının pek isabetli olmadığı değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, sadece SPKn görevlilerini değil, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 73'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan *"sıfat ve görevleri dolayısıyla (...) ait sırları öğrenenler"* ifadesinde olduğu gibi sıfat ve görevleri dolayısıyla sırları öğrenen tüm ilgilileri kapsayacak bir ifadenin söz konusu muğlaklığı ortadan kaldıracığı değerlendirilmektedir.

Son olarak, SPKn'nun 135. maddesinde yer verilen yükümlülüğün ihlali halinde de SPKn'nun 121. maddesinde olduğu gibi sırrın niteliğine göre 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 159. maddesinde düzenlenen sırların açıklanması suçu veya TCK'nun 239. maddesinde düzenlenen ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması suçu gündeme gelebilir.

Sonuç

Sermaye piyasalarının güvenilir, şeffaf, etkin ve istikrarlı bir ortamda işleyişini teminen önem arz eden hususlardan biri de bilgi güvenliğinin sağlanmasıdır. Sermaye piyasalarının düzen ve istikrarı açısından önem arz eden bu hususu teminen SPKn'nun çeşitli maddelerinde sır saklama yükümlülüğüne ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Literatürde, ekonomik sonuçları itibarıyla taşıdığı önem sebebiyle "*Bilgi suistimali*" suçuna ilişkin çok sayıda çalışma bulunmasına karşın, sır saklama yükümlülüğü konusuna ilişkin değerlendirmeler oldukça sınırlıdır. Özellikle finansal piyasalarda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar ile bağımsız idari otoritelerin görev alanlarına ilişkin sır saklama yükümlülüğünü öngören çok sayıda düzenleme bulunmasına karşın, bütün yönleriyle sır kavramının çerçevesinin çizildiği bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak SPKn'nda da tek bir sır kavramına yer verilmemiştir.

Bu kapsamda; ilk olarak SPKn'nun 90. maddesinin ikinci fıkrasında SPK tarafından yürütülen incelemenin varlığı ve niteliği sır olarak adlandırılmış ve kendisinden bilgi ve belge talep edilen kamu kurumları dâhil gerçek ve tüzel kişilere sır olarak saklama yükümlülüğü getirilmiştir. SPKn'nun 113. maddesinde ise SPK'nun inceleme veya denetim faaliyeti kapsamında bilgi veya belge istenmesi hususu sır olarak nitelendirilmiştir. SPKn'nun 90. maddesine yakınsa da incelemenin varlığı ve niteliği değil, inceleme kapsamında istenen bilgi veya belgeler sır saklama yükümlülüğü kapsamına alınmış ve bunlara ilişkin başkalarına açıklamada bulunanların cezalandırılacağı belirtilmiştir. SPKn'nun 121. ve 135. maddelerinde ise nüanslarla birlikte SPK bünyesinde görev yapan Başkan ve üyeler ile personelin sır saklama yükümlülüğü düzenlenmiştir. Sır kavramı, birbirine çok yakınsayan bu iki madde arasında bile farklılık göstermekte olup 121. maddede gizlilik taşıyan bilgiler ve ticari sırlar olarak sır saklama yükümlülüğü kapsamına dahil edilen hususlar, 135. maddede sadece sır olarak düzenlenmiştir.

SPKn'nun 121. ve 135. maddeleri itibarıyla ise iki sorunlu alanının bulunduğu değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki, finansal piyasalarda faaliyet gösteren kurumların, kendi faaliyet alanlarıyla ilgili olarak müşterileri ilişkilerinde, müşterinin şahsî, iktisadî, malî, nakit ve kredi durumuna ilişkin doğrudan veya dolayısıyla edindikleri tüm bilgi ve belgeleri olarak tanımlanan müşteri sırrını koruyan açık bir düzenlemeye yer verilmemiş olmasıdır. İkincisi ise, sır saklama yükümlülüğünün sadece SPK görevlileriyle sınırlı tutulmuş olmasıdır. Zira, hem ticari sırrın hem de müşteri sırrının taraflarından biri sermaye piyasası faaliyetlerini yerinen getiren kuruluşların çalışanlarına yönelik ticari sır ve müşteri sırrına ilişkin olarak herhangi bir sır saklama yükümlülüğü getirilmemiştir. Sorunlu olduğu değerlendirilen bu alanlara ilişkin, SPKn hükümlerinin uygulanmadığı bu gibi durumlarda TCK 239'un uygulama alanı bulacağı tabii olmakla birlikte müşteri sırrına ilişkin yükümlülüklerle sermaye piyasası kuruluşu çalışanlarına ilişkin sır saklama yükümlülüklerinin bu şekilde gri alanda bırakılmasının isabetli olmadığı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- 2499 Sermaye Piyasası Kanunu (mülga). (1982). <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=41829&pkannunnumarasi=2499>. Haziran 17, 2024 tarihinde erişildi.
- 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu Genel Gerekçesi. (2012). <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=108129&pkannunnumarasi=6362>. Temmuz 13, 2024 tarihinde <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay?YasamaKanunId=f72877be-bf68-037b-e050-007f01005610&kanunNumarasi=6362#step-2> adresinden erişildi.
- 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu. (2012). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6362.pdf>. Eylül 22, 2024 tarihinde erişildi.
- Adıgüzel, B. (2018). *Sermaye Piyasası Hukuku* (2. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Akın, M. (2015). *Bankacılığın Kırmızı Çizgileri - Bankacılık Suçları* (1. Baskı). İstanbul.
- Aksoy, Z. (2018). *Türk Sermaye Piyasası Hukukunda İçeriden Öğrenenlerin Ticareti Suçu (Bilgi Suistimali)* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Artuk, M. E., Gökçen, A., Alşahin, M. E., ve Çakır, K. (2021). *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (15. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Balcı, M., ve Turan, S. (2020). *Açıklamalı, Gerekçeli, İçtihatlı Sermaye Piyasası Kanunu Şerhi Cilt II* (1. Baskı). Adalet Yayınevi.
- Centel, N. (2016). *Ceza Hukukunda Tüzel Kişilerin Sorumluluğu-Şirketler Hakkında Yaptırım Uygulanması*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65(4), 3313-3326.
- Çiftçioğlu, C. T. (2017). *Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrının açıklanması suçu (TCK m.239)*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersoy, U. (2020). *Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 1(41), 27-64.
- İçel, K. (2010). *Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi veya Belgelerin Açıklanması Suçları-Bu Tür Sırlarla İlgili Bilgi İstenmesinin Sınırları*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(18), 27-38
- Küçüktaşdemir, Ö. (2018). *Ekonomik Suçlar Bağlamında Türk Ticaret Kanununda Düzenlenen Suçlar ve Cezalar* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ. (2022). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (18. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tok, A. (2021). *Sermaye Piyasası Kanunu'nda SPK'ya Tanınan İdari Para Cezası Tesisi Yetkisinin İlgili Hükümler Çerçevesinde Analizi*. Pearson Journal, 6(15), 218-234.
- Topuz, V. (2019). *Sermaye Piyasası Suçlarında Yazılı Başvuru Şartı ve Görevli ve Yetkili Mahkeme*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10(1), 159-172.
- Türk Ceza Kanunu (5237) - Madde Gerekçesi. (2005). Mart 16, 2024 tarihinde <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay?YasamaKanunId=f72877bd-aa54-037b-e050-007f01005610vekanunNumarasi=5237#step-8> adresinden alındı.
- Türk Dil Kurumu. (2024, Mart 15). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- Yenisey, F., ve Nuhoğlu, A. (2013). *Yazılı Başvuru Şartının Hukuki Niteliği*. Kazancı Hukuk Araştırmaları Dergisi, 101, 97-108.

Dipnotlar:

¹ 22.02.2010 tarih ve 27501 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak kabul edilen Saydamlığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Stratejisi (2010-2014) kapsamında; “*saydamlığın, hesap verebilirliğin, etkin denetimin ve kurumsal kapasitenin artırılması suretiyle yolsuzluğu besleyen faktörlerin ortadan kaldırılmasına ilişkin olarak*” gündeme alınan devlet sırları ve ticari sırlara ilişkin çalışmaların kapsamındaki tasarı 2011 yılında tekrar TBMM Başkanlığı’na sunulmuş, ancak yasalaşamamıştır.

² 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda 7222 sayılı Bankacılık Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişiklikle “*banka sırrı*” kavramı eklenmiş olmasına karşın, tanımı yapılmamıştır.

³ SPKn’nun 127. Maddesine göre meslek personeli; “*Kurul başkan yardımcısı, daire başkanı, daire başkan yardımcısı, sermaye piyasası başuzman, uzman ve uzman yardımcısı, başuzman hukukçu, uzman hukukçu ve uzman hukukçu yardımcısı ile bilişim başuzmanı, bilişim uzmanı ve uzman yardımcılarında oluşur. Meslek personeli sıfatını daha önce kazanmış bulunan Kurul başkanlık danışmanı, grup başkanı ve müdür de meslek personeli sayılır.*”

⁴ Bu kapsamda, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 73. maddesinde geçen “*Sıfat ve görevleri dolayısıyla bankalara veya müşterilerine ait sırları öğrenenler*” ifadesi, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un 25. maddesinde geçen “*bu Kanunun uygulanması sırasında öğrendikleri teşebbüs ve teşebbüs birliklerinin ticarî sırlarını*” ifadesi, Türk Ceza Kanunu’nun 239. maddesinde geçen “*Sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereği vakıf olduğu*” ifadesi örnek olarak gösterilebilir.

⁵ Aynı düzenlemeye, Sermaye Piyasası Kurulu Üyeleri ve Personelinin Uyacakları Mesleki ve Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik’in 6. maddesinin birinci fıkrasında yer verilmiş olup buna göre: “*Başkan ve Kurul üyeleri ile personeli, görevleri sırasında öğrendikleri sırlar ile ilgililere ve üçüncü kişilere ilişkin gizli kalması gereken bilgileri kanunen açıkça yetkili kılınan merciler dışında hiçbir kurum, kuruluş veya kişiye açıklayamaz; kendilerinin veya başkalarının yararına veya üçüncü kişilerin zararına kullanamaz. Bu yükümlülük Başkan, Kurul üyeleri ve Kurul personelinin Kuruldan ayrılmaları halinde de devam eder. Kanunun 135 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrası hükümleri saklıdır.*”

⁶ SPKn’nun 90. ve 121. maddelerindeki sır saklama yükümlülüklerinin konu ve hukuki fayda itibarıyla farklı olduğuna dair değerlendirmelere çalışmanın ilgili bölümünde yer verilmiştir.

Kitle Fonlaması ve Terörizmin Finansmanı İlişkisi

Mücahit Dizman¹

Öz

Terör odakları, finansman kaynakları kesildiği takdirde hızla yok olma sürecine girmektedir. Bunu bildikleri için yasal düzenlemelerin açıklarından ve teknolojinin getirdiği imkânlardan mümkün olduğunca etkili şekilde yararlanmaya çalışmaktadırlar. Terör örgütlerinin son dönemdeki hedefi, büyüyen bir sektör olan kitle fonlama yöntemidir. Sanal platformların kullanıldığı kitle fonlamasında girişimcilere yatırımcı, yardım kampanyalarına bağışçı aranmaktadır. Terör örgütleri, yasal görünümü finans kaynağı sağlamak için bu yöntemi kötüye kullanmaya çalışmaktadır. Çalışmada, kitle fonlamasıyla terörizme finansman sağlanabileceği varsayımı üzerinden yola çıkılarak çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Nitel araştırma teknikleriyle elde edilen bulgulara göre, Mali Eylem Görev Gücü (FATF)'nin konu hakkında çalışmaları olsa da kitle fonlama platformlarını denetleyen küresel bir otoritenin olmadığı ve dolayısıyla yasal düzenlemelerin sadece ulusal sınırlar içerisinde etkinliğe sahip olduğu anlaşılmıştır. Özetle, terör örgütlerinin, kitle fonlama yöntemini kullanarak finansman elde etme ihtimali oldukça yüksektir. Kitle fonlama platformları; ödeme hizmet sağlayıcıları, sosyal medya uygulamaları ve sanal varlıklar gibi birçok aktörü bir araya getirdiği için yetkilendirilecek küresel otoritenin risk temelli ve bütüncül bir yaklaşım benimsemesi kritik öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Terörizmin Finansmanı, AML/CFT, Kitle Fonlaması, FATF.

JEL Sınıflandırması: A19, F30, F50, F55, M13.

The Relationship Between Crowdfunding and Terrorism Financing

Abstract

Terrorist centers enter a process of rapid extinction if their financial resources are cut off. Knowing this, they try to take advantage of loopholes in legal regulations or the opportunities brought by technology as effectively as possible. The recent target of terrorist organizations is crowdfunding which is a growing sector. In crowdfunding where virtual platforms are used, investors are sought for entrepreneurs and donors for aid campaigns. Terrorist organizations try to abuse this method to obtain legal-looking financial resources. In the study, various researches were conducted based on the assumption that terrorism can be financed through crowdfunding. According to the findings obtained through qualitative research techniques, it has been understood that although the Financial Action Task Force (FATF) has studies on the subject, there is no global authority that supervises crowdfunding platforms and therefore legal regulations are effective only within national borders. In summary, terrorist organizations are very likely to obtain financing using the crowdfunding method. Crowdfunding platforms; since it brings together many actors such as payment service providers, social media applications and virtual assets, it is critical that the global authority to be authorized adopt a risk-based and holistic approach.

Keywords: Terrorism, Financing of Terrorism, AML/CFT, Crowdfunding, FATF.

JEL Classification: A19, F30, F50, F55, M13.

¹ Hazine ve Maliye Bakanlığı, Muhasebe Uzmanı, Ankara, mucahit.dizman@hmb.gov.tr; Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik, Doktorant, mucahitdizman@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4600-8078>.

Giriş

Terörist yapılar ve bireyler, gelişmiş silahlara, iletişim ve gözetleme teknolojilerine her daim sahip olmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte finansal bakımdan da yenilikçi ve potansiyel uygulamaları takip ederek elde ettikleri veya edebilecekleri fonları çeşitli şekillerde değerlendirmek için yeni teknolojilerden faydalanmanın yollarını aramaktadırlar. Bu durum günümüzde, terör örgütlerinin varlıklarını sürdürmelerinin koşulu haline gelmiştir. Yani yeni dünya düzeninin getirdiği teknolojik gelişmelerin sağladığı çevrimiçi ortamlara ayak uyduramayan terör yapıları yok olmaya daha yakındır (Kissenger, 2016).

Küresel sistemde, günlük aktivitelerin büyük çoğunluğu çevrimiçi ortamlarda gerçekleşmekte olup sanal perakende, yeni finans teknolojileri, kripto paralar, sosyal medya ve kitle fonlama platformları gün geçtikçe geleneksel pazarları ve finansal düzeni ele geçirmektedir (Akkas ve Altıparmak, 2023). Bu kapsamda hayatta kalmak ve ulusal etki düzeyini küresel seviyeye çıkarmak isteyen terör örgütleri, bahsedilen hizmetleri ve pazarları istismar etmenin yollarını aramaktadır (Akçacı ve Gök, 2023; Teichmann, Boticiu ve Sergi, 2024, s. 577). Yasal görünümü alanlar olan kitle fonlama platformları, yeni teknolojilerin sunduğu birçok aktörle (sanal varlıklar, sosyal medya uygulamaları, ödeme hizmet sağlayıcıları vb.) etkileşim kurabilmesi yönüyle terör örgütlerinin dikkatini çekmektedir.

Yeni teknolojilerin sağladığı olanaklarla terör örgütleri; silah ve mühimmat tedariki, propaganda, fonlarını uluslararası taşıma ve küresel düzeyde bağış toplayabilme hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır. Terör örgütleri, kitle fonlama platformlarını, yalnızca fon toplayarak istismar etmeyi değil elde ettiği kaynakları sanal varlıklar aracılığıyla anonim hesaplar üzerinden izini takip edilemeyecek şekilde radikal yapılara aktarmak için kullanmaya çalışmaktadır. Ayrıca sosyal medya ve mesajlaşma uygulamalarının sağladığı imkânlar kullanılarak platformlara giriş dâhi yapmadan bahsedilen uygulamalar üzerinden kullanıcılar etki altına alınarak fon toplanabilmektedir (Irina, Tyuleneva, Makoveeva ve Ruzina, 2020). Bu fonların terörizm ve benzeri suçlar için kullanılmasının engellenmesi önem arz etmektedir.

Çalışmada, kitle fonlama yöntemiyle terörizme finansman sağlanabileceği varsayımı benimsenmiş olup olası riskler, mücadeledeki zorluklar ve iyi uygulama örnekleri araştırılarak çözüm önerileri ortaya çıkarılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinin kullanıldığı ve FATF, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) raporları ile güncel nitelikteki bilimsel araştırmaların birincil kaynak olarak tercih edildiği çalışmada, kitle fonlaması ve terörizmin finansman kaynaklarına yönelik literatüre yer verildikten sonra kitle fonlama metodu ile terörizm arasındaki ilişki derinlemesine araştırılmıştır. Terör odaklarının kitle fonlama platformlarını ne şekilde istismar ettiği sorusu, örnek vakalarla anlatılarak olası riskler, zorluklar ve uygulama örneklerinden elde edilen tavsiyeler metinleştirilerek çalışmaya aktarılmıştır. Elde edilen bulgularda, kitle fonlama platformlarına yönelik uygulanan yasal düzenlemelerin ülkeden ülkeye değişiklik göstermesi sebebiyle uluslararası düzenleyici bir kuruluş tarafından denetlenmesi gerektiği belirlenmiştir. Bu kapsamda ulusal ve uluslararası kuruluşların alabileceği önlemler değerlendirilerek politika yapıcılara destek olunmaya çalışılmaktadır.

1. Kitle Fonlaması

Kitle fonlaması, bir projenin fikir aşamasındayken hayata geçirilmesine yönelik planın en önemli basamağına yerleşmiştir. Oluşturulan projeler, tercih edilen internet tabanlı kitle fonlama platformu üzerinden farklı motivasyonlara sahip potansiyel yatırımcılara sunulmaktadır. Buradaki amaç, yürütülen kampanyadaki argüman ve hedeflerle yatırımcının etkilenecek çeşitli beklentiler doğrultusunda elindeki fonları projeye aktarmasını sağlamaktır (World Bank, 2013). Farklı bir yaklaşımla, bir girişim fikrinin veya projenin internet tabanlı kampanya sunucuları üzerinden tanıtımının yapılarak fon sahiplerinin kitlesel şekilde yatırım yapmasını sağlamaktır (Vergili, 2023, s. 107). Yani kitle fonlaması, sınırsız sayıda

yatırımcının geleceği parlak fikir ve girişimleri, elbirliğiyle finanse etmesidir. Türkiye’de uygulanan Kitle Fonlaması Tebliği’ne (2021) göre ise “bir projenin ihtiyaç duyduğu fonu sağlamak amacıyla Kurul tarafından belirlenen esaslar dâhilinde Kanun’un yatırımcı tazminine ilişkin hükümlerine tabi olmaksızın platformlar aracılığıyla halktan para toplanmasıdır”.

Bu yöntem ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde uygulama alanı bulmuş olup sonrasında Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ve Türkiye’de yaygınlık kazanmıştır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla dört farklı kitle fonlama tekniğinden bahsedilmektedir. Bunlar; bağış yoluyla kitle fonlama, ödüle/hediyeyle dayalı kitle fonlama, borçlanma/faize dayalı kitle fonlama ve paya/hisseyle dayalı kitle fonlamadır (Bandono ve Dewo, 2021, s. 5). Bağışa ve ödüle dayalı olan tekniklerin ekonomik getirisi yoktur ancak borçlanmaya ve paya dayalı tekniklerde yatırımcıların ekonomik beklentisi vardır (Reportlinker, 2025). Kitle fonlama sektörü gelişmesine rağmen yasal düzenleme süreci yavaş ilerlemektedir. Kitle fonlama ilk olarak, ekonomik getirisi olmayan bağış ve ödüle dayalı tekniklerle adını duyurmuştur. Ancak günümüzde ekonomik getirisi olan ürünlere yönelik ilginin artmış olmasından dolayı borçlanmaya ve paya dayalı projelere yönelik yatırım daha fazladır. Kitle fonlama yöntemine ilgi oluşmasındaki en büyük sebep, internet tabanlı sistemlere erişimin kolaylaşmış olması, güven sağlanması adına yapılan yasal düzenlemeler ve yatırımcıların miktar yönüyle kısıtlamasının olmamasıdır. Girişimci cephesinden bakıldığında ise mevcut fikir ve projesini hayata geçirmek için fırsat elde etmektedir (IMF, 2025).

2008 yılında yaşanan ve tüm dünyayı etkileyen ekonomik krizden sonra küçük yatırımcı ve girişimci finans bulma noktasında çıkmaza girmiştir. Bu dönemde filizlenen kitle fonlama metodu, mevcut projelerin ve girişimlerin yavaşlamasını veya durmasını engelleyecek alternatif haline gelmiştir (Mustafida, Fauziah, ve Kurnia, 2021, ss. 21-24). Bu süreçte ABD’de oluşturulan platformlarla gelişme gösteren sistem, Amerika Kıtası ve Avrupa’ya yayılmıştır. Hâlihazırda Dünyada kitle fonlama platform sayısı 1400’ü aşmış olup her geçen gün bu sayı hızla artmaktadır. 2023 yılında 6 milyon 455 bin girişim, platformlarda yer bulmuştur. 2023 yılında önceki yıla oranla kitle fonlama sayısı %22 artmış olup yatırım miktarı ise %33 artmıştır. Bu alanda dünyadaki en önemli platformlar Kickstarter ve Indiegogo’dur (IMF, 2025). Türkiye ise yasal düzlemde izin verdiği 20 adet platform ile kitle fonlama metoduna yönelik sıkı yasal düzenlemelerin mevcut olduğu 10 ülkeden birisidir. Bu kapsamda ilerleyen süreçte sektörel büyüme olduğunda Türkiye’nin önde gelen ülkeler arasında olacağı düşünülmektedir.

Teknolojinin gelişmesi, küçük yatırımcı ve işletmeleri koruyan yasal düzenlemelerin yapılması, kitle fonlama projelerinin başarıya ulaşmasındaki artan ivme, dijital uygulamaların yaygınlaşması ve kullanım kolaylığı gibi durumlar önümüzdeki süreçte kitle fonlamasının sektörel bazda daha fazla gelişeceğini ve yaygınlaşacağını göstermektedir (Açıkgöz, 2024, s. 4). İnternet sistemlerinin 3.5G’den 5G’ye geçişi, internet hizmet sağlayıcıların altyapı yatırımlarını artırarak sürdürmesi, yeni yetişen neslin yatırım araçlarına önem vermesi, kitle fonlama platformlarına yönelik yasal düzenlemelerin geliştirilmesi ve her ülkede yaygınlaşarak sayısını artırması, kitle fonlamasının geleceğinin parlak olduğuna dair verilebilecek diğer örnekler arasındadır (Davis, 2020, s. 3).

Kitle fonlama metodu, ülkeden ülkeye usul yönüyle bazı farklılıklar gösterebilmektedir. İlk olarak mevcut fikir, ülkenin kitle fonlama platformlarına başvuru için gerekli şekil şartlarına uyacak şekilde düzenlenmektedir. Platforma yapılan başvuru, ilgililer tarafından değerlendirilerek gerekli şartları taşıması halinde kabul edilmektedir. Kabul alan proje, kampanya adı altında tanıtım verilerinin yer aldığı bir konsept içerisinde platformda sergilenmektedir. Kampanya sürecinin içerisinde tamamlanması beklenen sermaye tutarı ile öngörülen süre, girişim sahibi tarafından belirlenmektedir. Yatırımcılar, kampanyada yer alan detaylar sayesinde tüm bilgilere erişim sağlayarak istedikleri girişime yatırım yapabilmektedir

(Fettahoğlu ve Khusayan, 2017, s. 501). Kampanyanın başarı kıstası, belirlenen süre içerisinde hedeflenen yatırım miktarına ulaşıp ulaşılamamasına göre belirlenmektedir. Platformlar, kâr amacı güden kuruluşlar olup girişimlerin hedeflediği yatırıma ulaşıldığında ülkeden ülkeye değişmekle birlikte ortalama %5 ile %20 arasında kesinti yaptıktan sonra geri kalan miktarı proje sahibine aktarmaktadır. Beklenen fon tutarına ulaşılamayan durumlarda ise hiçbir kesinti yapılmaksızın yatırımcılara fonları iade edilmektedir (Vergili, 2023; IMF, 2023).

Tablo 1. Türkiye'deki Kitle Fonlama Platformları

S	Unvanı	Faaliyet türü	Liste Tarihi
1	Vakıf Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	01.04.2021
2	Global Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	08.04.2021
3	Halk Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	30.09.2021
4	Dijital Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	14.10.2021
5	İnfo Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	25.11.2021
6	Fongogo Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	06.01.2022
7	Girişim Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	24.02.2022
8	Basefunder Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	21.07.2022
9	Global Menkul Değerler A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	21.03.2023
10	Ecofolio Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	13.04.2023
11	Nar Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	05.05.2023
12	Startupfon Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	28.09.2023
13	Forte Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	22.11.2023
14	Mag Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	21.12.2023
15	Birikim Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	09.01.2024
16	Dinamik Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	18.01.2024
17	Ardventure Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	21.03.2024
18	Startupcentrum Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	19.09.2024
19	Trinkfon Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	28.11.2024
20	Tohum Kitle Fonlama Platformu A.Ş.	Paya dayalı kitle fonlaması	05.12.2024

Kaynak: Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), 2025c.

1.1. Bağışa Dayalı Kitle Fonlaması Tekniği

Finansal getiri beklentisi olmayan grup içerisinde yer alan bağış temelli kitle fonlaması, en eski ve yaygın tekniği oluşturmaktadır. Kitle fonlamanın ilk ortaya çıkışında yatırımların niteliğini bağışlar oluşturmaktaydı. Ancak diğer tekniklerin gelişmesiyle birlikte kitle fonlama sektörü hızla büyümüştür. Bağışa dayalı kitle fonlamada, yatırımcılar maddi bir beklenti içerisine girmemekte olup dolayısıyla bu durum herhangi bir risk potansiyeli taşımamaktadır. Yatırımcıları teşvik eden şeyler; iyilik yapma duygusu ve ülkesinin eksik yönlerinin gelişmesine katkı sağlanmasıdır. Gelişmiş ülkelerde bu durum daha farklı bir perspektifte değerlendirilmekte olup yenilikçi teknolojilerin gelişimi halk tarafından karşılıksız olarak desteklenmektedir. Çünkü geliştirilen sistemin eninde sonunda kendilerine hizmet olarak geri döneceği düşüncesi hâkimdir (World Bank, 2013, ss. 14-26). Bu yöntemin bazı dezavantajları da mevcut olup en önemileri yeterli süre içerisinde beklenen finansmanın elde edilemeyerek fonların iade edilmesi ve yaşanan zaman kaybıdır.

İnsanlığın geleceği için yapılan projeler, kültür sanat faaliyetleri, sanal oyun geliştirme gibi mevcut iyi hali ve ileriye dönük beklentilere odaklanan bağışa dayalı kitle fonlamalarının yanı sıra doğrudan insanların kendisine yönelik girişimler de mevcuttur (Kıyıcı, 2022). Yoksullukla mücadele, doğal afet veya savaş mağdurlarına yardım etme, çatışma bölgelerine insani yardım götürme, eğitim almakta zorlanan çocukları destekleme ve açlık riski taşıyan ülkelerde su kuyusu açma, kurban kesme ve benzeri faaliyetlerde bulunmak için kurulmuş

olan bağışa dayalı kitle fonlama girişimleri dikkat çekmektedir (Teichmann ve diğerleri, 2024). Bu bağışlar, genel olarak kâr amacı gütmeyen kuruluş (NPO)'lar veya diğer sosyal topluluklar tarafından yönetilmektedir. Bağışlar, barınak inşası için malzeme alımı, tıbbi malzeme alımı veya kurbanlık hayvan alımı için istenebilmektedir. Bağışın toplandığı ülkenin yasal düzenlemelerindeki durumlara göre bağışların niteliği ayarlanabilmektedir. Bağışa dayalı kitle fonlaması, mikro finans ile karşılaştırıldığında paranın güvencesi, katı kullanma kuralları ve minimum destek tutarları arasında önemli farklar vardır. Çok küçük meblağlarla giriş yapılabilir olması ve esnek kuralları sayesinde bağışa dayalı kitle fonlamasının özgürlük alanı oldukça geniştir. Bu bağlamda istismar edilmeye de açık bir yöne sahiptir. Ulusal olarak Ideanest, uluslararası ise GoFundMe, bağış amaçlı girişimleri desteklemesi yönüyle bilinen platformlardır (Turan ve Uzun, 2017; Vergili, 2023, s. 110).

1.2. Ödüle/Hediye Dayalı Kitle Fonlaması Tekniği

Ödüle dayalı kitle fonlaması, girişimcilerin, ürün ortaya çıktığında hediye ve benzeri şekillerde destekçilerini onurlandırdığı bir yöntemdir. Ödüle dayalı kitle fonlaması, karşılık beklentisi olmayan teknikler arasında gösterilse de yatırımcılar, ortaya çıkan ürünün ilk kullanıcı olma, destek olduğu bedeli bir nebze karşılayacak düzeyde ödül/reklam beklentisi veya rahatsızlık duyduğu bir sorunun giderilmesiyle dışsal fayda elde edebilmektedir.

Kickstarter ve Indiegogo, ödüle dayalı platformlar arasında dikkat çekenler arasındadır (Postoeva, 2023). Bu yöntem, özellikle ileriye dönük katkılarının olacağı düşünülen projeler ve yeni nesil ürünlerin üretilmesi ve tanıtılması için kaynak yaratılması adına önemli fayda sağlamaktadır. Buradaki en büyük risk, verilecek ödülün maliyetinin yüksek lanse edilerek girişimci tarafına pozitif yönlü olacak şekilde kâr elde edilmesidir. Bu şekilde kötüye kullanımların tespit edilmesi veya başlangıçta önlenmesi ödüle dayalı tekniğin gelişmesi adına önemlidir.

1.3. Borca/Faize Dayalı Kitle Fonlaması Tekniği

Literatürdeki çalışmaların bir kısmında P2P (peer to peer-marketplace lending) kavramı ile eşanlı şekilde kullanılan borca dayalı kitle fonlaması, banka ve denkleminin kredi uygulamalarıyla oldukça benzerlik göstermektedir. Amaçlarını gizli tutarak istatistikî veriler ve izin verilen kişisel bilgiler ışığında banka tarafından belirlenen limitler doğrultusunda faizli şekilde ödeme karşılığında alınan fonlara kredi adı verilmektedir (Burak, 2024, s. 52). Ancak borca dayalı kitle fonlamasında; amaçların belirtilmesi, hedeflerin net şekilde ortaya konulması ve etkili reklam portföyünün oluşturulması kaçınılmaz şartlar arasındadır. Bu yönüyle kredi uygulamalarından çok farklı özelliklere sahip olan borca dayalı kitle fonlaması tekniğinde, belirli bir sürede net bir miktar toplanarak proje fikri hayata geçirildikten sonra faiziyle birlikte yatırımcılara fonların geri ödenmesi taahhüt edilmektedir (Zengin, Yüksel ve Kartal, 2017).

Borca dayalı kitle fonlama platformları arasında en dikkat çekenler, Lending Club ve Prosper'dir. Bu platformlar bireysel veya grup olarak girişilen projelere belirli bir süre sonrasında faiziyle geri ödenmesi şartıyla fon desteği sağlanması amacı gütmektedir. Özünde etkili bir amacı olan bu fonlama tekniği, genellikle bankalardan aradığı krediyi bulamayan girişimcilerin başvurduğu bir yöntemdir (Davies ve Giovannetti, 2022). Bu durum bazı riskleri beraberinde getirmekte olup bunlar; proje fikrinin hayata geçirilmesi süreci uzadığında faiz miktarlarında belirgin şekilde artışların yaşanabilmesi ve bankalardan yasaklı kişilerin aracılara vasıtasıyla kredi bulmasına olanak sağlanmasıdır. Ancak Kiva platformu, amacını daha fazla yansıtmakta olup çoğunlukla düşük gelirli girişimcileri destekleyerek yoksulluğu azaltma hedefli projeleri kabul etmektedir (IMF, 2023, s. 2).

1.4. Paya/Hisseye Dayalı Kitle Fonlaması Tekniği

Bu fonlama yöntemi, girişimciler veya grupların projelerini hayat geçirmek için çok sayıda kişiye düşük miktarlar dâhil katılım payları oranında ortaklık verilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Bu yöntem sayesinde girişimciler veya işletme grupları, yeni projelerini hayata geçirmek veya mevcut olanları geliştirmek için kaynak bulabilmektedir. Bu tür yatırımlara katılım sağlayan doğrudan ortak vasfına sahip olmakta ancak kurul üyeliğine sahip olamamaktadır. Bu durumda girişime ortak olmasına rağmen girişime yön verecek kararların içerisinde dâhil olunamamaktadır. Ancak bazı ülkelerin düzenlemelerine göre büyük miktarda fon sağlayan belirli yatırımcılar yönetim kuruluna alınabilmektedir. Son dönemde borsaya yönelik ilginin bir benzerinin paya dayalı kitle fonlaması yönteminde yaşandığını söylemek mümkündür. ABD'de SeedInvest ve CircleUp, Türkiye'de ise Fongogo ile Basefunder platformları bu konuda dikkat çekmektedir. Bu tür platformlarda destekçi bulan girişimlerin Türkiye dâhil birçok ülkede, belirli kıstasları sağlayarak borsaya katılabilmesine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmaktadır (Açıkgöz, Çelik ve Öztürk, 2023, s. 59, Vergili, 2023). Hâlihazırda bu yöntem, hisseye dayalı şekliyle borsanın pay dağıtım ve ortaklık uygulamalarıyla oldukça benzerlik göstermektedir.

2. Terörizmin Finansmanı

Günümüzde terörizm, teknolojinin imkânlarını etkili şekilde kullanarak ve her durumda insanları manipüle etmeyi başararak farklı bir çehre kazanmıştır. Artık terörizmi, sadece görünen yüzüyle değil türlü şekillerde ve eylemlerin içerisinde görmek mümkündür. Kapasitesini bu yönde geliştirmiş olan terör örgütleri uluslararası eylemlere odaklanmaktadır. Ancak uluslararası etkinlik göstermenin bazı temel gereksinimleri vardır. Sınırlar arası hareket edilmesi ve finansal akışın sağlanması ya da bulunduğu bölgede eleman devşirecek ideolojik etkenlere sahip olunması bu duruma verilebilecek örnekler arasındadır. Bu gereksinimlere ulaşan terör örgütleri hakkında literatür yeterince geniş olmakla birlikte ülkelerin mücadele süreçleri de oldukça uzun bir süreyi içermektedir (Bural, 2022).

Terör yapılanmaları, finansmana erişmek için her türlü yöntemi denemektedir. Sürekliliğini sağlayabilmek için fon kaynaklarına daimi şekilde ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple fırsat bulduğu her türlü mecrada kaynak arayışı içerisinde. Hâlihazırda terörizmin yasadışı, yasal görünümü, devlet destekli ve kamusal kuruluşların istismarı vasıtasıyla elde edilen birçok finansman kaynağı vardır (Turan ve Gemici, 2020; Dizman, 2023). Bu kaynaklara erişim sağlanması ve istismar edilebilmesi, ülkelerin yasal düzenlemeleri ve kolluk kuvvetlerinin etkinliği ile doğru orantılıdır. Bu orantıya dezavantaj oluşturacak tek durum, ülkenin sahip olduğu potansiyel ve verimli yer altı kaynaklarının oluşturduğu etkidir. Zengin kaynaklara ve potansiyele sahip olan ülkeler, güçlü ülkeler tarafından saldırıya uğrama veya sömürü altına alınma riskleriyle karşılaşabilmektedir. Bu kapsamda güçlü ülkeler vekâlet yöntemi ile terör örgütlerini destekleyerek yıprattığı ülkelerdeki kaynakları yağmayabilmektedir. Suriye'deki Irak-Şam İslam Devleti (DAEŞ), vekâlet savaşlarında kullanılan terör örgütlerine yönelik verilebilecek önemli örnekler arasındadır (İrdem, 2022; Yeşiltaş ve Duran, 2019; Karakaya, 2020).

Terör örgütlerinin yasadışı kaynaklarını; uyuşturucu kaçakçılığı, silah-mühimmat kaçakçılığı, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı suçlarından elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Yasal görünümü kaynakları ise ticari işletmelerin kullanılması, etkinliklerden elde edilen gelirler ve NPO'ların istismarı oluşturmaktadır. Bu noktada etkinlik gelirleri ve NPO'ların istismarı konularını irdelemek gerekmektedir (Dizman, 2024). Konser, gösteri ve benzeri etkinliklerden elde edilen gelirler geleneksel, NPO'lar vasıtasıyla kitle fonlama veya çeşitli internet reklamları aracılığıyla belirtilen hedefler doğrultusunda bağış toplanması, modern şekilde teröre yasal görünümü kaynak oluşturmaktadır (MASAK, 2025a).

Terör örgütleri devletlerden çeşitli şekillerde gelir elde edebilmektedir. Ayrıca bulunduğu ülkenin mevcut kuruluşlarını istismar ederek finansal ve lojistik destek sağlayabilmektedir. Bu kaynakları elde ederken bazı detaylara dikkat çekmek gerekmektedir. Devletler tarafından destek olunan durumlarda, mevcut ülkenin kanunlarında boşluk olmaması durumunda başka ülkelerin kullanılması bakımından aracılık edilebilmektedir. Bu noktadan bakıldığında teröre sağlanan desteğin engellenmesinin zor olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü her yönüyle engellense dahi rakip devletler tarafından by-pass edilebilecek yöntemlerin mevcut olduğu görülmektedir. Kamusal kuruluşların istismar edilmesinde ise belediyeler veya siyasi yardımların teröre destek olacak şekilde yönlendirilmesi söz konusu olabilmektedir. Buna örnek olarak İrlanda'daki İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) ile Türkiye'deki Fettullahçı terör örgütü (FETÖ) ve Kürdistan İşçi Partisi (PKK) verilebilir. IRA ve FETÖ, kurumsal yapılara personel yerleştirme yöntemini kullanırken PKK, belediye ve siyasi partileri ön ayak olarak kullanmaktadır (İrdem, İ., Kıyıcı, H., Öztürk, M., Sarı, B., Şahin, M., Şahin, Y. ve Tınas, M., 2018; Dizman, 2023).

Uluslararası otoriteye sahip bir kuruluş olan FATF, başlangıçta Kara Para Aklamanın Önlenmesi (Anti-Money Laundering-AML) misyonuyla kurulmuştur. Ancak 11 Eylül saldırılarının yarattığı büyük çaplı etki ve sonrasında ABD Güvenlik Kurumlarının elde ettiği terörizme yönelik sağlanan finansman emareleri, FATF'ın görev alanına Terörizmin Finansmanı ile Mücadele (Countering Financing of Terrorism-CFT)'nin eklenmesini sağlamıştır. 9 Özel Tavsiye Kararı ile üye ülkelere yasal ve uygulama yönüyle danışmanlık sağlayan ve sürekli olarak belirli süreçlerde düzenlenen Karşılıklı Değerlendirme Turları ile yerinde denetim yapan FATF, zaman içerisindeki güncellemelerle günümüzde AML/CFT ile mücadelede 40 Tavsiye Kararını ve bunun paralelindeki 11 Etklilik Derecelendirme kistasını araç olarak kullanmaktadır. FATF, tavsiyelerine uyulması noktasında ülkeleri teşvik etmekte ve denetlemektedir. FATF'ın doğrudan yaptırım gücü olmasa da Dünya Bankası ve IMF'nin, FATF Metodolojisini referans almasından dolayı etkinliğinin yüksek olduğu söylenebilir (Kurt ve Korkmaz, 2024; FATF, 2025b). Üye ülkelerde kurulan mali suçlarla mücadele birimlerine, 40 Tavsiye kararında yer alan metodolojik ilkeler doğrultusunda danışmanlık etmesinin yanı sıra eksiklerini tamamlaması noktasında da gerekli uyarı ve telkinleri yapmaktadır. Tavsiyelere uyulmadığı takdirde 19'ncü Tavsiye kapsamında yaptığı toplantılarla üyesi olsun veya olmasın eksiklik tespit ettiği ülkeleri Artırılmış İzleme (gri liste-kara liste) uygulamasına dâhil edebilmektedir (FATF, 2025a). Bu uygulamanın etkinliği yüksek olup belirtilen listelerde yer alan ülkelerin uluslararası kuruluşlardan veya diğer ülkelerden finansal destek bulabilmesi oldukça zordur.

Türkiye'de mali suçlarla mücadele amacıyla 1996 yılında '4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun' kapsamında Mali Suçlarla Mücadele Kurulu (MASAK) kurulmuştur. Başlangıçta AML amacıyla görevlendirilen kuruluşun, 2006 yılında '5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun' ve 2018 yılında yürürlüğe giren '1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 231. maddesinde yetkileri belirlenerek AML/CFT'yi birlikte ele alacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Bu süreçte Viyana Konvansiyonu kabul edilerek FATF'a katılmış olup bunu yanı sıra Palermo Konvansiyonu, Varşova Sözleşmesi, Strazburg Sözleşmesi ve 'Birleşmiş Milletler (BM) Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme' imzalanmıştır. Ayrıca kurumsal olarak gerçekleştirilen işbirlikleri çerçevesinde uluslararası mali istihbarat kuruluşu olan Egmont Grubu'nun üyesi olunmuştur (MASAK, 2025b).

3. Kitle Fonlaması Yönteminin Terörizmin Finansmanında Kullanılması

Kitle fonlaması, insani yardım amacıyla para toplamak, bir girişimi finanse etmek veya geleceği parlak bir projeye fon bulmak için geniş kitlelere ulaşarak yüksek miktarda fon bulmaya fayda sağlayan önemli bir finansman yöntemidir. Kitle fonlama yöntemi, ulusal ve uluslararası alanda gittikçe daha geniş pazar sahasına sahip olan gelişen bir sektördür (Onur ve Değirmenci, 2015). 2023 yılında dünya genelinde 6 milyonu aşan rakamlarda kitle fonlaması kampanyası gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyetlerin birçoğu meşru amaçlar için kullanılmaktadır. Ancak son dönemde dünya çapında meydana gelen olaylar, bu yöntemin yasadışı amaçlar minvalinde kullanılabilmesini ortaya çıkarmıştır (FATF, 2023, s. 4; IMF, 2025). Buna terörist amaçlar da dâhil olup terör odakları finansman bulabilmek için bağış toplama platformlarından ya da sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen kitle fonlama faaliyetlerinden yararlanabilmektedir. Kitle fonlama teknikleri, çalışmada yüzeysel olarak tanıtılsa da gün geçtikçe farklı şekillerde riskler ortaya çıkarmaktadır (World Bank, 2025). Kitle fonlama yöntemi, yeni teknolojilerin tanıtılarak geliştirilmesi, insani yardım için finansman bulunması ve bankalara alternatif borç imkânı sağlanması gibi eşsiz olanaklar sunmakta olup ilerleyen süreçte platformların büyümesi kaçınılmaz olarak görülmektedir. Ancak küresel bağlamda bu sektöre yönelik riskler yeterli şekilde ele alınmamaktadır.

Teröristler kurumsal yapıların sahip olduğu tüm kabiliyetleri istismar etmenin yollarını sürekli aramaktadır. Bu bağlamda günümüzde internet tabanlı platformlar ve NPO'lar en çok meşgul edilen yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de ve Dünyada kitle fonlama platformları hızla etki alanlarını genişletmektedir. Bu bağlamda insani faydaya, teknolojik gelişmelere ve küresel kapitalin büyümesine katkı sunan kitle fonlama platformlarının gelişmesine paralel şekilde güvenlik risklerinin de bertaraf edilmesi önemli bir husustur.

Kitle fonlama faaliyetlerinin çoğunluğu yasal bir arka plana sahip olsa da FATF'in (2023, s. 3) gerçekleştirdiği araştırmada, DAESH ve El-Kaide'ye bağlı etnik motivasyona sahip terörist grupların bu platformları istismar ettiği tespit edilmiştir. Özellikle bağışa dayalı kitle fonlama tekniği, terörizme finansal kaynak yaratmak için ciddi riskler barındırmaktadır. FATF, kitle fonlama yönteminin terör örgütlerince istismar edilmesinde dört temel yoldan bahsetmekte olup bunlar kötüye kullanılırken sadece kitle fonlama platformları değil temel farklılıkları olmasına rağmen birbiriyle bağlantılı birçok tekniğin bir araya gelebildiği ayrıntısına dikkat çekmektedir. Örneğin bir terörist, özel bir kitle fonlama platformunda bağışa dayalı teknikle kampanya oluşturabilir, kampanyayı sosyal mecralarda paylaşabilir ve ödemelerin sanal varlıklarla gerçekleşmesini sağlayabilir. Bu durum teoride birbirlerinden farklı ama yöntemsel olarak birbirini tamamlayan pratik uygulamaları açığa çıkarmaktadır.

3.1. İnsani Yardım Amacıyla Kurulmuş NPO'ların Kullanılması

Bağışa dayalı kitle fonlaması tekniği, sistemi gereği yatırımcılarının ve destekçilerinin belirli bir projeye bağış yapabilmesi sürecinde iyi niyete dayanmaktadır. İnsani destek ve hayır kuruluşları ile NPO'lar, finansal taleplerin sunulması ve etkinliği noktasında önemli bir kılıf olabilmektedir. Hatta bazı durumlarda terörizmin finansmanına yönelik riskler oluşturabilmektedir. FATF'a (2023, s. 19) göre bu durum üç şekilde tezahür etmektedir:

- İlk olarak, herhangi bir hayır kurumu veya NPO ile bağlantılı olmayan bireyler, insani, hayır veya sosyal amaçlı faaliyetler için finans talebi çağrısında bulunmaktadır. Ancak toplanan fonlar arka planda terörle ilişkili bir suç veya örgütsel faaliyetlere aktarılmaktadır.
- İkinci durumda, bir hayır kuruluşu veya sosyal yardım kurumu fon çağrısında bulunmaktadır. Ancak yapılan faaliyetleri üstlenmeyerek toplanan kaynakların tamamı veya bir kısmı terörizmin finansmanına yönlendirilmektedir.

- Son olarak, meşru bir amaç doğrultusunda kitle fonlama çağrısı yapan NPO'lar, özellikle çatışma bölgelerinde faaliyet gösterirken yüksek riskli ortamlarda, ellerinde bulunan fonları gasp ve benzeri zorbalık yöntemleriyle terörle ilişkili yapılara kaptırabilmektedir. Ayrıca bu planlı bir şekilde de yapılabilmektedir.

FATF denetçileri, arkasında meşru bir hayır kurumu olmadığı sürece hileli insani yardım ve bağış çağrılarını suç tipolojisi olarak belirlemiştir. Bu tipolojide girişimci görünümlü şahıslar, sosyal, tıbbi veya eğitim sağlamak amacıyla ya da altyapı projeleri inşa etmek gibi toplum odaklı amaçlarla fon topladıklarını ifade etmektedirler (Lina ve diğerleri, 2020). Sahte spor faaliyetleri düzenlemek suretiyle de fon talep edilebilmektedir. Ancak toplanan fonlar, terörist veya aşırılıkçı grupları finanse etmek için kullanılmakta olup DAES, verilebilecek önemli örnekler arasındadır.

Ayrıca bağışlar, sosyal medya üzerinden veya resmi şartları sağlayan kitle fonlama platformları üzerinden iyi niyetli görüntü verilerek toplanıp yine terörizm unsurları bağlamında kullanılabilir. Kampanya destekçileri de terörizmle bağlantılı bir kitle olabilmektedir. Örneğin; 2020 yılında Almanya, NPO'ları yakından izlemiş olup kitle fonlama platformları üzerinden kolay şekilde finansman sağlandığını tespit etmiştir. Bu yöntemde anonimliği artıracak uygulamalarla, bağışçılar ile bağışların takip edilmesi zorlaştırılmaktadır. Almanya'nın örgüt özelindeki tespitlerinde DAES ve bazı selefi örgütlerin kitle fonlama yöntemini oldukça etkili kullandığı anlaşılmıştır (FATF, 2023, s. 20).

Bağış toplama kampanyaları, birçok şekilde istismara konu olabilmektedir. Terörist grupların paravanı olan ancak resmi incelemelerde henüz açığa çıkacak yasadışı faaliyette bulunmayarak bekletilen NPO'lar olabilmektedir. Bu kuruluşların tanıtım videolarına ait içerikler, kamuya yararlı hedefler ve stratejik projelerle birlikte kullanılarak hazırlanan bağış ve yardım çağrıları geniş kitlelere ulaştırılmaktadır. Az miktarda da olsa yasal şahıslara yardım yaptırılarak terör destekçilerinin araya karışması amaçlanmaktadır. Kitle fonlama platformları üzerinden toplanan bu fonlar, insani yardım çerçevesinde yurtdışı seyahat ve çeşitli lojistik desteklerini harekete geçirebilmektedir. Bu şekilde örgüt üyeleri ya da örgüte kazandırılması hedeflenen kişiler seyahat ettirilerek istenilen bölgelere götürülmektedir. 2013 yılında DAES'e finansal ve lojistik destek sağlamak amacıyla bir Avustralya vatandaşı, hem kitle fonlama platformu hem de sosyal medya aracılığıyla kendi adına açtığı hesaplara bağış talep etmiştir. Bağış kampanyasında meşru bir hayır kurumunu kalkan olarak kullanan şahıs, toplanan yardımları Suriye'deki mültecilere ulaştıracağını iddia etmiştir. Bağış kampanyasının ilerleyen süreçlerinde şahsın sosyal medya hesabından açıkça DAES'i destekleyeceğini ifade eden paylaşımları sonrası 2021 yılında Avustralya'nın önemli bir bankasında bulunan hesabı kapatılmıştır. Yapılan suçlamalarda, DAES'i desteklediğini reddeden şahıs, Suriye'ye sızmak ve El-Kaide'nin Suriye ayağı olan Jabhat el Nusra'ya üye olmak ve benzeri altı çeşit terör suçuyla suçlanmış olup hâlihazırda soruşturması devam etmektedir (Parliament of Australia, 2013).

İnsani yardım amacıyla kurulmuş olan NPO'ların, yönetim kurulu üyelerinin radikal örgütlerle bağlantısı olabilmektedir. Paris'te yasal olarak onaylarını alarak kurulan NPO Y adlı kuruluş, çeşitli kültürel faaliyetler düzenlemek suretiyle farklı kültüre sahip ve etnik kökeni farklı gençler arasındaki etkileşimi artırmak için geziler düzenlemiştir. Fransız makamları, kuruluşun yönetim kurulunun üç üyesinin terör örgütleriyle bağlantılı kişiler olduğunu tespit etmiştir. Fransa Mali İstihbarat Birimi (FIU) tarafından yapılan geniş kapsamlı soruşturmalarda, ayrıca NPO Z adlı bir kuruluşun Afrika'ya yardım amacıyla kıyafet ve bağış topladığını da tespit etmiştir. NPO Z'ye yönelik yapılan incelemelerde ise farklı bağışçılardan insani yardım kapsamında küçük miktarlarda para toplandığı ve Afrika'daki bir inşaat firması sahibi tarafından sürekli şekilde para aktarıldığı ortaya çıkarılmıştır. Yani NPO Z ve NPO Y gibi kâr amacı gütmeyen kuruluş görünümünde gizlenmiş yapılar, mikro ve belirli düzeyde

makro bağışlar toplayarak dolaylı harcamalarla terörizmi finanse edebilmektedir. Örneğin NPO Y'nin finansmanına yönelik tespit edilen finansal detaylar şöyledir:

- Ödeme hizmeti sağlayıcılarından 1 milyon Euro,
- Kitle fonlama platformlarından 40.000 Euro,
- Nakit ödemelerden 200.000 Euro,
- Bireylerden ve NPO'lardan 700.000 Euro (FATF, 2023, s. 23).

3.2. Özel Kitle Fonlama Platformları ve İnternet Sitelerinin Kullanılması

2023 yılında 6 milyonu aşkın kitle fonlama girişimi gerçekleştirilmiştir. Kitle fonlama platformlarında düzenlenen kampanyaların hacmi ve çeşitliliği, yasadışı faaliyetlerin tespitini oldukça zorlaştırmaktadır. Platformlar tarafından geliştirilen denetim uygulamaları, faaliyetlerin yasal olması ve hizmet şartlarının ihlal edilmesinin engellenmesi bakımından önemlidir. Ancak yasal mekanizmaya başvurmadan hizmet sunan özel platformlar da mevcuttur. Yasal zemini oluşmuş ülkelerde süreklilikle engellenmesine rağmen bu platformlara, terörle ilişkili kişi ve gruplar tarafından yasal görünümü şeklinde finans talebinde bulunmaktadır. Türkiye gibi yasal düzenlemelerini geliştiren ülkeler, haftalık ve aylık çıkardıkları bültenlerle sürekli şekilde bu tür platformları ve siteleri engellemektedir (SPK, 2025a). Bu sebeple terör örgütleri için sürdürülebilir bir kaynak olmayıp (terörizm eşliğini karşılamayan) çoğunlukla şehir içi yapılanmalarının kısa vadeli ihtiyaçları veya propaganda faaliyetleri için kullanılmaktadır.

Özel kitle fonlama platformları, temel bir uygulama kullanan ve yazılımlarla sağladığı kendine has düzen üzerinden kitle fonlama faaliyetlerine imkân sağlayan sanal ortamlardır. Bu platformlar vasıtasıyla fon toplama modelleri oldukça çeşitli hale gelmektedir. Kendi kurallarını ve yasalarını belirleyebilen bu organizasyonlar, tek seferlik bağış şartı, yatırımcının bağış aralıklarının belirlenmesi veya abonelik şeklinde bağış toplanması için verilerin emanet edilmesi gibi koşullar belirleyebilmektedir. Bu tür platformlar, günümüzde ABD, AB ve Türkiye gibi kurumsal yapıları güçlü ülkelerde sürdürülebilir şekilde etkinlik sağlayamasa da çoğunlukla yurtdışı kaynaklı olmaları sebebiyle kısa vadede anonim kullanıcılardan topladığı bağışları yurtdışına kaçırabilmektedir. ABD Merkez Bankası ve Türkiye'deki SPK kuruluşu, bu konuda sürekli şekilde engelleme kararları alsa da bazı dönemlerde teröristler tarafından bu yöntem etkili şekilde kullanılabilir (SPK, 2025b).

Dünya genelinde kitle fonlama platformlarının sayıları gün geçtikçe artmaktadır. Bireyler, kendi yazılımlarını üretilip açık kaynak kodu kullanarak kendilerine ait kitle fonlama platformlarını veya web sitelerini oluşturabilmektedir. Bu durum, meşruluk kazanamayan ya da yasaklanan kuruluşlar tarafından kullanılmaktadır. Örneğin, Hatreon, aşırı sağcı grupların yasaklanan kuruluşlarına destek olmak amacıyla kurulmuştur. Hizmet şartlarını ihlal ettiği gerekçesiyle engellenen Hatreon, web sayfalarında, yeniden açıldıklarında takipçilerinin bildirim alabilmesi için mail butonunu aktif tutmaya devam etmektedir. Başka bir örnekte ise 2021'de Avustralya'da filizlenen bir neo-Nazi grubu, liderlerinin (Ulusal Sosyalist Ağı) terör örgütü olmadığını düşündükleri için savunmasına destek olmak amacıyla sosyal medya uygulamalarını, sanal paraları ve kitle fonlama platformlarını kullanmıştır. Tespit edilenlere göre, bağışçılara Seyşeller dijital borsasından hesap açarak Monero (XMR) kripto para birimiyle ödeme yapılması talimatı verilmiştir. Bu kapsamda kitle fonlama platformu üzerinden XMR kripto para birimi ile çok sayıda mikro bağış toplanmıştır (FATF, 2023, s. 24; Dakos, 2022).

Bazı durumlarda terörizme ve unsurlarına hizmet sağlayan hareketlere, mevcut ülkenin terörizm tanımına uymadığı ya da terörizm eşliğini aşmadığı için müdahale edilmemektedir. Bazı ülkelerde bu faaliyetlere yönelik fon aktarımı yasadışı değildir ve hatta yasalar tarafından korunmaktadır (Schindler, 2022). Örneğin, 2016 yılında sığınmacılara

yönelik kundaklama dâhil birçok olaya karıştığı iddia edilen 'Avusturya Kimlik Hareketi' grubu, 2017 yılında 'Avrupa'yı Savun' adlı kampanyasında bu tür aşırılık yanlılarını desteklemesiyle bilinen ABD merkezli 'Wesearchr' adlı kitle fonlama platformunu kullanmıştır. Kampanyanın yapıldığı dönemde hatırlanacağı üzere Avrupa ülkelerine Afrika ve Ortadoğu'dan yoğun şekilde sığınmacı akın etmekteydi. Motivasyonunu bu noktadan alan grup, kampanyasında; sığınmacıların kurtarıldıktan sonra ya da ülke içerisinde toplanarak geldikleri ülke limanlarına geri götürecektir gemilerin kiralınması hedefini ortaya koymaktaydı (FATF, 2023, s. 25; MİT Akademi, 2023, s. 50).

3.3. Sosyal Medya ve Mesajlaşma Uygulamalarının Kullanılması

Sosyal medya ve çevrimiçi mesajlaşma uygulamaları, kullanıcılarının ulusal veya uluslararası boyutta iletişim kurmasını, her türlü fikrî veya görsel paylaşımlarını sunmasını ya da yaymasını sağlamaktadır. Ayrıca bu uygulamalar, kitle fonlamalarının tamamlayıcı aparatlarından birisidir (World Bank, 2025). Bu nedenle terör odakları tarafından finansman öncelikli propaganda ve örgüt elemanlarıyla bağlantı kurma gibi stratejik amaçlar doğrultusunda istismar edilme riskine sahiptir. Kitle fonlama platformunda paylaşılan sahte veya gerçekçi özelliklere sahip projeye yönelik destek talebine ait bağlantılar ve ödeme talimatları takipçilerle paylaşılmaktadır. Bu talimatlarda belirli örgüt üyelerinin çözümleyebileceği nitelikte şifreler olabilmektedir (Hutchinson, Stilinovic ve Gray, 2024; FATF, 2023, s. 26). Bu platform üzerinden projeye sağlanan destek, doğrudan yasal görünümü şeklinde terörizme aktarılabilir. Buradaki dikkat çeken nokta, terör örgütünün fon aktarmak istediği ülkedeki platformlara başvuru yapılarak farklı ülkelerden, birbirinden bağımsız kişilerden gelen destek veya yatırımların bir araya getirilerek terörizm unsurları amacıyla kullanılmasıdır.

Son dönemde gelişme gösteren sosyal medya analiz uygulamaları, gelişmiş algoritmaları sayesinde kullanıcılarını, özel bağış ve destek programlarına yönlendirebilmektedir. Bu bağlamda büyük bir sosyal medya şirketi, kullanıcılarını manipüle ederek meşru gördükleri girişimlere bağış veya yatırım yapmalarını sağlayabilmektedir. Günümüzde bazı sosyal medya uygulamaları milyarları bulan kullanıcı sayısına sahiptir. Bu kapsamda milyon ve üzeri kullanıcıya hitap eden reklamlar, ciddi miktarlarda paranın terörizm yönlü hareket etmesine ve terör örgütlerine sempati duyulmasına sebep olabilmektedir.

Teröristler sosyal medya uygulama araçlarını çoğunlukla haberleşme amacıyla kullansa da belirli bir kampanyaya yönelik bağış için reklam veya anonim şekilde bağışların yapılmasına yönelik talimatların aktarılması için mesajlaşma amacıyla da kullanabilmektedir. Sosyal medya uygulamaları meşru haberleşmeyi güvence altına almak için dolayısıyla bu tür konuşmaları da şifrelemektedir. Mesajlaşma uygulamasının şifreli olması, terörist aktivitelerin takip edilmesini zorlaştırmaktadır. Bazı mesajlaşma uygulamaları, belirli bir sürede kendi kendini imha eden mesajlaşmalara bile izin verebilmektedir.

Bazı sosyal medya uygulamaları, platformlarla işbirliği içerisine girerek doğrudan kendi uygulaması üzerinden kitle fonlama platformundaki yatırımların reklamını yaparak ödeme imkânı sunmaktadır. Sosyal medya uygulaması üzerinden ödeme yapılmasına yönelik birçok hediye bu kapsamda değerlendirilebilmektedir. Bu konuda 2022 yılında BM Terörle Mücadele İcra Komitesi tarafından yapılan açıklamada, "süper sohbet" adı verilen seçeneklere yönlendirilen bağışçılara, yardımları karşılığında yasadışı ürünler ve faaliyetleri kapsayan ödüllendirme teklifleri sunulmaktadır (United Nations, 2022). Ayrıca bir diğer tehdit, sosyal medya uygulamaları gezinme geçmişleri ve çerezler vasıtasıyla bağış talebinin içeriğine göre potansiyel bağışçıları belirleyen yapay zekâ uygulamaları kullanılmaktadır. Bu uygulamalar sayesinde kullanıcıların zayıf yönleri tespit edilerek hedef haline getirilmektedir. Faydalı bir uygulama olarak görülse de bahsedildiği üzere ciddi riskler barındırmaktadır.

Örneğin, DAES ile ilgili İspanya'da yürütülen bir soruşturmada, Anti-terörist Özgürlük Grupları (GAL) üyesi olduğu düşünülen bir şahsın evinde yapılan aramada, telefonunda ve bilgisayarında beyin yıkama faaliyetleri amacıyla düzenlenmiş ve sosyal medya mecralarında kullanılmak üzere oluşturulmuş direktiflerin yer aldığı kanıtlar bulunmuştur. Ayrıca şahsın Almanya'da soruşturması süren bir kişiyi bilerek ve isteyerek finansal olarak desteklediği ortaya çıkmıştır. Soruşturmada elde edilen ayrıntılara göre şahsın fonları terörizmin finansmanına kanalize etmek için kitle fonlama kampanyasını yönetmek suretiyle işe alım, eğitim ve bilgi paylaşımı yaparak gençlerin DAES'e katılımını sağlamak amacıyla sekiz adet sosyal medya uygulamasını kullandığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda yetkililer, çok sayıda sim kart ve birden fazla Bitcoin cüzdanıyla birlikte yakaladığı şahsın, sosyal medya uygulamaları üzerinden gerçekleştirdiği finansal işlemleri titizlikle araştırmaya devam etmektedir (FATF, 2023, s. 27; Bolelli, 2016).

3.4. Kitle Fonlamasının Sanal Varlıklarla Etkileşimi

Dijital ödeme yöntemleri dünya çapında gelişmeye devam etmekte olup birçok kitle fonlama platformu, sanal varlıklarla yapılabilen ödeme yöntemlerini devreye almaya başlamıştır. Kripto para olarak Bitcoin, bunlar arasında en bilinenlerden biri olsa da diğer sanal ödeme birimleri hızla yayılmakta olup suç odaklı yapılar tarafından kullanılmasının takibinde türlü zorluklar ortaya çıkmaktadır (Balci ve Çakır, 2021; World Bank, 2025). Ayrıca kripto karıştırıcılar (kripto izi gizleme) ve Bitcoin tamburları (Bitcoin işlemlerini anonimleştirme), anonimliği artırarak aktarılan paraların takibini ciddi şekilde zorlaştırmaktadır. Bu yöntemler, terörizme aktarılan paraların menşeyini ve varış rotasını gizlemek için kullanılması yönüyle terörizmin finansmanı riskini barındırmaktadır. Ancak sanal varlıkların, değerlerinde anlık değişikliklerin ortaya çıkabiliyor olması terör örgütleri tarafından tercih edilmesini azaltan yönlere sahiptir (Dubey, Shingte, Shahid Siddiqui ve Patil, 2023).

Terörizmin finansmanı bağlamında sanal varlıkların kullanımına olan ilgi son dönemde artmıştır. Ancak birim fiyatlarındaki ani değişikliklerden ötürü istatistiki olarak net bir hesap ortaya koymak oldukça zordur. FATF'ın (2023, s. 27) üye ülkelere gönderdiği anketlerden elde edilen verilere göre, 2022'den sonra sanal varlıkların terörizmin finansmanında kullanımı kayda değer şekilde artmıştır. 2020 yılında ABD Adalet Bakanlığı'nın yürüttüğü soruşturmada, El-Kaide ve DAES'in gelişmiş siber araçları kullanarak fon toplamak amacıyla 300'den fazla sanal varlık hesabı, dört web sitesi ve dört sosyal medya sayfası kullandığı tespit edilmiştir.

Sanal varlıkların bağış toplanmasında kullanılmasının yanı sıra en tehdit edici yönü gönderici ve alıcının şifrelenmiş şekilde fon transferi gerçekleştirebilmesidir. Ek olarak son dönemde bazı kitle fonlama platformları, toplanan fonları, doğrudan bağış kampanyasının sanal cüzdan hesabına göndermektedir. Bu aşamadan sonra şifrelenmiş farklı hesaplara gönderilen sanal varlıklar dönüştürülerek farklı bir ülkedeki terör eylemi için silah alımı, örgüt elemanlarının ailelerine finansal destek ya da yasadışı suçlardan elde ettikleri gelirleri konsolide etmek için kullanılmaktadır (Bektaş ve Gündoğdu, 2019, s. 48).

Günümüzde yeni teknolojilere yönelik artan ilgiye rağmen sanal varlıkların terörizmin finansmanında kullanılmasında bazı sınırlamalar devam etmektedir. Örneğin, teröristler, elde ettikleri sanal varlıkları istedikleri zaman nakit paraya çevirememektedir. Bu noktada mevcut ülkenin şüpheli işlem bildirimlerine takılması ya da sanal varlığın işlem-birim fiyatının düşmesi söz konusu sınırlamalardandır. Ayrıca kripto para borsasındaki kesintiler veya teröristlerin geleneksel fiziki paralara güvenmesi ile son dönemde yoğun şekilde ülkelerin gündemini meşgul eden kripto borsalarına yönelik yasal düzenlemeler bu sınırlamalar arasına eklenebilir.

4. Zorluklar ve En İyi Uygulamalar

4.1. Zorluklar

Yukarıda bahsedilen güvenlik açıkları ve kötüye kullanım tiyolojileri, terörizmin finansmanı için kitle fonlaması yönteminin kullanımını engellemede bir dizi zorluk ve detayı beraberinde getirmektedir. Bu zorluklardan bazıları tüm paydaşları etkilerken diğerleri kitle fonlama platformlarını, platformların incelenmesi boyutuyla ilgilenen (raporlama ve denetim) kuruluşları ve yasal sorumluluk sahiplerini etkilemektedir. Yasal düzenlemeler ülkeden ülkeye değiştiği için ciddi zorluklarla karşılaşılabilir (Onur ve Değirmenci, 2015). Kitle fonlama hizmeti sağlayan kuruluşların karşılaştığı zorluklar arasında CFT konusunda anlayış eksikliği, raporlama mekanizmalarının eksik veya sınırlılığı ile ödeme ekosistemindeki parçalanmışlık hususları en başta gelen konular arasındadır (FATF, 2023, s. 31).

Bağış yoluyla kitle fonlamasına aracılık eden birçok platformda, güvenlik ve bütünlüğü sağlayan birimler nispeten küçüktür. Hatta bazı şirketler personel bulamama veya yapay zekâ destekli yönetim algoritmalarından faydalanarak tasarrufa gittiğini ya da teknolojiyi tam anlamıyla kullandığı yanılsamasına girmektedir. Çünkü bu birimlerin uzmanlığı, şirketten şirkete değişmekte olup çalışan personelin veya uygulamaların temel amacı dolandırıcılığı önlemektir. Yani terörizmin finansmanını çözümü, takip etme ya da fark etme gibi görevler için yeterliliği yoktur (Hossain, 2017). Ayrıca bir diğer dezavantaj da terörizmin finansmanına yönelik herhangi bir emare tespit edildiğinde ne yapılması gerektiğine dair yasal düzenlemelerin ve pratik eksiklerin hala mevcut olmasıdır. BM Güvenlik Konseyi, sosyal medya ve kitle fonlama platformlarının terörist faaliyetlere yönelik finansal destek sağladığı hakkında defalarca bilgilendirme yapılmasına rağmen hizmet koşullarında ya da iç denetim mekanizmalarında iyileşme görülmediğini belirtmektedir (UNSC, 2019). Buradan anlaşılacağı üzere, kamu-özel işbirliğiyle personellerin sürekli olarak eğitime tabi tutulması ve yasal düzenlemeleri zorunlu hale getirecek pratiğin sağlanması gerekmektedir.

Kitle fonlama platformlarının raporlama ve denetim mekanizmalarını düzenleyen uluslararası düzeyde başat bir kuruluş henüz mevcut değildir. Bu sebeple yasal düzenlemeler ve uygulama geliştirilmesi ulusal düzeyde mücadele yürütülen konular arasındadır. Ayrıca FATF'ın pratikteki uygulamaları mevcut olsa da Tavsiye niteliği kazanmış bir Tavsiye Kararı yoktur (FATF, 2023, ss. 32-34). Ayrıca birçok şirketin kendine özgü Hizmet Sözleşmeleri vardır. Bu sözleşmenin niteliği ile terörizmin finansmanı ihlallerinin tespit edilmesi ve harekete geçilmesi konusundaki uygulamalar ve ayrılan kaynaklar farklılıklar barındırmaktadır. Bazı platformlar, web sitelerinde yasak uygulamalara yönelik somut örnekler belirtse de terörizme sağlanabilecek faaliyetleri açık bir şekilde ifade etmemektedir. Ayrılkçı fikir ve grupları destekleyen platformlar ise zaten gevşek yönergeler sunmaktadır (SPK, 2025a).

Kitle fonlamasında yatırımcı ve bağışçı faaliyetleri çok sayıda finansal kanal üzerinden gerçekleştirilebilmektedir. Özellikle büyüyen platformlar, teknolojinin sağladığı tüm finansal araçların kullanımının mevcudiyetiyle kullanıcı çekmek için ödeme ekosistemi çok parçalı hale getirmektedir. Bazı kuruluşlar, sadece bir işletme olduklarını savunarak terörizmin finansmanı risklerini veya izlerini tespit etmenin görevleri olmadığını ifade etmektedir (Schindler, 2022). Bu sayede böyle bir şey gözlerinden kaçtığına ya da finansal getirisine aldanarak göz yumduklarında, sorumluluk almamaktadırlar. Örneğin ödeme hizmeti sağlayıcıları kitle fonlama şirketlerinin ortağı olmasa da bu tarz bir durum meydana geldiğinde iki tarafın da suçlanarak bu sayede birbirlerini denetlemelerinin önünü açabilmektedir. Aksi takdirde durum oldukça karmaşık bir hale gelerek terörizmin finansmanına yönelik ciddi riskler ortaya çıkarmaktadır.

Gelişen birçok teknoloji sektöründe olduğu gibi hem FIU'lar hem de soruşturma birimleri, terörizmin finansmanına sağlanan fonları engelleme ya da tespit etme noktasında teknoloji kaynaklı zorluklar yaşamaktadır. Terör eylemlerini ve terörizm unsurlarını finansal olarak desteklemek amacıyla yapılan bağışlar ya da yatırımlar bilerek ya da bilmeyerek yapılabilmektedir. Aslında akıllı yatırımcı bağış veya yatırımının öncesi ve sonrasını takip etmelidir (Dizman, 2024). Ancak sadece insani duygularla bağış yapanlar ve şahsına özgü heveslerle yatırım yapan kullanıcılar, durumu soruşturma birimleri açısından oldukça karmaşık hale getirmektedir. İlâveten, bazı platformlar girişimcilerin kimlik bilgilerine yönelik güçlendirilmiş ayrıntılar istememektedir. Bu da kampanya sahibi ve paydaşlarının anonimliğini artırarak soruşturma birimlerinin işlerini zorlaştırmaktadır. Örneğin, Finlandiya'da başlatılan bir davada kitle fonlama platformu üzerinden elde edilerek Suriye'ye gönderildiği tespit edilen fonların sadece 2014-2016 yılları arasında yaklaşık 400.000 Euro olduğu belirlenmiştir. Yapılan incelemelerde, farklı zamanlarda birçok kez aktarım gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Aktarılan para hakkında terörün finanse edildiği suçlaması yöneltile de sanık, kara para aklama, muhasebe ilkelerine aykırı davranma ve sahtecilik gibi finansal suçlardan ağırlaştırılmış müebbet cezasına çarptırılmıştır. Bu davadaki gibi yetkililer toplanan fonların terörizmin finansmanında kullanılıp kullanılmadığını doğrulamada zorluk yaşamıştır (STHLM Policy Group, 2016; FATF, 2023, s. 34).

Kitle fonlama platformlarının sahip olduğu ödeme ortamı karmaşıklığı, soruşturma birimlerinin karşılaştığı bir diğer zorluktur. Kitle fonlama işlemleri, sosyal medya uygulamaları, ödeme hizmeti sağlayıcıları ve sanal varlıklar gibi önemli aktörleri içermektedir (Davies ve Giovannetti, 2022). Kullanıcıların fonlarını hızlı ve anonim bir şekilde taşımaya ve aktarmaya olanak sağlayan bu aktörler, ilgili kişilerin kimliğini gizleyici uygulamaları sıklıkla kullanılmaktadır. Ayrıca sosyal medya şirketleri ve sanal varlık sağlayıcılarına, somut emarelerle yapılan başvurularda bile kısa sürede etkin bir cevap alabilmek soruşturma birimleri açısından oldukça zordur. Soruşturma birimlerinin karşılaştığı diğer zorluklar şöyledir:

- Kitle fonlama şirketlerinin sınır ötesinde faaliyet gösteriyor olması, uluslararası etkin bir kuruluş olmamasından dolayı zorluk oluşturmaktadır.
- Finansal teknolojik araçların çokluğu ve coğrafi çeşitliliği, terör örgütlerinin bu teknolojileri kendi yararına kullanmasına olanak sağlamaktadır.
- Bağış toplayan ve bağış yapanların farklı ülkelerde olmasından ötürü FIU'lar tarafından fonların terör unsurlarına gittiği anlaşılamamaktadır.
- Girişimci, kitle fonlama platformu, bağışçı ya da yatırımcıların farklı ülkelerde olması, soruşturma yetkisinin kimde olduğunun belirlenmesinde zorluklara yol açabilmektedir.
- Kitle fonlama platformlarının terörizmin finansmanı için ne ölçüde kullanıldığı, birçok ülke tarafından ulusal düzeyde bilgi eksikliği oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu durum, beklenmedik şekilde ortaya çıkabilecek ekonomik riskleri beraberinde getirmektedir (Dakos, 2022; FATF, 2023, ss. 33-36; Onur ve Değirmenci, 2015, ss. 12-16).

4.2. En İyi Uygulamalar

Kitle fonlamasıyla terörizme sağlanan desteğin önünü kesmek için bazı ülkeler ve uluslararası kuruluşlar en iyi uygulamaları geliştirmeye çalışmaktadır. Birçok ülke, FATF kapsamında yapılan denetimler kapsamında hazırladığı Ulusal Risk Değerlendirme raporlarının içerisinde ülkesinde faaliyet gösteren kitle fonlama platformlarına ait bilgilere yer vermeye başlamıştır. Bazı ülkeler, yaptığı anketler sonucunda oluşturduğu kaideler vasıtasıyla kitle fonlama platformlarını denetlemekte ve analiz etmektedir. Bir kısım ülke ise olumsuz veri elde etmediklerini kamuoyuna deklare etse de bu durum riskin olmadığı anlamına gelmemektedir (Bandono ve Dewo, 2021, ss. 5-11).

Bazı ülkeler terörizmin finansmanı soruşturmalarında kıstaslar belirlemiş olup örneğin, benzer kitle fonlama şirketleriyle karşılaşılması risk göstergelerini belirlemek için önemli bir değerlendirme kıstasıdır. Kitle fonlama şirketlerinin ulusal makamlardan izin almak suretiyle kurulması, platformda anonimliği artıran uygulamaların kullanımına ne derece izin verildiği ve kurum karakteristiğinde mali tavizlerdeki katı kurallar diğer kıstaslar arasındadır.

Bazı ülkeler, kitle fonlama platformlarının faaliyetlerini yasalarla düzenlemektedir. Bunlar arasında ABD, Avrupa Birliği ve Türkiye'nin yasal düzenlemeleri etkin koşullar içermektedir. Denetleyici kuruluşların etkin şekilde görevlendirildiği bu yargı alanlarında daha fazla gelişmenin yaşanabilmesi için uygun gözetim ve kontrol mekanizmaları belirlenerek insan hakları durum tespitinin uygulanması konusunda BM rehberliğine başvurulmalıdır (Mavi ve Yıldız, 2021). Bu sayede oluşturulabilecek uluslararası bir otoriteyle birlikte küresel bir standart ortaya çıkarılabilir.

Kitle fonlama sektörlerinin terörizmin finansmanı noktasında kullanılabilmesine yönelik tanıtım çalışmalarının yapılması faydalı olacaktır. Raporlama ve denetleme kuruluşlarının yayınlarının farklı dillere çevrilerek yayınlanması, diğer ülkeler için örnek oluşturmasının yanı sıra yasal düzenlemeleri gerçekleştirinceye kadar uygulamada kullanılabilir. Örneğin, Fransız denetim otoriteleri ve FIU'su, Ulusal Risk Değerlendirmelerinde yer alan bilgileri güçlendirmek amacıyla farkındalık projeleri yürütmektedir (FATF, 2023, s. 39). Bu kapsamda 2019 yılından beri kamu-özel sektör işbirliğini güçlendirmek amacıyla Autorité de Contrôle Prudentiel et de Résolution (2025) tarafından AML/CFT hakkında konferanslar düzenlenmektedir.

Güven ve güvenlik uygulamalarının özel sektör bazlı güçlendirilmesine ön ayak olunması faydalı olacaktır. Örnek olarak, 2021 yılında Indiegogo ve GoFundMe, platformların gelecek perspektiflerinin belirlenmesi ve güvenlik bağlamındaki risklerin giderilmesi adına ortak çalışmalar yapmaya başladıklarını açıklamıştır. Benzer şekilde Terörizmle Mücadele Küresel İnternet Forumu (GIFCT) (2025), teknik işbirliği ve bilgi paylaşımını teşvik ederek teröristlerin ve şiddet yanlısı aşırılık yanlılarının dijital platformları istismar etmesini önlemek için platformlarını üyeliğe davet ettiği bir NPO kurmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 2013).

Sonuç

Terörizm çağımızın en tehditkâr sorunsallarından biridir. Kitlemel ölömlere ve unutulmaz facialara yol açan eylemler gerçekleştiren terör örgütleri ise teknoloji ve devlet yapılanmalarının gelişmesine rağmen kendini yenilemeye devam etmektedir. Günümüz teknolojileri akıl almaz noktalara doğru ilerlemektedir. Her ne kadar devletler kontrol edebilmek ve gerisinde kalmamak için teknolojik yeterliliğini korumaya çalışsa da terör örgütleri herhangi bir açık bulmak için sürekli uyanık durumdadır.

Çalışmada, kitle fonlama platformlarının insanların çıkarlarına faydalı olduğu ancak terör odaklarının hedefi haline geldiğine dikkat çekilmiştir. Konu hakkında, FATF, Dünya Bankası ve IMF raporlarının yanı sıra son dönemde bazı bilimsel makalelerin yayınlandığı fark edilmiştir. Bahsedilen kaynaklar incelendiğinde kitle fonlama platformlarının ciddi açıklarının olduğu belirlenmiş olup dikkat çeken vakalara çalışmada yer verilmiştir. Ayrıca kitle fonlama platformlarına yönelik idealist görüşlerin aksine güvenlik ve risk odaklı perspektiften yaklaşılarak önemli bulgular ortaya çıkarılmıştır.

Kitle fonlama platformları üzerinden gerçekleştirilen işlemlerin hacmi gün geçtikçe büyümeye devam etmektedir. Böyle bir sektörün başlangıç aşamasındayken kontrol mekanizmalarının oluşturulması önemlidir. Bu noktada, 'terör virüslerinin böylesine etkin ve verimli bir finansman altyapısına başlangıçta yerleşirse uzun vadede kurutulmasının zor olacağı' savına odaklanılmalıdır. Kitle fonlama platformları üzerinden terörizmin

finansmanında en fazla açık oluşturan teknik, bağışa dayalı yöntemdir. Ancak sadece bu tekniğe odaklanmak yanıltıcı olacaktır. Ödüle dayalı kitle fonlamada, maliyetinin karşılığı olduğu iddia edilen ürünün aslında belirtilen maliyetin altında üretilerek aradaki farkın çeşitli mecralarda ve yasal şekilde kullanabilmesi riski mevcuttur. Bu kapsamda getiri beklentisi olmayan, bağışa dayalı ve ödüle dayalı kitle fonlama teknikleri, bir arada ele alınarak politika oluşturulmalıdır. Getiri beklentisi olan kitle fonlama tekniklerinde ise bağışçılar yatırımcıya dönüşmektedir. Ancak gizli bağışçıların olup olmadığını anlamak oldukça zordur. Sanal varlıkların kullanımı ve hesapların anonim yapısı, fonların takibinde soruşturma birimleri açısından oldukça sıkıntılı konulardır.

Türkiye’de SPK’nın yayınladığı Tebliğ, sadece paya dayalı ve borca dayalı kitle fonlama yöntemlerini düzenlemektedir. Yani bağış ve ödül hedefli kitle fonlamalarına yönelik mevcut bir düzenleme yoktur. Vakıf ve derneklere münhasır düzenlenen mevcut yasalar doğrultusunda izinler alınarak bağış toplanmaktadır. Bu kapsamda bağışa ve ödüle dayalı kitle fonlamaları ciddi riskler barındırmaktadır. Örneğin yakın zamanda Kahramanmaraş/Pazarcık merkezli bölgedeki birçok ili etkileyen deprem felaketi sonrasında depremzedelere yardım kisvesi altında sivil toplum kuruluşu veya kamuoyunca güvenilir şahısların taklidiyle bağış ve yardım toplandığı belirlenmiştir. MASAK tarafından yürütülen soruşturmada birçok sahte sosyal medya hesabının kullanılarak toplanan paraların belirlenen soğuk cüzdanlarda saklandığı tespit edilmiştir (MASAK, 2023).

Yabancı ülkelerin kanunlarında bağış ve ödül hedefli kitle fonlamalarına yönelik çeşitli yasal düzenlemelere rastlansa da NPO’lar eliyle toplanan bağış ve yardımların etkin şekilde kontrol edilebilmesi gerekmektedir. Ayrıca paya dayalı ve borca dayalı yöntemlerde, geri ödemelerdeki yaşanan gecikmeler konusunda faiz oranları ve garantör kuruluşlar hakkındaki düzenlemelerde, ülkeden ülkeye birçok farklılık olduğu görülmektedir. Bu durum sadece yatırımcı açısından değil girişimcinin emeklerine yönelik de ciddi tehdit içermektedir.

Kitle fonlamasındaki bir diğer risk, küresel olarak hizmet veren özel kitle fonlama platformlarıdır. Çünkü hâlihazırda uluslararası bir kanun koyucuya tâbi değildirler. Bu sebeple FATF, kitle fonlama yöntemiyle suçluların ve teröristlerin nasıl fon topladığını ve aktardığını sürekli şekilde takip etmeye teşvik eden risk temelli yaklaşım benimseyerek metodolojileri arasına eklemelidir. FATF bu konuyu, 1. Tavsiyesinde yer verdiği risk temelli yaklaşımların arasına ekleyerek riskleri anlamaya çalışmalı ve azaltılmasına yönelik faaliyetler için harekete geçmelidir. Bu sayede çok geç olmadan ülkeler, gerçekçi ve somut sonuçlar alabileceği rehberlere sahip olacaktır.

Uluslararası kuruluşların yanı sıra ülkeler, özel şirketler veya bireyler, kendi yetki alanlarında yer alan kitle fonlama platformlarının niteliği, uygulama alanları, boyutu ve risklerini belirlemelidir. Bu kapsamda FATF, Dünya Bankası ve IMF’nin yapacağı çalıştaylar etkili olacaktır. Ayrıca FATF, sanal varlıklar ve NPO'lara yönelik Tavsiyelerinin uygulanmasında ülkelere taviz vermemelidir. Çünkü getiri beklemeden yöntemlerin büyük çoğunluğunda meşru bir hayır kuruluşu ya da maliyeti düşük gösterilen ödül kullanılarak sanal varlıklarla bağış ve ödemeler alınmaktadır. Bu kapsamda sanal varlıklara ve NPO'lara yönelik Tavsiye kararlarının eksiksiz şekilde uygulanması önemlidir. Ayrıca FATF, kitle fonlama yönteminin istismarının önlenmesini, Tavsiyelerine ve Metodolojisine eklemesinin yanı sıra ülkelerin uygulamalarına yönelik iyi uygulama rehberi hazırlamalıdır. Konu hakkında uluslararası işbirliği sağlanması adına Egmont Grubu, konu hakkında çalışma yapmaya davet edilmelidir. Hâlihazırda Egmont Grubu’nun 2022-2027 yıllarını kapsayan Stratejik Planı incelendiğinde kitle fonlama ve sanal varlıklarla ilgili ülkelerin istihbarat paylaşımlarının geliştirileceğine yönelik hedefe rastlanmamıştır.

Türkiye’ye yönelik en son düzenlenen Karşılıklı Değerlendirme Turunda kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik yasal düzenlemelerin önemi vurgulanmıştır. Bu konu gri listeye

alınan Türkiye'nin yerine getirmeyi hedeflediği siyasi taahhütler arasında da yerini almıştır. Hatta 2024 yılının ilk çeyreğinde gerçekleşen toplantıda Türkiye'nin bu kriter haricindeki gereklilikleri hızla yerine getirdiği ancak incelemelerin devam ettiği belirtilmiştir. Gri listeden çıkış kararının alındığı 2024 yılı Haziran ayında gerçekleşen son toplantıda dahi 2021 ve 2022 yılında hazırlanarak yürürlüğe geçirilen yasal düzenlemelerin titizlikle uygulandığının izlenmeye devam edileceğinin altı çizilmiştir (Duyar, 2024; Erdoğan, 2024). Bahsedilen yıllarda yayınlanan yasal düzenlemeler incelendiğinde teorik olarak yeterli olduğu ancak pratik etkinliğin sağlanmasının önemli olduğu düşünüldüğünden spesifik olarak bu konuda uzman personellerin yetiştirilmesi önemlidir. Ayrıca yasal düzenlemelerin uygulama hedeflerine yönelik fiziki araştırmaların yapılması da somut önlemlerin alınabilmesi için gereklidir.

Son olarak, kitle fonlama platformlarının büyüme hızının kesilmemesi ve terör odakları tarafından istismar edilmesinin engellenmesi veya en aza indirilmesi hedefleniyorsa bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir. Kitle fonlama platformlarının çok farklı aktörleri bir araya getirerek gerçekçi ve kapsamlı bir platform oluşturduğu unutulmamalıdır. Burada, ödeme hizmet sağlayıcıları, sosyal medyayla gerçekleştirilen entegrasyon ve sanal varlıklarla yapılabilen ödemelerle ilgili hususlara dikkat çekilmektedir. Çünkü bu uygulamalar, kitle fonlama platformlarının çok gelişmiş ve entegrasyona açık bir altyapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda alınacak önlemler geniş kapsamlı olmak zorundadır.

Özetle bu konuda FATF, uluslararası standartları acilen belirlemeli ve ülkelere yönelik düzenlediği yerinde denetimlerin kapsamına, 'kitle fonlamanın suç gelirlerinin aklanması ve terörizmin finansmanında kötüye kullanılması' konusunu eklemelidir. Egmont Grubu, platformların oluşturduğu finansal risklerle ilgili çalıştaylar düzenleyerek yerinde ve etkili istihbaratın nasıl sağlanacağına yönelik çalışmalar ortaya çıkarmalıdır. Son olarak, karanlık ağlardan (dark web) faydalanılarak kitle fonlama platformları kötüye kullanılabilir. Karanlık ağların gizemli ve anonim yapısından ötürü yeterince bilgi elde edilemese de bu konunun risk barındırdığı düşünülmekte olup araştırmacılara bu konunun çalışılması tavsiye edilmektedir.

Kaynakça

- Açıkgöz, B. (2024). Kitle Fonlaması Çalışmalarının Görsel Haritalama Tekniği ile Bibliyometrik Analizi. *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 8(1), 1-23. <https://doi.org/10.29216/ueip.1399793>.
- Akçacı, T. ve Gök, A. (2023). Terörizmin Finansmanı ve Kripto Paralar. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 32-46.
- Akkas, E., ve S.O. Altıparmak. (2023). Innovation, Technology Transfer, and Endogenous Growth in The Gcc Countries. Rahman, M.M. & Al-Azm, A. (Ed) *Social Change in the Gulf Region. Gulf Studies*, vol 8. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-19-7796-1_24.
- Autorité de Contrôle Prudentiel et de Résolution. (2025), "Présentation du Contrôle LCB-FT", 18 Mart 202 tarihinde <https://acpr.banque-france.fr/controler/lutte-contre-le-blanchiment-des-capitaux-et-le-financement-du-terrorisme/presentation-du-controle-lcb-ft> adresinden erişildi.
- Balci, M. ve Çakır, K. (2021). Kripto Paraların Karapara Aklama Yöntemi Olarak Kullanılması. *Ceza Hukuku Dergisi*, 16(46), 311-332.
- Bandonu, B. ve A. Dewo. (2021). Analysis of Good Corporate Governance and Risk of Money Laundering. *Terrorism Financing (ML/TF) at Securities Crowdfunding (SCF) in Indonesia*, 1-24.
- Bektaş, H. M. ve A. Y. Gündoğdu. (2019). IŞİD'in Hibrit Savaş Stratejileri: Hibrit Savaş Konsepti Perspektifinde Analizi. *International Journal of Politics and Security*, 1(1), 25-65.
- Bolelli, Ş. (2016). "İspanya'da DEAŞ İçin Saldırı Hazırlığı Yapan GAL Üyesi Yakalandı" (*Anadolu Ajansı*, 13 Aralık 2016). 18 Kasım 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ispanyada-deas-icin-saldiri-hazirligi-yapan-gal-uyesi-yakalandi/705356> adresinden erişildi.
- Burak, B. (2024). Döviz Kuru Oynaklığı Banka Kredi Kanalını Etkiliyor mu?. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 51-61.
- Bural, E. B. (2022). Türkiye'de Terörizm ve Radikalleşme Literatürü Üzerine Bir İnceleme: Akademik Makaleler. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 67-101.
- Chainalysis. (2024). "Crypto Mixers and AML Compliance". 13 Kasım 2024 tarihinde <https://www.chainalysis.com/blog/crypto-mixers/> adresinden erişildi.
- Dakos, M. (2022). *Topics in Crypto Asset and Blockchain Finance*. University of Sussex. <https://hdl.handle.net/10779/uos.23492354.v1>.
- Davies, W. E. ve E. Giovannetti. (2022). Latent Network Capital and Gender in Crowdfunding: Evidence From The Kiva Platform. *Technological Forecasting and Social Change*, 182, 1-15.
- Davis, J. (2020). "New Technologies But Old Methods in Terrorism Financing". *Royal United Services Institute for Defence and Security Studies*. 15 Ağustos 2024 tarihinde <https://rusieurope.eu/event/ctf-online-symposium-no-2-new-technologies-but-old-methods-in-terrorism-financing/> adresinden erişildi.
- Dışişleri Bakanlığı. (2013). "Terörizmle Mücadele Küresel Forumu Koordinasyon Komitesi İkinci Toplantısı". 13 Kasım 2024 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/terorizmle-mucadele-kuresel-forumu-koordinasyon-komitesi-ikinci-toplantisi.tr.mfa> adresinden erişildi.

- Dizman, M. (2023). Terör Örgütlerinin Finansman İhtiyacı. *GÜ İslahiye İİBF Uluslararası E-Dergi*, 7(7), 13-34.
- Dizman, M. (2024). Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörizmin Finansmanında Kullanılması ve Önlenmesi. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 122-161.
- Dubey, A. K., Shingte, S. C., Shahid Siddiqui, M. ve S. Patil. (2023). "Crowdfunding Using Blockchain For Startups and Investors". 2023 7th International Conference on Intelligent Computing and Control Systems (ICICCS). Madurai, India, ss.1400-1405. doi:10.1109/ICICCS56967.2023.10142310.
- Duyar, Z. (2024). "10 Soruda "FATF" ve Türkiye'nin Gri Listedeki Çıkışı" (*Anadolu Ajansı*, 28 Haziran 2024). 17 Mart 2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/10-soruda-fatf-ve-turkiyenin-gri-listeden-cikisi/3260992> adresinden erişildi.
- Erdoğan, M. N. (2024). "FATF Toplantılarında Türkiye'nin Suç Örgütlerine Yönelik İki Operasyonu Örnek Vaka Oldu" (*Anadolu Ajansı*, 28 Haziran 2024). 18 Mart 2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/fatf-toplantilarinda-turkiyenin-suc-orgutlerine-yonelik-iki-operasyonu-ornek-vaka-oldu/3261045> adresinden erişildi.
- FATF. (2023). "Crowdfunding for Terrorism Financing". FATF, Paris, 18 Mart 2025 tarihinde <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Crowdfunding-Terrorism-Financing.pdf.coredownload.inline.pdf> adresinden erişildi.
- FATF. (2025a). "High-Risk and Other Monitored Jurisdictions". 16 Mart 2025 tarihinde <https://www.fatf-gafi.org/en/topics/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions.html> adresinden erişildi.
- FATF. (2025b). "For Assessing Technical Compliance With The FATF Recommendations and The Effectiveness of AML/CFT/CPF Systems". 17 Mart 2025 tarihinde <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/methodology/FATF-Assessment-Methodology-2022.pdf.coredownload.inline.pdf> adresinden erişildi.
- Fettahoğlu, S. ve S. Khusayan. (2017). Yeni Finansman Olanakları: Kitle Fonlama. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(4), 497-521.
- GIFCT. (2025). "Preventing Terrorists and Violent Extremists From Exploiting Digital Platforms". 18 Mart 2025 tarihinde <https://gifct.org/> adresinden erişildi.
- Hossain, M. ve G. Oparaocha. (2017). Crowdfunding: Motives, Definitions, Typology And Ethical Challenges. *Entrepreneurship Research Journal*, 7(2), 20150045. <https://doi.org/10.1515/erj-2015-0045>.
- Hutchinson, J., Stilinovic, M. ve J. E. Gray. (2024). Data Sovereignty: The Next Frontier for Internet Policy?. *Policy & Internet Policy & Internet*, 10.1002/poi3.386, 16(1), 6-11.
- Iliina, T.G., Tyuleneva, N.A., Makoveeva, V.V. ve Ruzina, E.I. (2020). Assessment of Crowdfunding Risks and Threats in Order to Counteract The Legalization (Laundering) Of Criminal Proceeds And The Financing Of Terrorism. Popkova, E. & Sergi, B. (Ed) *Digital Economy: Complexity and Variety vs. Rationality*. ISC 2019. Lecture Notes in Networks and Systems, C. 87. Springer, Cham.
- IMF. (2023). "Crowdfunding Platforms and Financial Inclusion: Fulfilled Promise Or Disillusion?". 9 Eylül 2024 tarihinde <https://www.imf.org/-/media/Files/News/Seminars/2023/11th-stats-forum/10-jordana-viotto-da-cruz-and-fozan-fareed.ashx> adresinden erişildi.
- IMF. (2025). "Crowdfunding Explained". 15 Mart 2025 tarihinde https://single-market-economy.ec.europa.eu/access-finance/guide-crowdfunding/what-crowdfunding/crowdfunding-explained_en adresinden erişildi.

- İrdem, İ. (2022). Terrorist Organizations Exploiting Religion Within the Scope of Hybrid Warfare: The Case of FETO and DAESH. *Security Issues in the Context of Political Violence and Terrorism of The 21st Century*. Acar, H. ve Deniş, H.E. (Ed). UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Karakaya, İ. (2020). Küresel Terörizmle Mücadele: Yerel, Bölgesel ve Küresel Güçlerin IŞİD ile Mücadele Politikaları. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 92-108.
- Kıyıcı, H. (2022). Dijital Ortamlarda Terörizmin Oyunlaştırılması, *TRT Akademi*, 7(16), 895-915.
- Kissinger, H. (2016). *Dünya Düzeni*, İstanbul: Boyner Yayınları.
- Kurt, H. ve S.S. Korkmaz. (2024). Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Kapsamında Mali Eylem Görev Gücü Bünyesinde Oluşturulan Standartlar ve Mali Eylem Görev Gücünün Değerlendirme Metodolojisi. *Bankacılar Dergisi*, 128, 3-26.
- MASAK. (2023). “Basın Duyurusu (17 Şubat 2023)”. 16 Mart 2025 tarihinde <https://masak.hmb.gov.tr/duyuru/basin-duyurusu> adresinden erişildi.
- MASAK. (2025a). “Terörün Finans Kaynakları”. 13 Mart 2025 tarihinde <https://masak.hmb.gov.tr/terorun-finans-kaynaklari> adresinden erişildi.
- MASAK. (2025b). “Ulusal Mücadele”. 15 Mart 2025 tarihinde <https://masak.hmb.gov.tr/ulusal-mucadele-tf> adresinden erişildi.
- Mavi, İ. ve S. Yıldız. (2021). Küreselleşme Bağlamında Yeni Bir Toplumsal Hareket Olarak İnsan Hakları Hareketi. *Akademik Hassasiyetler*, 8(15), 1-20.
- MİT Akademi. (2023). “Batılı Ülkelerde Aşırı Sağ Hareketler 2023 Değerlendirme Raporu”, 8 Kasım 2024 tarihinde <https://www.mit.gov.tr/uploads/f/lvTX6wxmYqB3.pdf> adresinden erişildi.
- Mustafida, R., Fauziah, N. N. ve Z. N. Kurnia. (2021). The Development of Islamic Crowdfunding in Indonesia and its Impact Towards Smes. *Hasanuddin Economics and Business Review*, 4(3), 20-29.
- Onur, M. N. ve Ö. Değirmenci. (2015). Crowdfunding-Kitle Fonlaması. *TC Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Çalışma Raporları*, 7, 1-18.
- Öztürk, M. B., Çelik, M. S. ve E. Açıkgöz. (2023). “Yeni Girişimler ve Yatırımcılar İçin Alternatif Finansman Yöntemi: Paya Dayalı Kitle Fonlaması”. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 55-67. <https://doi.org/10.56574/nohusosbil.1305189>.
- Parliament of Australia. (2013). “UNCLASSIFIED Jabhat al-Nusra”. 17 Ekim 2024 tarihinde https://www.aph.gov.au/parliamentary_business/committees/house_of_representatives_committees?url=pjicis/jabhat_al_nusra/statements_of_reasons/jabhat%20al%20nusra.pdf adresinden erişildi.
- Postoeva E. A. (2023). “Russian and Foreign Legal Regulation of Countering the Use of Crowdfunding for Terrorist Financing”. *XV Scientific And Practical Conference 'Actual Problems Of Legal Science and Practice: The View Of Young Scientists*, (27 Nisan 2023). Moscow: University of the Prosecutor's Office.
- Reportlinker. (2025). “Global Crowdfunding Market Overview 2024-2028 Report”. 12 Mart 2025 tarihinde <https://www.reportlinker.com> adresinden erişildi.
- Schindler, H-J. (2022). “When Crowdfunding Goes Wrong”. 5 Kasım 2024 tarihinde <https://www.acamstoday.org/when-crowdfunding-goes-wrong/> adresinden erişildi.

- SPK. (2025a). “2024 Yılı SPK Bültenler”. 18 Mart 2025 tarihinde <https://spk.gov.tr/spk-bultenleri/2024-yili-spk-bultenleri> adresinden erişildi.
- SPK. (2025b). “Bilgi Formları”. 19 Mart 2025 tarihinde <https://spk.gov.tr/sirketler/kitle-fonlama-platformlari/bilgi-formlari> adresinden erişildi.
- SPK. (2025c). “Listeye Alınan Platformlar”. 18 Mart 2025 tarihinde <https://spk.gov.tr/sirketler/kitle-fonlama-platformlari/listeye-alinan-platformlar> adresinden erişildi.
- STHLM Policy Group. (2016). “External Evaluation of The Project “Syrian Voices: Exploring Inclusive Solutions for Peace in Syria”. *Final Report*, 30 Ekim 2016. 18 Kasım 2024 tarihinde https://um.fi/documents/384998/0/Syria_Syrian_Voices_Final_eval%2BTOR_2016.pdf/ab2f7abd-6e83-7d7c-5c86-a46cc252f626 adresinden erişildi.
- Şahin, M., Tınas, M., Sarı, B., İrdem, İ., Şahin, Y., Kıyıcı, H. ve Öztürk, M. (2018). Uluslararası Bir Tehdit Olarak FETÖ. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Teichmann, F., Boticiu, S.R. ve B. S. Sergi. (2024). “Compliance Risks For Crowdfunding. A Neglected Aspect of Money Laundering, Terrorist Financing and Fraud”. *Journal of Financial Crime*, 31(3), 575-582. <https://doi.org/10.1108/JFC-05-2022-0116>.
- Turan, D. ve Gemici, E. (2020). Terörizmin Finansman Kaynakları ve Karapara Aklamanın Terörizmin Finansmanındaki Rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 257-278.
- Turan, D. ve Uzun, M. (2017). Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörizmin Finansmanı ve Kara Para Aklama Üzerindeki Rolü. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 19(3), 27-43.
- United Nations. (2022). CTED’s tech sessions: Highlights on “Threats and Opportunities Related to New Payment Technologies and Fundraising Methods”. 3 Kasım 2024 tarihinde <https://www.un.org/securitycouncil/ctc/news/cted%E2%80%99s-tech-sessions-highlights-%E2%80%9Cthreats-and-opportunities-related-new-payment-technologies-0> adresinden erişildi.
- UNSC. (2019). “S/RES/2462(2019)”. 1 Temmuz 2024 tarihinde <https://www.un.org/securitycouncil/content/sres24622019> adresinden erişildi.
- Vergili, G. (2023). Kitle Fonlama: Dünü, Bugünü ve Yarını. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 106-121. <https://doi.org/10.56574/nohusosbil.1190130>.
- World Bank. (2013). “Crowdfunding’s Potential For The Developing World”, 8 Haziran 2024 tarihinde <https://documents1.worldbank.org/curated/en/409841468327411701/pdf/840000WPOBox380crowdfunding0study00.pdf> adresinden erişildi.
- World Bank. (2025). “World Bank Group Support For Innovation And Entrepreneurship”, 13 Mart 2025 tarihinde <https://ieg.worldbankgroup.org/mar/world-bank-group-support-innovation-and-entrepreneurship-0> adresinden erişildi.
- Yeşiltaş, M. ve B. Duran. (2019). *Ortadoğu’da Devlet Dışı Silahlı Aktörler: Terör Örgütleri - Milisler - Vekil Güçler*, Ankara: SETA Vakfı Yayınları.
- Zengin, S., Yüksel, S. ve M. T. Kartal. (2017). Kitle Fonlaması Sisteminin Türkiye’ye Faydaları. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 22-32.

Veri Merkezlerinin Artan Önemi ve 500-Km Mesafede İki Veri Merkezinin Yüksek Kullanılabilirlik Bakış Açısı ile Fiziki Yer Değişimi

Abdullah Bilgin¹

Öz

Türkiye'nin finansal sistemine kritik hizmetler sunan Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. (KKB), dijital ürünlerinin güvenli ve kesintisiz bir şekilde sunulabilmesi adına önemli bir altyapı değişikliği gerçekleştirmiştir. İstanbul'daki Varyap Ana Veri Merkezi (Varyap-VM) ile aralarında yaklaşık 500 km mesafe bulunan Ankara'daki KKB Anadolu Veri Merkezi (KKB A-VM) bünyesinde yer alan Olağanüstü Durum Merkezi (ODM) ortamlarını, en az iş sürekliliği kesintisi ile fiziki olarak yer değiştirmiştir. Bu fiziki yer değişim kararı yüksek risk içeren, stratejik bir karar olmuştur.

Bu taşıma süreci, yalnızca fiziksel altyapının aktarılmasını değil, aynı zamanda veri güvenliği, erişilebilirlik, yüksek performans ve iş sürekliliği gibi kritik faktörleri de içeren bir dizi karmaşık unsuru kapsamaktadır.

Proje, sektördeki benzer operasyonları gerçekleştirecek teknik uzmanlar için önemli bir referans oluşturmaktadır. KKB detaylı planlama, dikkatli risk yönetimi stratejileri ve ileri düzey teknoloji kullanımı sayesinde bu zorlu taşıma sürecini başarıyla tamamlamıştır. Bu çalışma, hem sektördeki en iyi uygulamalara ışık tutmakta hem de teknik uzmanların benzer projelerde karşılaşacakları zorluklar ve çözüm önerileri hakkında değerli bir rehberlik sunmaktadır.

Sonuç olarak, bu proje sadece fiziksel bir taşınma işlemi değil, aynı zamanda iş sürekliliği, veri güvenliği ve yüksek kullanılabilirlik hedeflerine ulaşılacak şekilde yapılan bir risk yönetimi ve mühendislik örneği olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Veri merkezi, KKB Anadolu Veri Merkezi, Veri merkezi taşınması, Kredi Kayıt Bürosu (KKB)

The Growing Importance of Data Centers and The Physical Relocation of Two Data Centers 500 Km Apart From A High Availability Perspective

Abstract

Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. (KKB), which provides critical services to Turkey's financial system, has undertaken a significant infrastructure transformation to ensure the secure and uninterrupted delivery of its digital products. The physical swapping of 500-km apart KKB's Varyap Main Data Center in Istanbul (Varyap-VM) and the Disaster Recovery Center (DRC) in KKB Anadolu Data Center (KKB A-VM) in Ankara was a very high-risk and strategic decision.

The physical swapping process involves not only the physical transfer of infrastructure but also encompasses several complex elements such as data security, accessibility, high performance, and business continuity.

The project serves as a significant reference for technical experts planning to execute similar operations. Through detailed planning, strong risk management strategies, and advanced technology

¹ Bilgi Teknolojileri ve Ar-Ge Genel Müdür Yardımcısı, KKB Kredi Kayıt Bürosu A.Ş.

usage, KKB successfully completed this challenging datacenters swap process. This project not only sheds light on industry best practices but also offers valuable guidance to technical professionals on the challenges they may encounter in similar projects, as well as potential solutions.

In conclusion, this project was not just a physical relocation but also a clear example of careful risk management and engineering excellence, achieving business continuity, data security, and high availability targets.

Keywords: Data center, KKB Anadolu Veri Merkezi, Data center relocation, Kredi Kayıt Bürosu (KKB)

Giriş

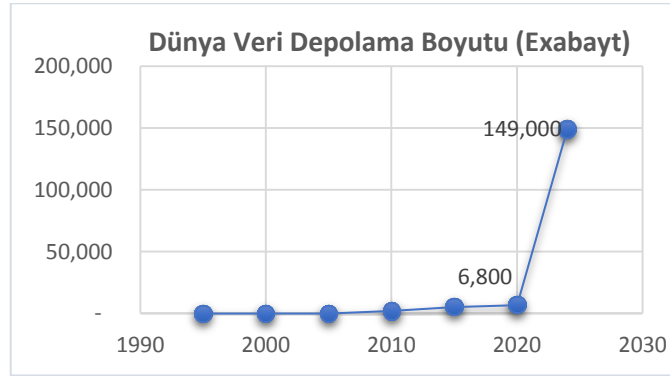
Teknolojinin Gelişimi ile Veri Merkezlerinin Artan Önemi

Veri merkezleri, modern dijital dünyanın temel yapı taşlarından biri olarak, şirketlerin, kuruluşların ve bireylerin dijital verilerini güvenli bir şekilde depolamalarını, işlemelerini ve yönetmelerini sağlayan ortamların genel adı olarak değerlendirilir. Veri merkezleri², içinde birçok teknik detay ve standartlar (coğrafi konum, bina dayanıklılığı, yangın standartları, elektrik-mekanik konularda standartlar, soğutma ile ilgili standartlar, iş sürekliliği standartları, fiziki ve siber güvenlik standartları olarak sayılabilir) içeren bina ve/veya binalardan olan tesisler, bu tesislere siber erim için iletişim hatları, network bağlantıları, tesisin ihtiyacı olan yüksek miktarda enerji besleme yapıları (enerji hatları, yedekli enerji bağlantı santralleri) ve işin olmazsa olmazı olan, tesiste sürekli çalışarak dijital hizmetler sunan bilgisayar cihazları (sunucular ve çevre cihazları) olarak son derece kapsamlı, karmaşık, dev yapılar aklı gelebilir. Bu tesislerin tek bir amacı vardır: Tesisler içinde konumlandırılmış, yüksek kapasiteli sunucular üzerinde çalışan bilgisayar programlarının sürekli olarak, yüksek cevaplama hızı ile çalışmaları, veri merkezinde dijital olarak depolanmış olan bilgilerin en güvenli şekilde kullanılarak bu programlar aracılığı ile tesisin dışında, belki binlerce kilometre uzakta bulunan, milyonlarca kullanıcıya hizmet vermesi içindir.

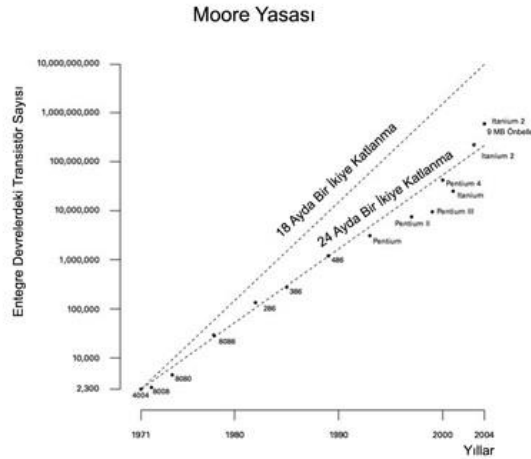
Dijital teknolojinin gelişimi 1990'lı yılların başında PC'lerin (kişisel bilgisayar) yaygınlaşmaya başlaması ile başlamış, 2000'li yılların başında İnternet'in kullanımının artması ile elektronik ticaretin gelişmesi ile gelişimini sürdürmüş fakat 2010'lu yıllarda mobil telefonların yaygınlaşması ile farklı bir boyuta ulaşmıştır. Cep telefonlarının akıllı cihazlar haline dönüşmesi ile işledikleri veri çeşitliliği de artmıştır. 2000'li yıllara kadar genelde yazı/metin (text) ve rakamsal ağırlıkta olan veriler, 2000'li yıllardan sonra resim ve 2010'lu yıllardan sonra da video formatlarının yaygınlaşmasına öncülük etmişlerdir. Teknolojik gelişmeler veri yapılarının değişimi ile domino etkisi yaratarak bu verilerin işlenmesi, taşınması, korunması gibi temel alanlarda ihtiyaç duyulan teknolojilerin de hızla değişimine ve gelişimine neden olmuştur. Metin ve rakam formatındaki veriler dijital olarak çok küçük kapasiteler gerektirirken resimler yazıların bin katı, videolar ise resimlerin birkaç bin katı kapasite ihtiyaçları gerektir olmuştur. Dünyada oluşan dijital verinin boyutları özellikle 2020 yılından sonra yüksek boyutlarda artmıştır. 2024 yılında dünyadaki veri boyutunun 149.000 Exabayt seviyesine ulaştığı hesaplanmıştır³. Son 25 yıl toplam depolama boyutu 2.730 kat artmıştır. Büyüyen veri kapasiteleri bu kadar artarken, veriye dayalı hizmetleri analitik ve büyük veri gibi yeni kavramlar altyapılardaki bu kapasitelerin daha da büyümesine neden olmuştur.

² Kaynak: Günel S., Kaleli C., Bilge A., Hoşcan Y. (2017). Veri Merkezleri Üzerine Bir İnceleme. https://ceur-ws.org/Vol-2045/21_Bilisim_2017_paper_18.pdf, 4-5

³ Kaynak: <https://rivery.io/blog/big-data-statistics-how-much-data-is-there-in-the-world/> (E.T: 15.02.2025)

Şekil 1: Son 10 Yılda Dünyada Artan Veri Büyüklüğü

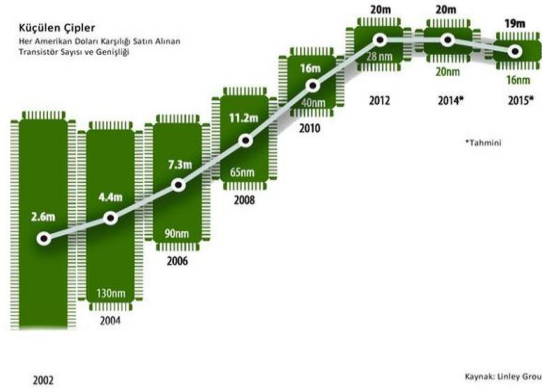
2000'li yılların başlarında, gelişen teknolojilerle donanımların büyüklüklerinde de azalma eğilimi olacağı, bu eğilim ile beraber de veri merkezlerinin de küçüleceği, küçülme bile en iyi durumda bu alanda bir büyüme olmayacağı tahmin edilmekteydi. Bu tahminler doğrultusunda dünyada 2010'lu yılların başına kadar veri merkezlerine çok fazla bir yatırım yapılmadı. Aslında sunucu içindeki micro-işlemcilerin hızları çok büyük hızlara ulaşırken, işlemcilerin boyutları ise o kadar büyümedi. Sunucuların işlem hızlarını arttıran etken, içinde kullanılan transistörlerin boyutlarının 3 nanometre (nanometre metrenin milyarda biri olup, DNA boyutu 2 nanometre, atomun boyutu 0,7 nanometredir) seviyelerine düşerken, bir mikro işlemci içine sığdırılabilen transistör adedinin trilyonlara ulaşmış olması fakat boyutlarının ise büyümeyerek, göreceli olarak da küçülmesidir. Moore Yasası adıyla bilinen, Intel firmasının kurucusu Gordon Moore'un 1965 yılındaki ifadesi "*Tek bir işlemcideki bileşen (transistör) sayısının her iki yılda bir, minimum maliyetle, iki katına çıktığını*" belirtir.

Şekil 2: Moore Yasası⁴

Moore Yasası, transistör artışları ile işlemci hızının artacağını, fakat bu kadar transistörün işlemciye sığdırılabileceği ifadesi ile de işlemci büyüklüklerinin o kadar da hızlı büyümeyerek, transistörlerin küçüleceğini ifade etmektedir.

⁴ Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Moore_yasas%C4%B1 (E.T.: 15.02.2025)

Şekil 3: Küçülen İşlemciler⁵

İşlemci boyutları küçülmekle beraber, yüksek hızlı cihaz (akıllı mobil telefonları, laptop, sunucular) kullanımları çok yüksek boyutlara ulaşarak, bu cihazlardaki uygulamaları çalıştıran veri merkezlerinin de kapasitelerinin artmasına neden olmuştur.

2015 yılı ve sonrasında veri merkezlerine olan talebi arttıran en büyük etki *bulut* teknolojilerinin ortaya çıkması olmuştur. Bulut bilişim birçok sunucu, depolama ünitesi ve diğer cihazların birbirleri ile entegre olarak, çok büyük bir bilgisayar gibi görünüp, kaynaklarının paylaşımlı olarak, istenildiği zaman, istenildiği kadar kullanılmasını sağlayan hizmet şekli olarak ifade edilebilir. *Amazon, Google, Microsoft* gibi kurumlar dünya çapında bu hizmetleri sunmak için dev boyutlarda veri merkezleri kurmuşlardır.

Dünyada Veri Merkezlerinin Gelişimi

2000'li yılların başında, İnternet'in ve mobil teknolojilerin yarattığı ivme ile artmaya başlayan teknolojik eğilimler ve teknolojinin günlük yaşama girmesi, veri merkezlerine olan talebi ve veri merkezi sayılarını da önemli ölçüde arttırmıştır. 2023 sonu itibariyle dünyada 11.000 civarında veri merkezi bulunmakta olup, bunların yarısına yakını Amerika Birleşik Devletleri'nde konumlanmıştır.

Tablo 1: Dünyadaki Veri Merkezi Sayısı⁶

Dünyadaki Veri Merkezi Sayısı (2023 sonu)			
1	ABD	5.388	49%
2	Almanya	522	5%
3	İngiltere	517	5%
4	Çin	449	4%
5	Kanada	336	3%
6	Fransa	315	3%
7	Avustralya	306	3%
8	Hollanda	300	3%
9	Rusya	255	2%
10	Japonya	219	2%
	Diğer	2.371	22%
TOPLAM		10.978	

⁵ Kaynak: <https://e-bergi.com/y/moore-kanunu/> (E.T.: 15.02.2025)

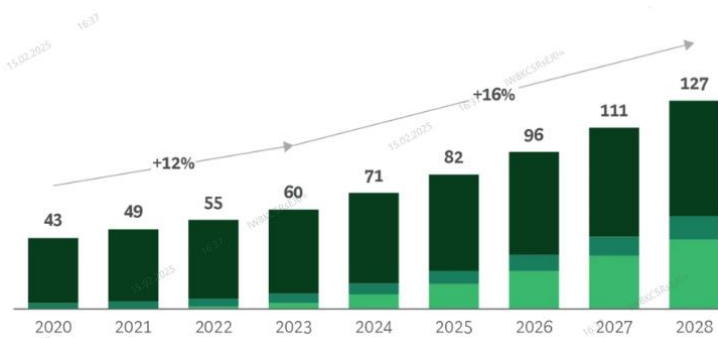
⁶ Kaynak: <https://brightlio.com/data-center-stats/#:~:text=Global%20Data%20Center%20Statistics,worldwide%20as%20of%20December%202023> (E.T.: 15.02.2025)

2024 yılı teknolojinin farklı bir boyuta tırmanmaya başladığı bir yıl olmuştur. Bu teknolojik çağ atlamaya neden olan gelişme yapay zekâ (AI) alanında aniden ortaya çıkan ve tüm endüstrilerde yıkıcı olarak görülen bir gelişmedir. İnsan beyninden hızlı, entegre olarak birçok işlemcinin birçok uygulama ile veri paylaşımı ile düşünebilme, karar verebilme gücüne erişen yapay zekâ algoritmalarının tüm sektörlerde sunduğu fırsatlar, riskler insanlığın teknolojiye bakış açısını değiştirmiştir.

Tüm bu gelişmeleri tetikleyen etmenlerin başında işlemci hızlarında ortaya çıkan astronomik büyümeler olmuştur. GPU (Graphical Processing Unit – binlerce işlemcinin bir araya gelerek aynı anda binlerce iki boyutlu işlemi paralel yapabilme yeteneği sunan grafik işlemciler) ve TPU (Tensor Processing Unit – 3 boyutlu işlem yapabilen GPU) gibi işlemciler özellikle veri işleme ve matematiksel işlemlerde çok yüksek hızlara erişerek yapay zeka algoritmalarının hızla eğitilerek insan düşüncesine yakın düşünebilme, konuşabilme, analiz edebilme yetenekleri kazanmışlardır. Ortaya çıkan yapay zekâ algoritmalarının kullanım senaryoları da hızla ortaya çıkarak günlük yaşama ve iş uygulamalarına girmeye başlamışlardır. Hızla büyüyen yapay zekâ yatırımları da veri merkezlerinin önemini, ihtiyacının ve veri merkezlerine bağımlılığın artmasına neden olurken ihtiyaç duyulan devasa kapasiteler veri merkezlerinin de hem sayı hem de kapasite olarak büyümelerine neden olmuştur.

Boston Consulting (BCG Group) Grub'un 20 Ocak 2025 tarihli “*Veri Merkezleri Büyümesindeki Engelleri Kaldırmak*”⁷ isimli makalesinde bu konuları ele alarak, işlemci gücü için oluşan büyük susuzluğun giderilmesi için veri merkezlerinin hızla büyüdüğü, fakat bu büyümelerin sürdürülemez olduğu, yapay zeka ihtiyaçları ile ortaya çıkan büyümenin ortaya çıkardığı sorunlara acil olarak önlemler alınması gerektiği, bu sorunlardan bazılarının ise (enerji sorunu gibi) kolay çözümlerinin olmadığına değinilmiştir. Özellikle enerji sorununun en önemli sorunlardan biri olarak karşımıza çıkacağı değerlendirilmiş, 2023 yılına kadar %12 olan yıllık enerji artışı ihtiyacının 2023 yılı sonrasında %16'ya yükselerek 2028 yılında dünyada 130 GW seviyelerine ulaşacağını tahmin etmiştir. Bu artışın en büyük etkisinin de üretici yapay zekâ (GenAI) kaynaklı olacağı öngörülmüştür.

Şekil 4: Dünyadaki Veri Merkezlerinin Enerji İhtiyacı

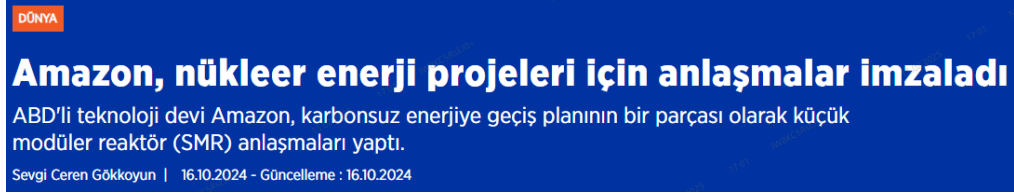

Enerji sorununu şimdiden öngören büyük bulut operatörleri, hedeflenen enerji kapasitelerine ulaşmak için nükleer enerji projelerine yönelmişlerdir. 2024 yılı Ekim ayında,

⁷ Kaynak: Lee V., Seshadri P., O’Niell C., Choudhary C., Holstege B., Deutscher S. A. (2025), Breaking Barriers to Datacenter Growth. <https://www.bcg.com/publications/2025/breaking-barriers-data-center-growth>, 2-3

Anadolu Ajansı haberine⁸ göre, Amazon Web Services (AWS) firmasının, 2030 yılında Kuzey Amerika bölgesinde faaliyete geçecek 3 adet küçük mobil nükleer santral (SMR) projesi için anlaşma imzaladığını açıklanırken, benzer anlaşmaların Google firması tarafından Kairos Power firması ile, Microsoft tarafından da Three Mile Island firması yapıldığı belirtilmiştir.

Şekil 5: Amazon Nükleer Santral Anlaşması Haberi

Gelişimin önemli katalizörü durumuna gelen veri merkezlerine olan talep artarak devam edecektir. Enerji, hizmet sürekliliği, güvenlik gibi risklerin, sunulan hizmetlere olumsuz bir etki yaratmadan, gelişimin önünden önemli bir engel oluşturmadan, dikkatli altyapı planlamaları, sürdürülebilirlik konularına eğilim, yeni enerji kaynakları, bu alanlarda uzmanlaşan yeteneklere yatırım gibi erken önlemlerle risklerin yönetilmesi kaçınılmaz görünmektedir.

Türkiye’de Veri Merkezlerinin Gelişimi

2000’li yılların başında, Türkiye’de veri merkezleri yatırımları, bankalar, Telekom operatörleri başta olmak üzere sınırlı alanda kurum tarafında yapılmaktaydı. İş sürekliliği gibi kavramlar, teorik olarak bilinse de pratik anlamda iş süreçlerine tam anlamıyla dahil olmamıştı. 2005 yılında 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu⁹ ile BDDK’nın (Bankalar Denetleme ve Düzenleme Kurumu) faaliyete geçmesinin ardından 1 Haziran 2010 tarihinde yayınlanan, Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik¹⁰ ve ile birlikte; 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ve ilgili diğer mevzuatta bankalar için tanımlanan “tüm sorumlulukların yerine getirilmesi açısından gerekli olan bütün bilgilerin, elektronik ortamda güvenli ve istenildiği an erişime imkân sağlayacak şekilde kaydedilmesini ve kullanılmasını sağlayan altyapı, donanım, yazılım ve veriden oluşan birincil sistemler ve birincil sistem yedeklerini yurt içinde bulundurmaları zorunluluğu getirilmiştir”. Bu tebliğin etkisi ile özellikle finans sektöründe başlayan hareketlilikle Türkiye’de veri merkezlerine yapılan yatırımlar artmaya başlamıştır.

11 Ocak 2017 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 2016/9596 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile veri merkezi yeni yatırımları için asgari 5.000 metrekare beyaz alana sahip ve ANSI/TIA-942 standardına göre Tier-III veya üstü seviyede olması şartıyla, Cazibe Merkezleri Programı¹¹ çerçevesinde 23 ilde destek paketinden faydalandırılması kapsamında sunulan teşvikler, veri merkezi yatırımlarının artırılmasına yönelik gelişmelerdir. Data Center Catalog¹² sitesinin rakamlarına göre Türkiye’de 2025 yılı itibariyle 83 adet kayıtlı veri merkezi olduğu gösterilmektedir. Bu veri merkezlerinden 3 tanesi (KKB Anadolu Veri Merkezi, İş

⁸ Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/amazon-nukleer-enerji-projeleri-icin-anlasmalar-imzaladi/3364279>(E.T.: 15.02.2025)

⁹ Kaynak: Resmî Gazete (01 Kasım 2005). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051101m1-1.htm> (10. Kısım, 1. Bölüm)

¹⁰ Kaynak: BDDK.org.tr. Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/385?ekId=393> 1

¹¹ Kaynak: Resmî Gazete (11 Ocak 2017). Cazibe Merkezleri Programının Uygulanmasına İlişkin Usul ve esaslar <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170111-7.pdf> 2-5

¹² Kaynak: <https://datacentercatalog.com/countries> (E.T.: 15.02.2025)

Bankası A.Ş. veri merkezi ve Garanti BBVA veri merkezleri) TIER-IV standardında en yüksek iş sürekliliği standartlarına sahip olurken, 1 tanesi (KKB Anadolu Veri Merkezi) Leed Platinum (sertifikaya layık görülen dünyada 5. veri merkezi) sertifikası ile en yüksek sürdürülebilirlik yaklaşımı sergileyen veri merkezi konumundadır.

Kredi Kayıt Bürosu (KKB) ve Dijital Dönüşüm Süreci

Kredi Kayıt Bürosu (KKB), 1995 yılında kurulmuş olup, 1998 yılında faaliyete geçmiş olan Türkiye'nin ilk ve tek kredi bürosudur. 2012 yılına kadar Bireysel Büro, Kurumsal Büro ve Risk Raporu gibi üç temel ürün sunarak, bankalar ve finans kurumlarına hizmet vermiştir. Tüm uygulama ve bilgi teknolojileri hizmetlerinin desteği IBM Türk Limited (IBM Türk) firmasından sağlanmıştır. IBM Türk'ün İstanbul'daki veri merkezi, bu süreçte KKB'nin teknoloji ihtiyaçlarını karşılamıştır.

2011 yılında KKB, yeni bir vizyon belirleyerek ürün ve hizmetlerini geliştirmeyi, analitik çözümler sunmayı ve finans sektörüne katma değer sağlamayı hedefleyen yatırımlar yapmaya karar vermiştir Risk Merkezi (RM) Yönetmeliği'nde¹³ belirlenen şartları sağlaması doğrultusunda, KKB ile 2012 yılı sonunda imzalanan sözleşme ile RM, tüm veri işleme hizmetlerini vekaleten yürütmek üzere KKB'ye emanet etmiştir. Sözleşme şartlarına uyumlu olacak şekilde KKB, teknolojik altyapılarına güncellemiş, ülke genelindeki kritik verileri toplama ve işleme kapasitesini artırmıştır. KKB bu kapsamda, yenilenen teknoloji altyapısı ile, sektörün ihtiyaç duyduğu veriye dayalı analitik ve skor ürünlerinin sayısının artmak, geleceğe hazır olmak hedefleri ile bir *dijital dönüşüm* süreci başlatılmıştır.

RM ile imzalanmış olan hizmet sözleşmesi, finans sektörünün veri toplama ve veri paylaşım faaliyetlerin bir üst boyuta taşıma anlamında önemli bir katalizör görevi üstlenerek hem toplanacak veri çeşitliliğinin artması hem de veriden katma değerli, farklı ürün ve hizmetler üretilmesinin yolunu açmıştır. KKB açısından bu beklentilerin karşılanmasını sağlayacak, yüksek teknoloji altyapısının kurulumu, geliştirilmesi ve dijital dönüşümün hızla hayata geçmesi açısından da önemli bir faktör olmuştur.

Analitik ürünlerine ek olarak kurgulamış olduğu "paylaşım ekonomisi" yaklaşımı ile finans kurumları başta olmak üzere tüm kurumların maliyetleri paylaşarak, yüksek kalitede teknolojik hizmetlere erişimi için de liderlik görevini üstlenmiş olan KKB, 2017 yılında, uluslararası yüksek standartlara sahip, çevreci *Ankara Anadolu Veri Merkezi (A-VM)* ile veri merkezi hizmetlerini sunmaya başlamıştır. 2024 yılın da benzer bir yaklaşımla, A-VM'de kurmuş olduğu, finans kurumlarının regülasyonlara uyumlu olarak hizmet alabileceği *KKB-Finans Bulutu* hizmetleri ile sunmakta olduğu teknolojik hizmetler ürün yelpazesini genişletmiştir.

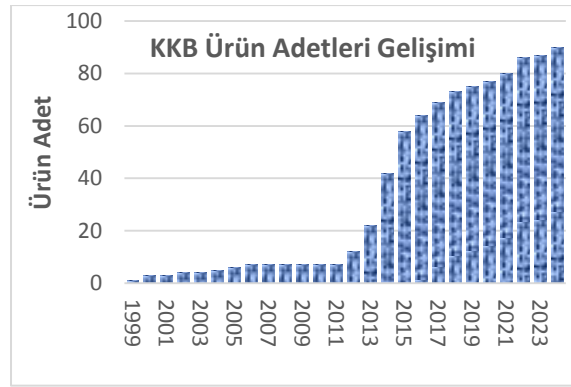
KKB'nin yüksek teknolojiler kullanarak kendisinin geliştirdiği, sektörde büyük kabul gören ürünlerin sağladığı, her yıl artan sorgu adetleri KKB'nin pozisyonunu sektörde son derece kritik bir seviyeye taşırken, finans sektörüne sunduğu hizmetler ülke ekonomisini etkileyen boyutlara ulaşmıştır. Ulaşılan seviye KKB için büyük bir gurur kaynağı olurken, hizmetlerin sürekliliği, işlenen verileri koruma sorumluluğu, hizmet kalitesinin sürekli yüksek tutulması ihtiyacı gibi yüksek beklentiler KKB'ye önemli sorumluluklar da yüklemiştir. Bu sorumlulukların yerine getirilmesi için KKB, süreçlerini modernize ederek, dijital dönüşümünü tamamlayarak, işletmekte olduğu teknolojik altyapılarını sürekli güncel tutarak, eskiyen

¹³ Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği. Risk Merkezi Yönetmeliği (10 Nisan 2012). https://www.riskmerkezi.org/sites/default/files/2023-12/document_e3864cf53e4040d4bd052dcaed83639a.pdf S.3 Madde-6-I

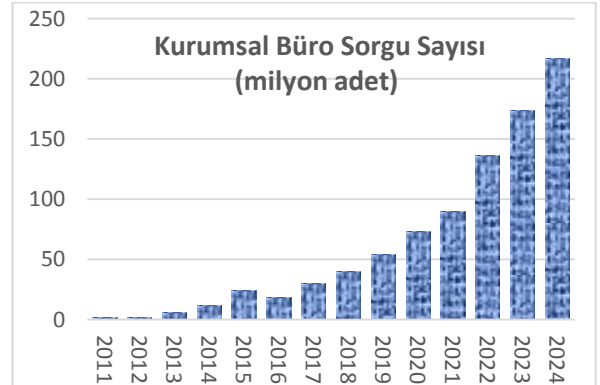
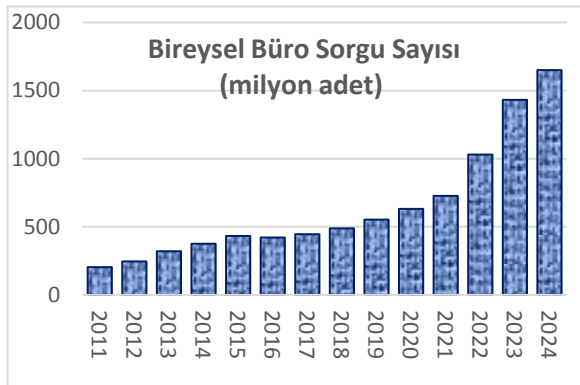
teknolojileri güncelleyerek, artan işlem hacimlerini karşılayacak şekilde gerekli yatırımları zamanında yaparak çalışmalarını sürdürmektedir.

Gerek finans sektörü, gerekse finans dışı sektörlerin ihtiyaçlarına paralel olarak sunulan, veriye dayalı, analitik ağırlıklı birçok ürünle bireylerin ve kurumların risklerini yönetmek konusunda çözümler sunan KKB¹⁴, 2024 yılına gelindiğinde sektöre 90'in üzerinde ürün sunarken, Bireysel Büro hizmetleri sorgu sayıları 2011 yılından bu yana 8 kat artarak yıllık 1,6 milyar adete, Kurumsal Büro hizmetleri sorgu sayısı 145 kat artarak 217 milyon adete ulaşmıştır. Ürün sayılarındaki artışın ve ürünlerin sektörde yaygın kullanımı sonucu KKB'nin yıllık toplam sorgu adetleri 2024 yılı sonunda 6 milyarın üzerinde gerçekleşmiştir.

Şekil 6: KKB Ürün Adetleri Gelişimi

Şekil 7: KKB Yıllık Bireysel ve Kurumsal Büro Sorgu Sayıları

KKB'nin Veri Merkezi Yaklaşımı

Varyap Ana Veri Merkezi Kurulumu

Dijital dönüşüm yaklaşımının ilk adımı olarak, KKB İstanbul'da Varyap Veri Merkezi'ni (Varyap-VM) kurmuştur. Bu veri merkezi, Tier-III seviyesinde yedeklilik ile tasarlanmıştır. Tier-III¹⁵ standardı; "Telecommunications Industry Association-TIA" tarafından 2005 yılında yayımladığı "TIA-942 Telecommunications Infrastructure Standard for Data Centers" standartlarına dayanmaktadır. Bu standartlara uyumlu tasarlanan veri merkezleri, elektrik

¹⁴ Kaynak: KKB 2023 Faaliyet Raporu (31 Aralık 2023), 17-18, 32-34

¹⁵ Kaynak: Tosun T., (13 Kasım 2017). Dünya'da ve Türkiye'de Veri Merkezleri ve Türkiye Kamu Entegre Veri Merkezinin Kurulması. Journal of Academic Social Sciences. https://asosjournal.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=35117 12

şebekesini yedekli olarak temin eder, veri merkezi yedekli enerji ve soğutma sistemleri içerir, hizmet sağlayıcıları yedeklidir en az 72 saatlik bir elektrik kesintisine dayanabilir. Ek olarak Varyap-VM, ISO-22301/302 gibi güvenlik ve iş sürekliliği standartlarında sertifika sahip olarak, dönemin en yeni teknolojilerine sahip donanımlarla 2012 yılı sonunda faaliyete geçmiştir. Varyap-VM, kurumun ana veri merkezi olarak tasarlanmış, tüm operasyonlarını bu merkez üzerinden yürütmeye başlamıştır. Ayrıca, yedek veri merkezi faaliyetleri (Olağanüstü Durum Merkezi – ODM) 2013 yılında IBM-Türk ile yapılan anlaşma çerçevesinde, IBM Türk'ün İzmir'deki veri merkezinde kiralanarak, RM sözleşmesine uyumlu olacak şekilde, özel alanlar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

2012 yılında ana veri merkezi olarak faaliyete geçen Varyap-VM, KKB üyelerine hizmet verirken, kurgulamış olduğu iş sürekliliği standartlarına uyumlu olarak 2012 yılında, ana veri merkezini hizmete açarken, yedek veri merkezi (Olağanüstü Durum Merkezi – ODM) olarak da IBM'in İzmir'deki veri merkezinde, Varyap-VM ana veri merkezine eşdeğer standartlarda ODM veri merkezini de faaliyete geçirmiştir.

KKB Anadolu Veri Merkezi (A-VM) Kurulumu

Teknolojinin gelişimi ile ortaya çıkan potansiyelleri yakından izleyen, artan ihtiyaçlarını ve büyüme stratejilerini değerlendiren KKB Yönetim Kurulu, 2014 yılı Eylül toplantısında, hem KKB'nin kendisinin sahip olacağı bir yedek veri merkezi (ODM), hem de üye finans kurumları başta olmak üzere tüm ülkenin kurumlarının yedek ve ana veri merkezi olarak kullanabileceği, içinde de BDDK'nın 1 Haziran 2010 tarihinde yayınlanan, Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'te tarif edilen mevzuata uyumlu olarak, verilerin Türkiye sınırları içinde tutulabileceği bir bulut platformunun (*KKB Finans Bulutu*) da kurulacağı, yüksek güvenlik ve en son teknolojilerle donatılmış, büyüeyebilen, paylaşımlı olarak kullanılabilir bir veri merkezi tesisi kurmak üzere karar almıştır. Bu karar doğrultusunda yapılan çalışmalarla Ankara'da, Anadolu Organize Sanayi Bölgesi sınırları içinde, 44 dönümlük bir arazi içinde, 3 adet veri merkezi, 1 adet teknik destek binası ve 1 adet üyeler için hizmet binası tasarımı yapılmış, 3 veri merkezi binasından 2 tanesi daha sonra hayata geçirilmek üzere, kalan tüm binalar 2016 yılı sonunda tamamlanarak, *KKB Anadolu Veri Merkezi (A-VM)* tesisi faaliyete geçmiştir. 2016 yılı son teknolojileri kullanılarak, çevreci ve verimlilik odaklı, yüksek iş sürekliliği standartlarında kurulan A-VM, aşağıda özellikleri ile dünyanın sayılı veri merkezleri arasında yerini almıştır.

- Farklı iki fiziki güzergâh ile, 5 km uzaklıktaki ana enerji merkezine yedekli bağlantı
- Ankara'nın yıllık ortalama 17 C olan soğuk havası kullanılarak, yılın toplamın %85'lik zaman diliminde doğal soğuk hava ile sistemlerin soğutulabilmesi (air-to-air free-cooling), bu sayede yüksek enerji verimliliği
- 48-MW'a kadar çıkabilecek enerji altyapısı
- Kullanılan Dinamik Rotary UPS teknolojisi ile sürekli, düzenli enerji
- Bağımsız odalarla tam yedekli yapı
- Uluslararası standartlara uyum sertifikaları
 - ISO/IEC 27001:2022 Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi
 - ISO 22301:2019 İş Sürekliliği Yönetim Sistemi
 - TSE-EN ISO 14001:2015 Çevre Yönetim Sistemi
 - ISO/IEC 20000-1:2018 Bilgi Teknolojileri Hizmet Yönetim Sistemi
 - LEED PLATINUM Yeşil Bina Sistemleri
 - TIER-IV Facility Uptime Institute – Altyapı, Bina, Sistem yedeklilik

Şekil 8: TIER IV Sertifikası**Şekil 9: Leed Platinum Sertifikası****KKB A-VM'nin Yedek Veri Merkezi (ODM) olarak kullanılması**

2013 yılında yedek veri merkezini (ODM) IBM firmasının İzmir'deki veri merkezinde, kendine özel alanda iş sürekliliği ve bilgi güvenliği standartlarına uygun olarak kullanmaya başlayan KKB, 2017 yılında Ankara Anadolu Veri Merkezi'ni faaliyete geçmesirmedi ile birlikte yedek veri merkezini Ankara Anadolu veri merkezine taşıma kararı almıştır.

Detaylı bir taşınma planı oluşturan KKB ekipleri taşınma metodolojisi olarak üç ayaklı bir yapı tasarlamış mevcut durumda senkronize olarak işlemekte olan ana veri merkezi ve yedek veri merkezi ayaklarına, yeni kurulacak olan yedek veri merkezini ekleyerek üçüncü ayağı oluşturma planını kurgulamıştır. Bu planları 2017 yılı yatırım planlarıyla uyumlandırarak yeni yapılacak yatırımları Ankara Anadolu Veri Merkezi'nde kurarak final taşınmada cihaz taşıma risklerini ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda yapılan yatırımlarla yeni veri merkezinin başta yeni network yapısı ve kritik sunucuları olmak üzere en riskli alt yapıları önceden kurulmuş gerekli testler yapılarak kullanıma hazır hale getirilmiştir.

Bu süreç içinde en önemli adımlardan bir tanesi hizmet alan müşterilerle iletişim ve koordinasyon adımı olmuştur. Hizmet sözleşmelerinde belirtilen şartlara uygun olarak gerekli müşteri mutabakatlarını sağlanması, sözleşmelere uyumlu olarak üye iletişiminin sağlanması yüksek risk içeren bir taşınma projesi için olmazsa olmazlardır. İzmir'deki yedek veri merkezine hat bağlantıları olan üyelerle gerekli iletişim yapılarak Üyelerle taşınma planları paylaşılmış, bu planlar doğrultusunda kendilerine düşen ödevler üyelere iletilmiştir. Üyeler için en temel ödev Ankara'daki yeni yedek veri merkezinde bağlantı gerekli yedek hat bağlantılarının final taşını öncesi sağlanmış olması olarak ortaya çıkmıştır.

Gerekli altyapı hazırlıklarının tamamlanmasıyla, taşınma planlarının uygulamasına geçilmiştir. İlk adım olarak Ankara veri merkezinde kurulmuş olan yeni altyapılara verilerin yedeklenmesi süreci başlatılmıştır. Ana veri merkezindeki verilerin büyüklüğü dikkate alınarak verilerin sıfırdan yeni kopyası Ankara veri merkezinde oluşturulmaya başlanmış, kullanılan hatların kapasitesi doğrultusunda İstanbul'daki ana veri merkezindeki verilerin Ankara'daki kopyaları ile eşlenmesi yaklaşık bir haftalık bir süreye yayılmıştır. Bu süre sonunda İstanbul'da bulunan asıl verilerin, İzmir, ve Ankara'da ikişer kopyası ile toplamda üç farklı coğrafyada kopyası oluşmuştur. Aktif ODM olan İzmir veri merkezine anlık olarak güncellenmekte olan veriler, ikincil yedek olarak aynı anda Ankara veri merkezine de güncellenerek, verinin üç adet güncel kopyası güncel olarak tutulmaya başlanmıştır.

Final taşınma günü KKB'nin üyelerinin aktivitelerinin düşük olduğu, KKB sistemlerine gelen işlem trafiğinin de en düşük seviyelerde olduğu hafta sonu zaman dilimindeki bir aralık olarak planlanmış ve tüm üyelere hazırlanmış olan iletişim planı çerçevesinde duyurulmuştur. Planın uygulaması, hedef tarih ve saatte başlatılmıştır. İstanbul Varyap veri merkezi'ndeki tüm uygulamalar kapatılmış, gerekli tanımlar yeniden düzenlenerek Ankara veri merkezi yedek veri merkezi olacak şekilde ve İzmir veri merkezinin tanımları pasif hale getirilerek İzmir veri merkezi devre dışı bırakılmış, Ankara veri merkezi bundan sonraki asıl ODM olacak şekilde tüm uygulamalar, anlaşmalarla taahhüt edilen sürelerle uyumlu olarak devreye almıştır. Aktif taşınmanın tamamlanmasının ardından kullanımı devam edecek kalan pasif cihazlar, İzmir veri merkezinden Ankara'ya transfer edilerek veri merkezi taşınması tamamlanmıştır.

KKB Varyap-VM'nin Ankara A-VM'ye Taşınma Motivasyonu

2012 yılında kurulan Varyap ana veri merkezi, 2023 yılında gelindiğinde, yeni teknolojik ürünler, artan sorgu adetleri nedeniyle büyüyen kapasitelerin sonucu olarak tam doluluğa ulaşmıştır.

Veri merkezinin kapasite doluluğunun yanında, Varyap-VM çevresinde gelişen işyerleri, kurulan alış-veriş merkezi ve diğer binaların getirdiği altyapı riskleri, gerek ağ ortamları hatbağlantıları, gerekse de enerji temini için gerekli bağlantılar, bu bağlantıların yedeklilikleri, çevrede oluşan insan kalabalıklarının yaratabileği güvenlik sorunları konularında ek riskler ortaya çıkarmaktadır.

Sektöre son derece kritik hizmetler KKB'nin iş sürekliliği konusundaki bir başka önemli risk ise İstanbul'u geniş çapta etkileyebileceği değerlendirilen deprem riski olmuştur. Bu tür kritik fonksiyonların sunulduğu ana veri merkezinin, deprem gibi geniş kapsamlı bir felaket ile etkilenmesi, hizmet alan tüm finans sektörü kurumları ve diğer kurumlar değerlendirilince, yalnızca İstanbul ve çevresi değil, tüm Türkiye'yi önemli ölçüde etkileyecek boyuta erişeceği değerlendirilmiştir.

Olası bir depremin ortaya çıkaracağı etkiler yalnızca fiziki olarak veri merkezinin kendisini etkilemesi ile sınırlı olmayıp, gerek enerji hatları, gerekse de network hatlarını önemli derecede etkileyeceği için veri merkezleri hizmet veremez durumda olacaktır. Fiziki ve çevresel etkilere ek olarak ortaya çıkacak diğer büyük risk: Sistemlere destek vermesi beklenen teknik personelin görevinin başında olamama riskidir. Böyle bir durumda personelin gerek kendisinin, gerekse yakınlarının sağlığı ve güvenliği daha öncelikli olacak olup, kurumsal hizmetlerin ayağa kaldırılabilmesi önünde önemli bir engel oluşturacaktır.

İstanbul'da ana veri merkezi işletmenin ortaya çıkardığı olumsuz faktörlerin yanında, Ankara'ya ana veri merkezi konumlandırmanın ise birçok olumlu noktası da ortaya çıkmıştır. Özellikle pandemi sürecinde ekiplerin uzaktan çalışabilir olduğunun net olarak tecrübe edilmesi, sistemlere ve alt yapıya destek veren personelin bu desteklerini uzaktan da

rahatça sağlayabildikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca Ankara'da kurulmuş olan A-VM'de yeterli derecede teknik personel bulunuyor olması, altyapı fonksiyonlarında görev alan ekip üyelerinden bazılarının Ankara'da konumlanmış olması bu kararın alınmasını destekleyen önemli faktörlerden biri olarak ortaya çıkmıştır.

Her üç riskin artan risk olasılık oranı, KKB'nin veri merkezi faaliyetlerini stratejik olarak detaylıca analiz edip değerlendirmesini gerektirmiştir. 2023 yılı başında yapılan değerlendirmeler sonucunda; mevcut Varyap-VM'nin büyütülmesi veya İstanbul'da farklı bir lokasyona taşınmasının hem yüksek maliyetler oluşturması, hem de özellikle deprem riskini ortadan kaldırmayacak olması nedeniyle en doğru çözümün Ankara A-VM'yi ana veri merkezi, İstanbul Varyap veri merkezini de ODM olarak konumlandırmak olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu karar doğrultusunda tüm teknik ekipler bu stratejik yaklaşımı hayata geçirmek üzere çözümü detaylandırarak, olası riskleri ve en doğru stratejik taşınma planlamasını yapmak üzere çalışmalara başlamıştır.

Veri Merkezi Taşınmasında Yaklaşımlar

Literatür Taraması:

Dünyada veri merkezlerinin sayıları arttıkça farklı nedenlerden dolayı (çevre koşulları, kapasite yetersizlikleri, farklı operatörlerden hizmet alma,...vb) veri merkezlerinin taşınması ihtiyaçları da ortaya çıkmıştır. Veri merkezi taşınmaları ağırlıklı olarak bu tür hizmetleri sağlayan profesyonel kurumlardan danışmanlık alınarak veya anahtar tesli projeler yaklaşımı ile gerçekleştirilmektedir. Bu alanda hizmet veren birçok uluslararası firma da mevcut olup, bir çok başarılı projeler hayata geçirmişlerdir. Bu firmaların hayata geçirdiği projeler, karşılaştıkları zorluklar, taşınma stratejileri değerlendirilerek KKB Veri merkezlerinin karşılıklı olarak yer değiştirme stratejisi oluşturulmuştur.

Literatür incelendiği zaman, veri merkezi taşınması projelerinin büyük çoğunluğu veri merkezi taşıma konusunda hizmet de veren teknoloji firmalarından CISCO firmasının hazırladığı CISCO Veri Merkezi Çözüm Bildirisi (CISCO Datacenter Brief) dökümanında özetlenmiş olan 6 temel alandaki risklerin yönetimi yaklaşımına dayanmaktadır.

Tablo 2: CISCO Veri Merkezi Taşınması Odak Alanları¹⁶

ODAK	YÖNETİLECEK RİSK
İş	İş Sürekliliği Yönetimi
Uygulama	Uygulama kesintilerinin önlenmesi Kritik uygulamaların Taşınması
Veri	Kritik verilerin güvenli, sağlıklı taşınması
Donanım	Çok sayıda sunucu ve yazılımın taşınması
Network	Network güvenliği ve sinyal taşıma sürelerinin yönetilmesi (latency)
Ortam	Taşınılan ortamın hazır olması

Bu alanlara karşılık gelen risklerin yönetilerek, en yüksek iş sürekliliği, en düşük maliyet ve en kısa sürede taşınma faaliyetinin yürütülmesinin gereği vurgulanmaktadır.

¹⁶ CISCO Data center brief. (2014). https://www.cisco.com/c/dam/global/en_id/assets/migration-solution-brief.pdf s.2

Taşınmanın yapılış yöntemlerinde de genel kabul gören şu taşıma yöntemleri Server Lift firmasının veri merkezi taşınmalarında kullanılmak üzere hazırladığı kılavuzda değerlendirilmektedir¹⁷:

- **Kamyona yükle ve taşı** : Verilerini yedekle, sistemlerini kapat, fişini çek kamyonla yükle ve taşı. En ucuz fakat iş sürekliliği en düşük yöntemdir.
- **Geçici donanım**: Geçici olarak sunucu ve altyapıları yeni ortamda kur, verilerini yeni ortama kopyala, kalan donanımları getir. İş sürekliliği en yüksek çözümdür fakat donanımlar için çift yatırım gerektireceği için maliyeti yüksek olabilir ve karmaşıktır.
- **Mantıksal veya sanal sistem** : Bulut sistemleri taşınmalarında uygulanan yöntemdir. Geçici donanıma benzer şekilde ortamlar bulutta oluşturulur ve veri ardından kopyalanır. Donanım kullanılmaz. Karmaşık ve maliyetlidir.

Diğer yandan projenin yapılış şekli açısından da bazı ortak yöntemler bulunmaktadır. Server Lift firmasının hazırlamış olduğu kılavuzda bu yöntemler 3 adımda kategorize edilmiştir:

Değerlendirme adımı:

Projenin paydaşlarının beklentilerinin tespiti, iletişimi, risklerin değerlendirilmesi, sistemlerin bağımlılıklarının analizi, teknik topoloji ve mimarinin, sözleşmelerin, servis kontratlarının tespiti, sistem ve süreçlerin tespiti, performans kriterlerinin belirlenmesi, veri yedekliliği konularının analizi.

Planlama Adımı:

Güçlü bir iletişim planı oluşturulması, ana aktörlerin belirlenmesi, rollerin atandığı, paydaşlarla iletişiminin yapıldığı güçlü bir proje planı hazırlanması, proje planının detaylandırılması, üst seviye tasarımların tamamlanması, olası sorun noktalarının belirlenmesi, planların test edilmesi.

Planların Uygulanması:

Son hazırlıkların tamamlanması, tecrübeli ekiplerin hazır olması, fiziki taşınmalar, taşınan cihazların kurulumu, son kontroller, taşıma sonrası değerlendirmeler.

Bu adımların her birinin içinde bir çok kontrol listesi ve açıklamalar, taşıma faaliyetlerinin başı için kritik aktiviteler olarak sıralanmıştır.

Yapılan araştırmalarda her veri merkezi taşınmasının kurumun beklentileri doğrultusunda kendine özel olduğu gözlenmiştir.

Yöntem olarak "Geçici Donanım" yöntemi iş sürekliliği açısından tercih edilen yöntem olmakla beraber, bu yöntemlerde uygulan servisleri kendi içlerinde gruplayarak ayrı ayrı hazırlanan geçici sunucularla taşıma yaklaşımı KKB uygulamalarının birbirlerine olan bağımlılıkları nedeniyle uygulanır bir yöntem olarak belirlenmemiştir. Ek olarak bazı test ortamlarının 500 km mesafedeki yeni veri merkezi ortamına taşınarak yapılan denemelerde, ortaya çıkan network cevaplama sürelerinde (latency) ortaya çıkan 7 ms (milisaniye –

¹⁷ ServerLift Data center Migration Guide Book. Şubat 2024 tarihinde erişilmiştir. https://serverlift.com/serverlift_pdfs/Data_Center_Migration_Guidebook.pdf 3-20

saniyenin binde biri) süre uzamasının yarattığı performans kayıpları, uygulanması gereken yöntemin parçalı servisler yerine birbirine bağımlı ortamların, topluca, bir defada taşınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu yöntem projenin karmaşıklığını arttırmış, proje maliyet kontrolü ve karmaşıklığın ortaya çıkardığı risklerin yönetilmesi açısından yeni yöntemler geliştirilmesini gerektirmiştir.

Projenin yapılış şeklinde, literatürde KKB veri merkezlerinin yer değişiminde belirtilen adımlar dikkate alınmış, KKB'nin uygulamakta olduğu proje yönetim süreçleri uygulanmıştır.

Veri Merkezi Taşınmasında Yönetilmesi Gereken Riskler

Karmaşık Teknoloji Altyapısının En Az Kesinti ile Taşınma Zorluğu:

Yeni merkezlerinin taşınmasını zorlaştıran, risk faktörlerini arttıran en temel gerekçe, onbir yıl boyunca KKB nin geliştirmiş olduğu son derece kritik, finans sektörünün aktif olarak kullandığı ürünlerin sayısındaki artış ve ürünlerin kullanım sıklıkları sonucunda ortaya çıkan büyüme ve yoğun işlem adetleri olmuştur. Onbir yıl önce sektörden verilerini aylık periyotlarla toplayan ve işlem adetleri yıllık 1 milyarın altında olan KKB'nin veri merkezlerinde, 2023 yılına gelindiğinde veri toplama periyodu günlüğe çekilmiş olup işlem adetleri yıllık 6 milyarı aşmıştır. Doğal olarak bu kadar büyüyen bir altyapının kompleksliği, birbirine son derece grift bir yapıda çalışan teknolojik altyapının, neredeyse kesintisiz bir şekilde taşınması hedefi taşınma faaliyetini oldukça riskli ve bir o kadar da zorlaştıran bir faaliyet haline getirmiştir.

Taşınma Odaklı Yüksek Donanım Yatırımı İhtiyacı:

Ortamların büyüklüğü ve sürekli hizmet verir olması, yeni ana veri merkezine cihazı ulaştırmak için 500-km mesafeli fiziki taşıma ihtiyacı nedeniyle kritik cihazların önceden temin edilip kurulması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu amaçla temin edilecek, özellikle sunucular, ana bilgisayarlar, network, depolama üniteleri gibi son derece yüksek maliyet içeren, yüksek teknoloji donanımları içeren bir yatırım planlamasını yapılması gerekmektedir.

İhtiyaç Duyulan Kritik Donanımların Zamanında Teslim Edilememe Riski:

KKB'nin sunduğu hizmetlerin altyapısını oluşturan yüksek teknoloji cihazlar, ilgili üreticiler tarafından özel olarak üretilmekte ve temin süreleri aylar mertebesinde olmaktadır. Normal temin süreleri ayları bulurken, oluşabilecek, öngürülemeyen global sorunlar üretim sürelerini ve teslim sürelerini olumsuz etkileyebilmekte, bu etkilerin domino etkisi ile tüm taşınma sürecinin olumsuz etkilenmesine neden olabilecek riskleri ortaya çıkarabilmektedir. Birbirine yüksek bağımlılığı olan aktivitelerin dikkatle planlanıp koordine edilmesi gerekmektedir.

Verilerin Eksik, Hatalı Taşınması Ve Güvenlik Zafiyeti Oluşması Riski:

KKB günlük olarak 200'ün üzerindeki üyesinden veri toplamakta, topladığı verileri bir çok kontrol ve analizden geçirerek kurumlar arası ve sektör seviyesinde, kurumlar ve bireyler için finansal sonuçları olan kararlar alınabilecek bilgilere, skora dönüştürecek şekilde işlemekte ve paylaşmaktadır. Sürekli olarak anlık değişebilen verilerde ortaya çıkabilecek eksiklik, hata, kayıpların gerek sektör geneline gerekse de ilgili kurum ve bireylere finansal zararlar doğurabileceği, bu riskin dikkatle yönetilmesi ve ek önlemler alınmasını gerektirmektedir. Benzer şekilde en büyük veri güvenliği açıkları ve zafiyetleri bu tür faaliyetlerde ortaya çıkabileceği değerlendirilerek, veri taşınma için de ekstra güvenlik önlemlerinin alınması gerekmektedir.

Müşterilerin Sorgu Sürelerinin Uzamasına Neden Olabilecek Performans Riskleri:

KKB'den hizmet alan finans sektörünün önde gelen kuruluşları olan bankaların ve diğer finans kuruluşlarının neredeyse tamamına yakınının veri merkezi, coğrafi olarak İstanbul ve civarındaki yakın illerde bulunmaktadır. Veri merkezleri arası mesafenin 50 km'den kısa olması, sorgu cevap sürelerini ve veri alış-veriş sürelerini birkaç milisaniyelerle sınırlı tutabilmekte, herhangi bir performans sorununa yol açmamaktadır. Yeni ana veri merkezinin Ankara'ya taşınması nedeniyle aradaki mesafenin gidiş geliş toplam kuş uçuşu mesafesi 1.000 km civarında olacaktır. Her ne kadar fiber kablolarla sağlanan network erişiminde sinyallerin taşınması ışık hızında gerçekleştiği değerlendirilse de 1.000 kilometrelik toplam mesafenin yaratacağı sorgu sözlerindeki artış (latency) üyelerden gelecek sorguların istenen performans seviyesinde çalışamayabileceği endişesini ortaya koymuştur.

Ankara'da ODM Amacıyla Oluşturulan Üye Bağlantılarının Değişimi Riski:

KKB ile veri alışverişinde bulunan üyelerin bağlantılarının tamamının, KKB'nin İstanbul Varyap ana veri merkezine ve Ankara A-VM'de bulunan ODM'sine hat bağlantıları mevcuttur. Bu bağlantıların kapasiteleri ve adetleri yeni kullanım amacına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Ana veri merkezine olan erişim ihtiyaçları kullanılabilirliği, kapasite ihtiyaçları yüksek, hızda cevap gerektiren erişimler olması nedeni ile genelde birden fazla, yüksek kapasiteli hatlarla gerçekleştirilirken, ODM tarafına olan bağlantılar yalnızca olağanüstü durumlarda kullanılabileceği düşüncesi ile verimlilik açısından genelde daha düşük kapasiteli ve tek hat bağlantılarından oluşmaktadır. Bu bağlantıların değişimi, üyelerin telekom operatörleri ile planlı bir şekilde çalışmalarını gerektirmektedir, KKB açısından da 200'ün üzerindeki tüm üyelerin, taşınma önesi bu değişim çalışmalarını KKB ve diğer üyelerle senkronize bir şekilde tamamlayıp, final taşınma anına hazır olmasının koordine edilmesini gerektirmektedir.

Final Taşınma Günü Planlanandan Çok Uzun Hizmet Kesintisi Riski:

KKB veri merkezinden sunulan hizmetlerin kullanım yoğunluğu nedeniyle hizmet kesinti toleransı son derece düşük olup, uzun süreli kesintiler başta finans sektörünün kurumları olmak üzere tüm hizmet alan üyelerin ticari faaliyetlerini önemli derecede etkilemektedir. Bu bakış açısı ile final taşınma günü yapılması gereken kesinti süresinin, üyelerin hizmet seviyesi beklentileri içinde gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır.

2023 yılında bu riskler ve zorluklar ortaya konularak yaklaşık iki yıl sürmesi planlanan taşınma projesi başlatılmıştır. Projenin ilk evresinde üst düzey bir taşınma planı oluşturularak ana stratejiler ortaya konmuştur.

Veri Merkezi Taşınmanın Yaratacağı Fırsatlar

Veri merkezi taşınması son derece kritik ve riskli bir faaliyet olmasının yanında, bir veri merkezinin hizmet süresi boyunca karşılaşılabileceği çok nadir olaylardan biridir. Veri merkezleri genelde, o günün teknolojileri, standartları, hizmet beklentileri dikkate alınarak, geleceğe yönelik vizyon, teknolojik gelişmeler dikkate alınarak tasarlanır. Hizmet süreleri de en az 50 yıl olarak hedeflenir, bu süre zarfında gelişen teknolojilerle ana yapıları değiştirmek her zaman mümkün olmayabilir. Diğer yandan teknoloji son derece hızlı olarak gelişmekte, sunduğu fırsatlar, ihtiyaçlar, beklentiler hızlı bir şekilde değişmektedir. Bu nedenle bu tür köklü değişimleri veri merkezi işleticileri önemli bir değişim ve gelişim fırsatı olarak değerlendirmek durumundadır. Benzer yaklaşım KKB Bilgi Teknolojileri ekiplerince de sergilenmiştir.

Uluslararası Standartlarda Faaliyet Gösteren Veri Merkezinden Hizmet Alma:

KKB A-VM, yüksek iş sürekliliği, yüksek enerji verimliliği, esnek büyüebilme potansiyeline sahip prestijli bir veri merkezi olarak KKB'nin ana veri merkezi hizmetlerinin geleceği ve büyüme vizyonuna katkıda bulunacak bir ortam sunmaktadır.

Yeni İç Omurga Ağ Tasarımlarında Düzenlemeler:

- İç sistemlerin birbirlerini etkilemeyeceği farklı yapılara ayrıştırılması
- Güvenlik ve iş sürekliliği bakış açısı ile kritik omurga yapılarının farklı tedarikçi teknolojileri ile ayrıştırılması
- Fiziki cihazlar yerine sanal cihazlara ağırlık verilerek dinamik yapılara yönelim

Modern Bir Veri Merkezi Binasında Bağımsız, Aktif-Aktif Çalışabilecek Lokal Yedeklilik:

İş sürekliliği açısından lokal yedekliliğe sahip KKB ortamları, yani veri merkezinde ağ tasarımları farklı iki odada iki farklı veri merkezi kurulmuş bakış açısı ile kurgulandı. Bu sayede veri merkezinin bir sonraki fazında hizmete sunulacak yeni binasına KKB için ayrılacak ortama taşınacak olarak lokal aktif yedek network segmenti, ana veri merkezinin iki farklı binadan, tamamen ayrıştırılmış fiziki ayırım ile bölünmüş, daha güçlü yedekli bir yapıda hizmet sunmasının sağlanması hedeflenmiştir.

Taşınma Risklerini Ortadan Kaldıracak Taşınma Stratejisi

Taşınmanın Kritik Paydaşları ile Güçlü İletişim:

Taşınmanın en kritik paydaşları olarak sözleşmelerle hizmet alan üyelerimiz, taşınmayı fiili olarak gerçekleştirecek ekiplerimiz, taşınma projesine destek verecek Bilgi Teknolojileri ve İş Birimi ekiplerimiz ve kurumumuz Yönetim Kurulu olarak belirlenmiştir. Belirlenen paydaşların uygun bir iletişim planı ile projenin yapıma nedenleri, yönetilmesi gereken riskler ve aksiyon planları konusunda bilgilendirilmesi, ihtiyaç duyulan resmi onayların alınması projenin öncelikli aksiyon planları arasına yer almıştır.

Yıllık Olağan Yatırım Planları ile Projenin İhtiyaç Duyduğu Yatırım Planının Uyumlandırılması:

Projenin yüksek maliyet potansiyeli değerlendirildiği zaman, maliyetlerin kontrol altında tutulması, gereksiz yere, yalnızca taşınma projesi odaklı yüksek yatırım maliyetleri ile karşılaşma riskleri projenin verimliliği konusunda geniş bir zaman dilimine yayılmış, kapsamlı bir yatırım stratejisi oluşturma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu bakış açısı ile proje fikir aşamasındayken yatırım planları, dikkatli bir risk hesaplaması ile projenin olası tarihlerine yakın zamanlara kaydırılarak ötelenmiş, bu yaklaşımla yıllık olağan büyüme planları veya donanım yenilemeleri taşınma planı ile uyumlandırılarak yapılması gereken olağan donanım yatırımları, aynı zamanda taşınma amaçlı olarak kullanılacak şekilde planlanmıştır.

Minimum Hizmet Kesintisi Hedefi ile Taşınma Kurgusunun Planlanması:

Bir taşınma faaliyetinin ilk adımı, nelerin taşınacağına tespit edilmesi olmaktadır. KKB İstanbul veri merkezinde konumlanmış olan donanımların ve bu donanımlar üzerinde çalışan gerek içeride geliştirilmiş gerekse de dışarıdan tedarik edilmiş yazılımların envanterlerinin incelenerek, sunulan hizmetlerin, kritiklik seviyeleri, kullanım sıklıkları, diğer hizmetlere bağımlılıkları dikkate alınarak hizmetleri sunan uygulamalar mantıksal olarak dört grupta toplanmıştır:

- Test ortamları
- Bağımsız olarak çalışabilecek uygulamalar
- Yüksek miktarda veri içeren uygulamalar
- Aktif olarak kullanılan, hizmet kesintisi toleransı en düşük uygulamalar

Her gruptaki uygulama kümesinin, farklı bir zaman diliminde, yukarıda belirtilen sırada taşınmasının, kontrollü ve en az kesintiye ihtiyaç duyabilecek bir taşınma stratejisi oluşturacağı konusunda ekipler mutabakata varmışlardır.

Farklı Disiplinlerle Çalışması Gereken Ekiplerin Taşınma Stratejine Uyumlu Detay Planlaması:

Temel taşınma prensipleri ve taşınma stratejisi, taşınmayı gerçekleştirecek ekiplerin mutabakatı ile oluşturulmuş ve farklı ihtiyaçlara, farklı uzmanlıklara sahip altyapı ekiplerince kendi ortamları için yapacakları detay taşınma planlarına bir baz oluşturmuştur. Bu baz üzerine ilgili ekip kendi detay planlarını hazırlamış, diğer ekiplerin planları ile bağımlılıkları belirlenmiş, ihtiyaca göre bağımlılıklar ekipler arasında koordine edilmiştir.

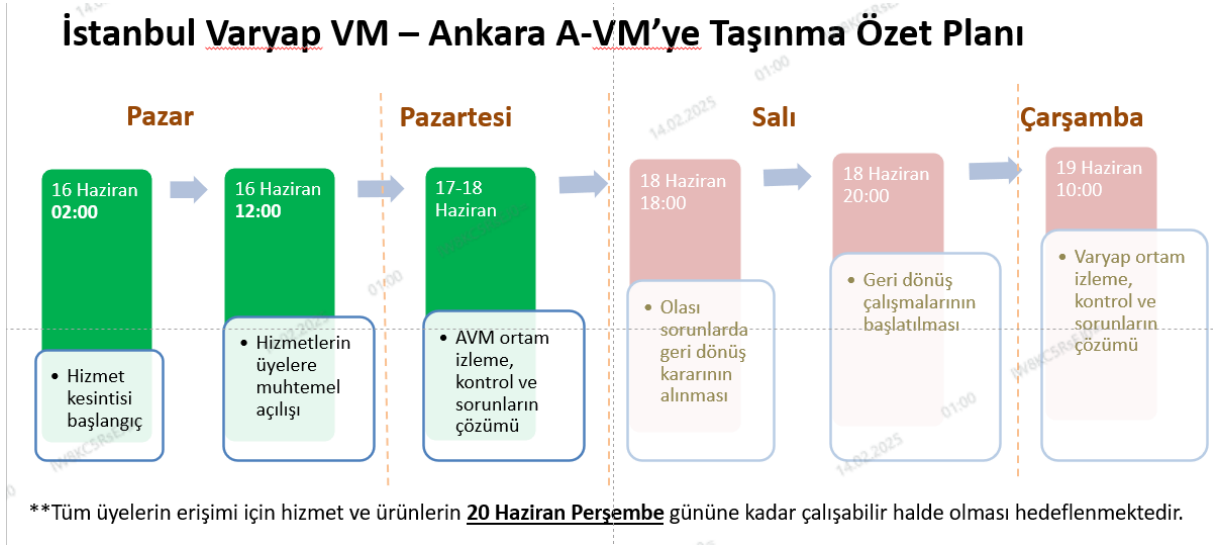
Bağımsız Detay Planların Senkronizasyonu ve Orkestrasyonu:

Her ekibin, kendine özel olarak oluşturduğu planlar, ortak prensiplerle oluşturulduğu için, ekipler arası plan bağımlılıkları öncesinden mutabık kalınarak çözümlendiği için, genel taşınma planını konsolide etmek, ekiplerin planlarını uyumlandırmak, paralel yürütülecek aksiyonları senkronize etmek görece olarak kolay olmuştur. Proje planının hatasız yönetimi için iki seviyeli proje yönetim stratejisi uygulanmıştır. Altyapı ekiplerinin teknik proje hazırlıkları için ekipler arası koordinasyonu sağlamak üzere bir teknik proje yöneticisi görevlendirilirken, üst düzey proje koordinasyonu için iş birimleri ve dış paydaşlarla iletişimi yönetmek için ayrı bir proje yöneticisi görevlendirilmiş olup, her iki proje yöneticisi de koordineli olarak projeyi yönetmişlerdir.

Üyeleri En Az Etkileyecek Final Geçiş Tarih ve Zaman Aralığının Tespit Edilmesi:

Sunulan hizmetlerin kritikliği ve yüksek iş sürekliliği hedefi ile kesinti sürelerine olan hassaslık, projenin en zorlayıcı noktalarından biri olarak karşılaşılmıştır. Taşınma kurgusunun adımları işletilmeye başlandığı zaman elde edilen sonuçların ilgili ekiplerle değerlendirilmesi sonrasında, her ekipten gelen geri bildirimlerden ortalama bir final geçiş süresi ortaya çıkmıştır. Olası gecikme riskleri ve geri dönüş ihtimalleri de dikkate alınarak yapılan değerlendirmeler sonucunda, üyeleri en az etkileyecek kesinti başlangıç süresinin 2024 yılı Kurban Bayramı'nın 1. Günü olan 16 Haziran Pazar günü olması tüm ekiplerin mutabakatı ile kararlaştırılmış ve iletişim planlarına yansıtılmıştır.

Şekil 10: Taşınma Özet Planı

Final taşınma tarih ve zamanı belirlenirken, KKB'nin yıllardır sektörde liderlik ettiği, yılda bir defa, tüm sistem ve uygulamalarını İstanbul Varyap veri merkezinden kapatıp, anlaşmalarla taahhüt ettiği süre içinde Ankara A-VM'deki ODM veri merkezinde açarak, tam gün hizmet vererek, akşam sistemlerini ODM'den kapatarak tekrar İstanbul Varyap veri merkezinde açarak faaliyetlerinde İstanbul ana veri merkezinden devam eden, mainframe bilgisayarlarla hizmet vererek, dünyada bunu yapabilen sayılı kurum olmasının verdiği tecrübe ve otomasyonların Ana veri merkezini taşıma çalışmasında da kullanabileceği değerlendirilerek, bir günün sınırlı saatleri arasında olabileceği kararı ekiplerce oluşturulmuş ve mutabık kalınmıştır.

Taşınma Projesinin Aktörleri

Veri merkezi taşınma projesinin paydaşları iç ve dış paydaşlar olarak bir çok grubu içermesine rağmen asıl taşınma faaliyetlerini planlayan ve bu planları uygulayan ekipler Bilgi Teknolojileri Altyapı ekipleri olmuştur. Bu ekipler farklı disiplinlerde organize olmuş, her biri farklı teknolojik alanlar uzman, yıllardır bu ortamları tasarlayan, geliştiren ve yöneten tecrübeli uzmanlardan oluşmaktadır.

Bu ekipleri dört temel uzmanlık alanında toplamak mümkündür:

- Network (ağ) uzmanlığı
- Veritabanları uzmanlığı
- Açık sistemler (sunucular) uzmanlığı
- Mainframe sistemleri uzmanlığı

Bu teknik uzmanlıklara ek olarak proje planlarının koordinasyonu için iki farklı proje yöneticisi ve geçiş faaliyetleri esnasında operasyonel destek sağlamak, geçiş sonrası üyelerle iletişimi sağlayıp hizmetlerin sağlıklı bir şekilde sunulmasını sağlayan operasyon destek ekipleri projenin önemli aktörleri arasında yer almıştır.

Bu aktörler ortaklaşa geliştirilen taşınma stratejileri doğrultusunda tüm detay planlamaları kendi uzmanlık alanlarına uygun olarak oluşturmuş, yapacakları aktivitelerde

diğer ekiplere bağımlılıkların ortaya çıktığı noktalarda ilgili ekiplerle gerekli koordinasyonu sağlayarak gerekli çözümleri üretmiştir.

Bu ekiplerin kendileri için oluşturdukları proje planlarının temel hatlarını aşağıdaki şekilde inceleyebiliriz :

Network Uzmanlıkları Proje Planı

Network uzmanlığı, bir veri merkezi içindeki tüm cihazların birbiri ile iletişimini sağlayan, bu iletişim içinde cihazlar arası haberleşmelerde tüm yekilerin, iletişim protokollerinin kontrol edildiği, iletişim yöntemlerinin belirlendiği, verilerin ve haberleşmenin gizliliğinin sağlandığı, verilerin ve işlemlerin mahremiyetinin garanti altına alındığı uzmanlıkları içerir. Bu bakış açısı ile veri merkezindeki tüm oyun alanını, çerçeveyi, sınırları çizen bir uzmanlık olup, veri merkezinde faaliyet gösteren tüm uzmanlıkların kesinlikle uyumlanması gereken bir alandır.

Yeni veri merkezinin kurulması, İstanbul Varyap veri merkezinin taşınması için gerekli taşınma stratejilerinin oluşturulmasında liderliği üstlenerek, taşınma kurallarının oluşturulmasında ilk adımı atacak ekipler network uzmanlığı ekipleri olmak durumundadır.

Bu çerçevede network uzmanlıklarının oluşturduğu proje planı aşağıdaki kritik adımları içermektedir:

- Veri merkezindeki network cihazlarının envanteri elden geçirilerek cihazların mevcut kapasiteleri, büyüme ihtiyaçları, kullanılabilirlik ömürleri belirlenecek.
- Yeni veri merkezi için, 2024 yılı için yapılacak büyüme ve cihaz yenileme çalışmaları kapsamında belirlenen network cihazları (ana omurga network-switch, güvenlik firewall, yük dengeleyici-loadbalancer cihazları), Ankara A-VM'ye konumlandırılacak şekilde, taşınma tarihinden 7-8 ay önce sipariş verilerek, 3 ay içinde teslim edilerek kurulması sağlanacak.
- İstanbul Varyap ana veri merkezi iç network'ü (iç ağ) ile Ankara A-VM'de kurulan yeni KKB iç network'ü birleştirilerek, her iki veri merkezinde bulunan cihazların aynı network içinde bulunmasını sağlayan bir network segmenti oluşturulacak. Bu sayede bir veri merkezinden sökülüp, fiziki olarak diğerine taşınıp network'e bağlanan cihaz, ek konfigürasyona ihtiyaç duymadan çalışmasına aynı şekilde devam edilecek.
- Ekibin, mevcut ortamları yöneten tecrübeli ekip üyelerinden oluşması nedeniyle ayrı bir danışmanlık alınmasına ihtiyaç olmayacak. Diğer yandan, bu özel proje konusunda literatür araştırması ekibin bilgi birikimi ve planlama çalışmalarına önemli katkı sağlayacaktır. Alt teknik uzmanlıklar bazında tedarikçilerden destek ihtiyaçları oluşursa karşılanacak.
- Dünyada ve Türkiye'de gerçekleşen veri merkezi taşınmaları incelenerek, uygulanabilecek uygun yöntemler değerlendirilerek, taşınma riskleri enaza indirgenecek. Başarısız örneklerin neden başarısız oldukları incelenerek, benzer hataların yapılmaması için öğrenilmiş dersler planlamada göz önünde bulundurulacak.
- Kurulan network yapıları, üzerinde sistemler ve uygulamalar çalışmaya başlayınca kolay kolay edilemeyeceği bakış açısı ile, yeni kurulacak veri merkezi network tasarımı, yeni teknolojileri dikkate alan, daha kolay yönetilebilir, daha güvenli ve daha yüksek performansla sahip bir topoloji ile çalışabilecek şekilde tasarlanacak, bu kapsamda gerekli literatür araştırmaları gerçekleştirilecek. Özellikle aşağıdaki temel iyileştirme alanları yeni tasarımda dikkate alınacak:

- İç sistemlerin birbirlerini etkilemeyeceği farklı yapılara ayrıştırılması
 - Güvenlik ve iş sürekliliği bakış açısı ile, kritik omurga yapılarının farklı tedarikçi teknolojileri ile ayrıştırılması
 - Fiziki cihazlar yerine sanal cihazlara ağırlık verilerek dinamik yapılara yönelim
 - Lokal ortamda aktif-aktif çalışabilecek local yedeklilik yapısının iki farklı network segmentinde bağımsız çalışabileceği, ileride segmentlerden birinin farklı bir loasyona kolayca taşınabileceği bir yapı
- VLAN tanımları ile server tanımlarının otomasyonu ve sağlıklı senkronizasyonu sağlanarak, VLAN tanımlarının tek bir noktadan, eksiksiz olarak kontrollü şekilde yapılması sağlanacak
 - İstanbul Varyap veri merkezi ve Ankara A-VM ODM'ye hat bağlantısı olan üyelerle final taşınma tarihinden en az 6 ay önce iletişime geçilerek yeni ortama erişim ihtiyaçlarının planlanması ve gerekli düzenlemelerin final taşınma öncesi tamamlanması sağlanacak.
 - İstanbul Varyap veri merkezinde Ağ Güvenlik yapısının bileşenleri, yedekli olarak, network trafiğinin geçiş güzergahına göre, fiziki olarak iki kol üzerine konumlandırılmış bir topoloji ile kurgulanmıştır. Örneğin bir kol üzerinde bulunan DMZ Firewall, DMZ Load Balancer, SSL Visibility, IPS, LAN Firewall, LAN Load Balancer cihazları aktif olarak trafiği taşıırken, aynı sıralamada bir diğer kolda (ikinci kol / güzergah) cihazlar da yedek olarak, pasif durumda beklemektedir. Aktif olarak çalışan cihazların herhangi birinde oluşan bir hata, tüm trafiğin diğer kola otomatik olarak transferi olarak kurgulanmıştır. Benzer kurgu ODM'de tek kol olarak oluşturulmuştur. Final geçiş gününden bir gün önce, kesinti riskini en düşük seviyeye çekecek kadar bir zaman aralığında, pasif durumda olan cihazların bulunduğu kol İstanbul Varyap veri merkezinden sökülerek, Ankara A-VM'deki yeni veri merkezine fiziki olarak nakil edilerek devreye alınması sağlanacaktır. Final geçiş günü Ankara A-VM'deki yeni veri merkezinde kurulan cihazlar devreye alınarak aktif hale getirilecek, burada ODM amaçlı kurgulanmış cihazlar da pasif kol görevini üstlenerek ikinci local yedekliliği sağlayacaklardır. Geçiş sonrası da İstanbul'da kalan, pasif durumdaki cihazlar ile Ankara A-VM'de pasif kol üzerinde bulunan önceki ODM cihazları ile fiziki olarak nakil yoluyla yer değiştirilerek final local aktif-aktif yapı ve ODM yapısı tamamlanacaktır.
 - Aktif Ağ Güvenlik cihazlarının final geçiş öncesi İstanbul'dan Ankara A-VM'ye taşınması son derece hassas ve süre bağımlı bir çalışma olacağı için özel nakliye planlaması yapılacak, taşınma güvenliği ve hatasız kurulum için tüm önlemler alınacaktır. Ek olarak olası cihaz arızalarına hazırlıklı olmak için hem Ankara, hem İstanbul veri merkezlerinde yedek konsinye cihaz temin edilerek geçiş süresince bekletilecektir.
 - Tüm taşınma ve kurulum işlemleri için ayrıntılı bir kablolama listesi yapılarak, veri merkezi kablolama ekipleri ile çalışılarak kablolamalar fiziki cihaz kurulumları öncesi tamamlanacak.
 - Network cihazlarının yanında ses, telefon altyapıları ve santrallerin taşınma yönteminin belirlenmesi, internet çıkışları, hat kapasiteleri alanların gözden geçirilerek, gerekli kapasite artışlarının yapılması sağlanacak.

Açık Sistemler Uzmanlıkları Proje Planı:

Açık sistemler uzmanlıkları kapsamında sunucular (server), depolama araçları (disk), dışarıdan temin edilmiş, farklı alanlarda kullanılan yönetim ve izleme araçları yazılımları, mesajlaşma altyapıları, ort katman uygulama sunucuları gibi kritik ortamlar bulunmaktadır.

Bu proje kapsamında, bu uzmanlığın sorumluluğundaki ortamların ortaya koyduğu en büyük zorluk çokgeniş bir faaliyet alanına yayılmış, birbiri ile entegre çalışan çok sayıda donanım ve yazılımın bulunması, aralarındaki güçlü entegrasyonlar nedeniyle bu cihaz ve yazılımların birbirleri ile olan bağımlılıklarının koordinasyonu olmuştur.

Bu çerçevede oluşturulan proje planı aşağıdaki kritik adımları içermektedir:

- Veri merkezindeki cihazların tüm envanteri elden geçirilerek cihazların mevcut kapasiteleri, büyüme ihtiyaçları, kullanılabilirlik ömürleri belirlenecek.
- Sistem ve uygulama topolojileri gözden geçirilerek tüm sistemleri aynı anda taşımak yerine, sunulan hizmetlerin kritikliği, kullanım sıklığı kriterlerine göre gruplanarak hangilerinin önceden taşıyabileceği tespit edilecek.
- Oluşturulan grupların her biri için ayrı ayrı taşınma senaryoları ve aksiyonlar belirlenecek, bağımlılıklar çözümlenecek.
- Ekibin, mevcut ortamları tasarlayan, geliştiren ve yöneten tecrübeli ekip üyelerinden oluşması nedeniyle ayrı bir danışmanlık alınmasına ihtiyaç olmayacak. Diğer yandan, bu özel proje konusunda literatür araştırması ekibin bilgi birikimi ve planlama çalışmalarına önemli katkı sağlayacaktır. Alt teknik uzmanlıklar bazında tedarikçilerden destek ihtiyaçları oluşursa karşılanacak.
- Dünyada ve Türkiye’de gerçekleşen veri merkezi taşımaları incelenerek, uygulanabilecek uygun yöntemler değerlendirilerek, taşınma riskleri enaza indirgenecek. Başarısız örneklerin neden başarısız oldukları incelenerek, benzer hataların yapılmaması için öğrenilmiş dersler planlamada gözönünde bulundurulacak.
- Yeni veri merkezi enerji yapısına uygun yük dağılımı için kabinet ve cihaz yerleşim planları yapılacaktır.
- İstanbul Varyap veri merkezi iç network’ü (iç ağ) ile Ankara A-VM’de kurulan yeni KKB iç network’ü birleştirilerek, her iki veri merkezinde bulunan cihazların aynı network içinde bulunmasını sağlayan bir network segmenti oluşturulacaktır. Bu sayede bir veri merkezinden sökülüp, fiziki olarak diğerine taşınıp network’e bağlanan cihaz, ek konfigürasyona ihtiyaç duymadan çalışmasına aynı şekilde devam edebilecek.
- Yeni veri merkezi için, 2024 yılı için yapılacak büyüme ve cihaz yenileme çalışmaları kapsamında belirlenen cihazlar (sunucular, depolama cihazları), Ankara A-VM’ye konumlandırılacak şekilde, taşınma tarihinden 6 ay önce sipariş verilerek, 3 ay içinde teslim edilerek kurulması sağlanacaktır.
- Taşınma stratejine uyumlu olarak, final taşınma tarihinden 8-10 ay önce, bir haftasonu tatili zaman diliminde, Açık Sistemler test ortamları ve üye kabul test ortamları İstanbul veri merkezinden Ankara A-VM’ye taşınarak kurulacak ve test ve üye test faaliyetleri final taşınma tarihine kadar Ankara A-VM’den gerçekleştirilecek. Bu süre zarfında performans parametreleri yakından izlenerek, final geçiş stratejisinde ve sistem konfigürasyonlarında ihtiyaç duyulan düzenlemeler yapılacaktır.
- Test ortamlarının taşınmasından elde edilen veriler, mevcut İstanbul Varyap veri merkezinde takip etmekte olduğumuz sistem yoğunluk, kapasite kullanım ve sorgu trafiği verileri analiz edilerek, zorunlu olarak yapılması gereken hizmet kesintisinin üyeleri en az etkileyeceği tarih ve zaman aralığı belirlenerek proje yönetim ekibi ile paylaşılacaktır.
- Final geçiş öncesindeki 2 haftalık süre içinde yeni veri merkezine gidilerek fiziki olarak tüm ortam gözden geçirilecek, konfigürasyonlar tekrar gözden geçirilecek, çevresel kontroller yapılarak final taşınma planı ile ortamların uyumu değerlendirilerek varsa

eksiklikleri tespit edilecek ve final taşınma gününe hazırlık yapılacak. Ankara'da bulunan ekiplerimiz benzer kontrolleri final geçiş günü öncesi tekararlayacak.

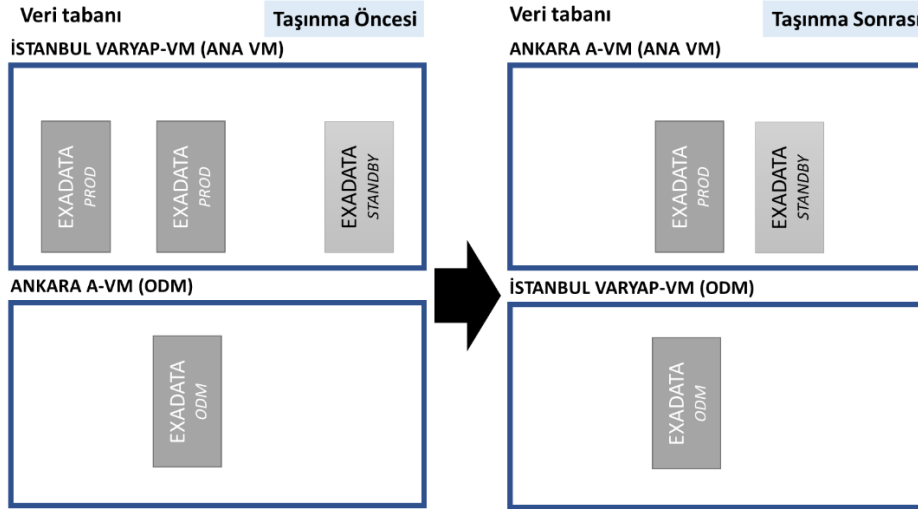
- Final taşınma günü planları saat ve gerekirse dakika bazına indirgenerek detaylandırılacak, planlar masa-başı testlerle bir sanal geçiş çalışması yapılarak test edilecek.
- Taşınma öncesi ve taşınma sonrası performans kıyaslaması amacı ile veri toplanmaya final taşınma tarihinden 2 ay öncesinden başlanacak.

Veri Tabanı Uzmanlıkları Proje Planı:

Veri tabanı uzmanlık alanı sorumluluğunda, KKB'nin sunduğu tüm hizmetlerin verilerinin depolandığı, veri ambarı verilerinin saklandığı cihazlar bulunmaktadır. Bu verilerin taşınmasında ortaya çıkan risk, yalnızca bu kadar büyük verinin taşınması ile sınırlı kalmayıp, bu verilerin hasar görmeden, yüksek güvenlikle herhangi bir güvenlik zafiyetine maruz kalmadan, regülasyonlara uyumlu olarak taşınması olarak karşımıza çıkmıştır. Taşınma detay planları bu ekip içinde de benzer şekilde, taşınma stratejilerine paralel hazırlıklar yapılarak oluşturulmuştur. Bazı depolama cihazları ve veri tabanı sunucularının teknolojik ömürlerinin dolması nedeniyle yenileme zamanları, taşınma zamanına ötelenerek yapılan yatırımların kuruluş yeri yeni veri merkezi olarak belirlenmiştir. Bu sayede hem mimari tasarımlar sadeleştirilmiş ve verilerin erken taşınabilmesinin önü açılmış, hem de zaten yapılması gereken yıllık büyüme için kapasite artışları sağlanmıştır.

Bu çerçevede oluşturulan proje planı aşağıdaki kritik adımları içermektedir:

- Veri merkezindeki veri tabanı sunucu ve depolama üniteleri cihazlarının envanteri elden geçirilerek cihazların mevcut kapasiteleri, büyüme ihtiyaçları, kullanılabilirlik ömürleri belirlenecek.
- Eldeki büyük veri analiz edilerek, veriler bir eşitleme (replikasyon) yöntemi ile final taşınma gününden çok önce yeni veri merkezine taşınacak, final taşıma günü veri tabanı sunucuların kapatılarak son birkaç dakikalık verinin de eşitlenmesi sağlanacak ve veri tabanı sunucuları Ankara A-VM'den açılarak yeni ortamdaki hizmetler sunulmaya başlayacak şekilde bir veri taşıma stratejisi kurgulanacak.
- Ekibin, mevcut ortamları tasarlayan, geliştiren ve yöneten tecrübeli ekip üyelerinden oluşması nedeniyle ayrı bir danışmanlık alınmasına ihtiyaç olmayacak. Diğer yandan teknik uzmanlıklar bazında tedarikçilerden teknik destek ihtiyaçları oluşursa karşılanacak.
- Teknolojik ömrü dolmuş olup yenileme gereken veri tabanı sunucularının, yeni teknolojilerle donatılmış sunucularla değiştirilerek konsolide edilmesi, yeni veri tabanı sunucu topolojisinin oluşturularak gerek iş sürekliliği, gerekse yedeklilik ve performans anlamında iyileştirilmeler değerlendirilecek.

Şekil 11: Veri Tabanı Veri Merkezi Topolojisi**Mainframe Uzmanlıkları Proje Planı:**

Dünyada IBM firmasının üretim desteğini vermekte olduğu Mainframe cihazları, dev sunucular olup, açık sistemler olarak adlandırılan, sunucular, network cihazları ve birçok çevre cihazının sağladığı hizmetleri tek bir cihaz içinde sağlayarak hizmet sunan cihazlar olarak bilinmektedir. Bu tanımlar çerçevesinde, mainframe ortamlarını yöneten uzman ekipler, adetsel olarak çok fazla cihaz yönetmemekle beraber, aynı cihaz içinde konsolide olmuş birçok teknik ortamı yöneterek farklı bir risk yönetimi faaliyetleri yürütürler. KKB'nin en kritik temel uygulaması mainframe platformlarında çalışarak hizmet sunmakta olup, açık sistemlerde çalışan bir çok uygulama ile senkronize çalışmak durumundadır. Bu karşılıklı bağımlılık fiziki taşınma gibi faaliyetler için risk seviyesini ve taşınmanın ortaya çıkaracağı maliyetleri de üst seviyelere çıkarma risklerini karşımıza çıkarmaktadır. Mainframe ortamlarını yöneten uzman ekipler bu zorluklara çözüm üretecek şekilde detay taşınma planlarını oluşturmuşlardır.

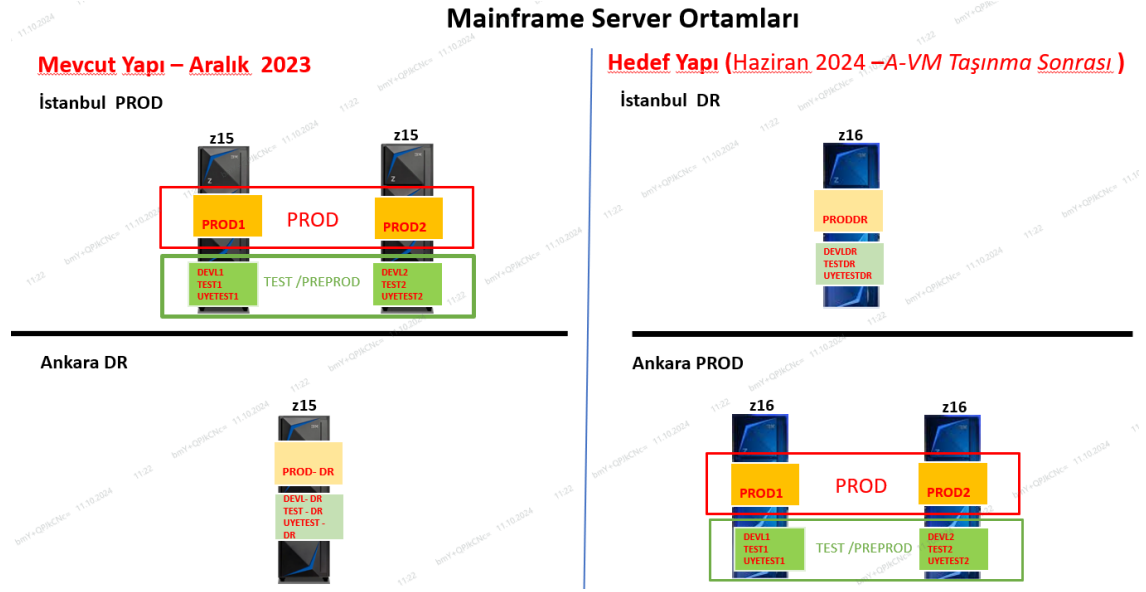
Temel hatlarıyla proje planı aşağıdaki kritik adımları içermektedir:

- Mainframe yatırımları, yüksek teknoloji, yüksek performanslı cihazlar olmaları nedeniyle yüksek yatırım gerektiren cihazlar olup, teknolojik ömürleri yakından takip edilerek cihaz yenileme dönemleri belirlenmektedir. Taşınma planları da bu kapsamda birkaç yıl öncesinden düşünce aşamasında değerlendirilmeye başlandığı için, mainframe cihazlarının da yenileme dönemleri bu hedef doğrultusunda taşınma zaman planına uyumlandırılarak 2023 yılı sonuna hedeflenmiştir.
- Yenilenecek cihazların kurulumları yeni veri merkezi yapısına göre fiziki lokasyonlara dağıtılmıştır. İstanbul Varyap veri merkezinde aktif-aktif yapıda yedekli olarak çalışan iki adet mainframe, Ankara A-VM'de, ODM olarak faaliyet gösteren veri merkezinde ise bir adet yedek mainframe kurgulanmışken, taşınma sonrası Ankara A-VM'nin ana veri merkezi olacağı durum için yeni veri merkezine iki adet, İstanbul Varyap veri merkezi ODM olarak kurgulanacağı için de bu veri merkezine yedek kullanım için bir adet mainframe tasarlanmış ve siparişler 2023 yılı sonunda verilerek, teslimat ve kuruluşların 2024 yılı ilk çeyreği içinde tamamlanması hedeflenmiştir.
- Temel müşterimiz Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi (RM) ile iletişime geçilerek, gerekli bilgilendirme yapılacak, kendilerinin yönlendirmesiyle RM üyelerine bir iletişim planı oluşturulacak ve paylaşılacak. Benzer iletişim planı KKB üyeleri için de

oluşturulacak ve paylaşılacak. Üyelerin yapması gereken hazırlıklar, temin etmeleri gereken hatlar, gibi yönlendirmeler iletişim planına eklenecektir.

- Mainframe ortamlarının veri depolama cihazları kendine özel olup, aktif-aktif yapıyı destekleyecek şekilde İstanbul Varyap veri merkezinde konumlandırılmıştır. Ankara A-VM'de ise, ODM olarak yedek kullanım sözkonusu olması nedeniyle tek cihaz bulunmakta, yeni veri merkezi kurgusunda Ankara A-VM'ye ek depolama cihaz yatırımının 2023 yılı sonunda yapılarak, kuluşlarının 2024 yılı ilk çeyreğinde tamamlanması hedeflenmiştir.
- Mainframe ortamlarının üzerinde sanal sistemler çalıştırabilme özelliği kullanılarak, taşınma stratejine uyumlu olarak, final taşınma tarihinden 8-10 ay önce, bir haftasonu tatili zaman diliminde, mainframe test ortamları ve üye kabul test ortamları İstanbul veri merkezinden kapatılarak, Ankara A-VM'de, ODM'de bulunan mainframe üzerine taşınarak hizmete alınacak ve test ve üye test faaliyetleri final taşınma tarihine kadar Ankara A-VM'den gerçekleştirilecek. Bu süre zarfında performans parametreleri yakından izlenerek, final geçiş stratejisinde ve sistem konfigürasyonlarında ihtiyaç duyulan düzenlemeler yapılacak.
- 2024 ilk çeyreğinde yeni mainframe makinalarının teslimatının yapılarak cihazların devreye alınması ile mevcut mainframe ortamları, İstanbul A-VM ana veri merkezi olarak (iki adet mainframe'den bir tanesi yeni cihaz, bir tanesi eski cihaz olarak), Ankara A-VM ODM olarak (yeni kurulan mainframelerden bir tanesi ODM yedek mainframe olacak şekilde, diğer yeni mainframe test ve üye test ortamlarını çalıştıracak şekilde) mevcut kurguda yeni mainframeler üzerine taşınacak, bu şekilde cihazların yeni geçişe hazırlanması sağlanacak (*Şekil 13 Mainframe Sunucuları Veri Merkezi Topolojisi*).
- KKB'nin her yıl gerçekleştirmiş olduğu, standart ODM geçiş testleri sırasında erişilen otomasyon akışlarının final taşınma günü mainframe taşınması (gerçek anlamda fiziki bir taşınma olmayıp, makinelerin kapatılıp açılarak kendilerini ana mainframe ve yedek mainframe olarak tanıması ve verilerin yedeklenme yönlerinin değişimi) için de kullanılması için gerekli düzenlemeler yapılacak.
- Mainframe üzerinde çalışan uygulamaların, KKB'nin en temel uygulamalar olması nedeniyle cevaplama sürelerine olan hassasiyetlerinin yönetilebilmesi için taşınma öncesi performans verilerinin toplanarak, taşınma sonrası verilerle kıyaslanarak performans etkilerinin gözlenmesi sağlanacak
- Final taşınma günü ortaya çıkan ve hedeflenen taşınma zaman aralığında çözümlenemeyen bir sorun olması durumunda, en erken geri dönüş çalışmasının başlatılma zamanı tespit edilecek ve geri dönüş otomasyon süreçleri oluşturulacak.
- Ekibin, mevcut ortamları tasarlayan, geliştiren ve yöneten tecrübeli ekip üyelerinden oluşması nedeniyle ayrı bir danışmanlık alınmasına ihtiyaç olmayacak. Diğer yandan teknik uzmanlıklar bazında tedarikçilerden teknik destek ihtiyaçları oluşursa karşılanacak.

Şekil 12: Mainframe Sunucuları Veri Merkezi Topolojisi

Veri Merkezi Taşınma Faaliyetlerinin Başlaması

İstanbul Varyap veri merkezinin taşınması fikri 2022 yılı sonlarında oluşmaya başlamış olup, bu kadar büyük ve karmaşık olmakla beraber, son derece aktif olarak kullanılan altyapıların en az kesinti ile taşınabilmesi için bazı temel stratejilerin oluşturulması da bu tarihlerde gerçekleşmiştir. Bu stratejilerden en önemlisi yatırım planlarının taşınma zaman planları ile uyumlu olarak yönetilmesi olup, özellikle çok büyük maliyet içeren, mainframe yatırımları, açık sistemler sunucu yatırımları, depolama donanımları yatırımları, network omurga cihaz ve güvenlik cihazları yatırımları gibi yatırım kalemlerinin yenilenme süreçlerinin çok yakın takibini gerektirmiştir.

Bu bakış açısı ile, proje planlarının bir günde tamamlanmayıp, elde edilen veriler ışığında güncellenerek gelişen, ortaya çıkan yeni verilerle geliştirilerek, sürecin sonlarına doğru en güncel hale geldiği değerlendirilmelidir. Veri merkezi taşınma projesi yaklaşık iki yıllık bir süreye yayılan, birçok farklı alanlarda uzmanlıklara sahip ekiplerin koordineli olarak tek bir hedef doğrultusunda bu süre zarfında çalıştığı geniş kapsamlı bir projedir.

Taşınma stratejileri ve prensiplerini baz alınarak tüm ekiplerin kendi taşınma stratejilerini belirleyip, kendi detay planlarını oluşturmasının ve bu planların üst seviye genel taşınma planı ile konsolide edilerek uyumlandırılmasının sonucunda ortaya çıkan genel taşınma planının en kritik adımları, ilgili adımların hayata geçirildiği kronolojik sırada aşağıdaki gibi özetlenebilir:

İstanbul Varyap Ana Veri Merkezini Yakın Vadede Etkileyebilecek Risklerin Değerlendirilerek Paydaşlarla İletişiminin Sağlanması:

KKB'nin İstanbul Varyap ana veri merkezinden ana veri merkezi hizmetlerini devam ettirmesi durumunda, 3 yıl içinde karşılaşılabileceği riskler değerlendirilmiş, önce KKB Yönetim Kurulu bilgilendirilerek alternatif çözüm önerileri sunulmuş ve Yönetim Kurulu'nun onayı alınmıştır. Ardından en kritik paydaş olan Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi (RM) yönetimi bilgilendirilerek, RM Yönetim Kurulu'na riskler, çözüm önerileri KKB Yönetim Kurulu'nca onaylanan "İstanbul Varyap veri merkezi ile Ankara A-VM ODM veri merkezlerinin yer değişimi" çözüm önerisi ile öneri aksiyon ve zaman planları paylaşılmış, sözleşme

şartlarının uyumunun gözetilerek çalışmaların devam ettirilmesi, final taşınma öncesi RM Yönetiminin bilgilendirilmesi kararında mutabakat sağlanmıştır.

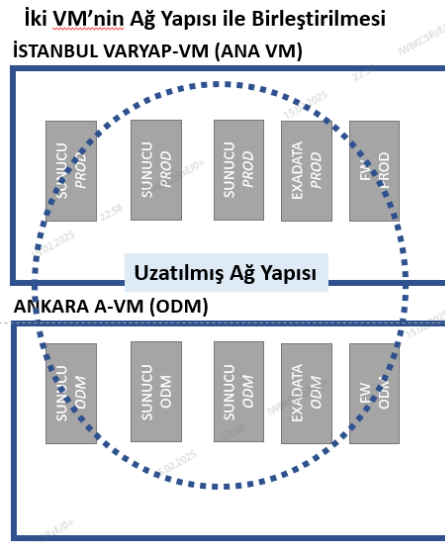
Üyelerle İletişimin Sağlanması:

KKB'den hizmet alan üyelere, RM üzerinden gerekli bilgilendirmeler yapılmış, projenin üst seviye planları paylaşılmıştır. Planlar içindeki en kritik adım, üyelerin hat bağlantılarını yeni veri merkezlerinin konumuna göre uyumlandırmaları, olası kapasite artışları için gerekli planlamaları yapmaları olmuştur.

Ankara A-VM'deki ODM Veri Merkezi ile İstanbul Varyap Ana Veri Merkezinin Aynı İç Ağ Segment Yapısı ile Bağlanması:

Bu çalışma ile her iki veri merkezi arasında cihaz değişimleri fiziki veya sanal olarak esnek bir şekilde yapılabilir duruma getirildi.

Şekil 13: Veri Merkezlerinin Birleştirilmiş Ağ Yapısı Topolojisi

Yeni Mainframe Sunucuların Teslim Alınması ve Kurulması:

Yeni teslim alınan mainframe sunucularının iki tanesinin Ankara A-VM'deki yeni veri merkezine, bir tanesinin de final kurguda İstanbul Varyap veri merkezinde ODM amaçlı kullanımı için İstanbul'da kurulumu sağlandı (Şekil 143 Mainframe Sunucuları Veri Merkezi Topolojisi).

Test ve Üye Test Ortamlarının Ankara A-VM' Oluşturulan Yeni Veri Merkezine Taşınması:

Açık sistem uygulamalarının test ve üye test ortamlarının taşınması için, İstanbul Varyap veri merkezinde kurulu olan test sunucu ve çevre cihazlarının bir hafta sonu sökülerek, Ankara A-VM'de yeni kurulan veri merkezine taşındı oradan hizmet vermeye başladı.

İstanbul Varyap veri merkezinde bulunan uygulama geliştirme, test ve üye test ortamları, kapatılarak, Ankara A-VM'de bulunan iki yeni mainframe sunucularından bir tanesinin üzerinde açılarak Ankara A-VM'deki yeni veri merkezinden hizmet vermeye başladı. Bu çalışma ile mainframe sunucularından bir tanesinin aktif olarak yeni ortamda hizmet vermesi de test edilmeye başlamış oldu.

Bağımsız Açık Sistem Uygulamalarının Ankara A-VM'de Yeni Veri Merkezine Taşınması:

Başka sistem ve uygulamalara bağımlılığı olmayı, kendi başına çalışabilecek uygulamalar (SAP-ERP uygulaması, bir grup KKB uygulaması), bir hafta sonu sökülerek, Ankara A-VM'de yeni kurulan veri merkezine taşındı ve oradan hizmet vermeye başladı

Yeni Açık Sistem ve Veri Tabanı Donanımlarının Kurulumu ve Veri Taşıma Sürecinin Başlaması:

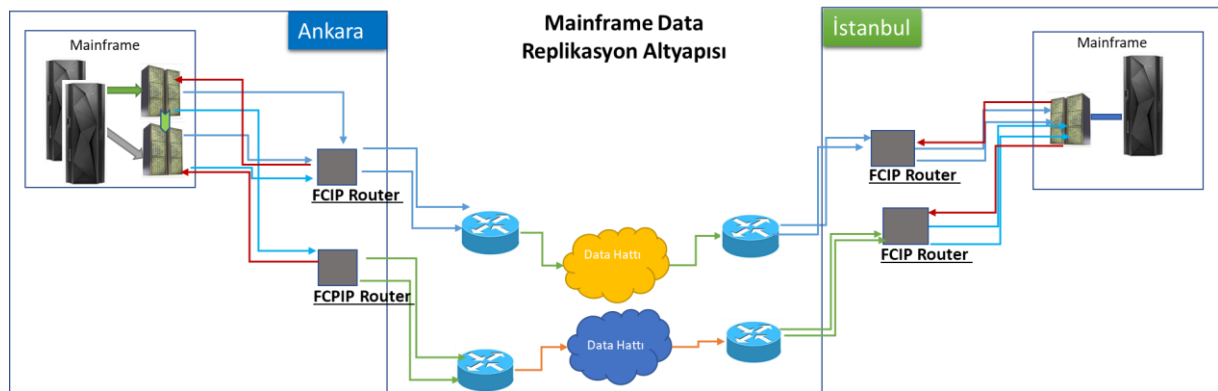
Sipariş edilip teslim edilen açık sistem ve veri tabanı sunucuları, depolama üniteleri ve diğer donanımlarının Ankara A-VM'deki yeni veri merkezine teslimatı ve kurulumları tamamlandı.

KKB'nin standart ODM yedeklilik süreci kapsamında İstanbul Varyap ana veri merkezinde bulunan verileri, Ankara A-VM'de bulunan ODM ortamına kopyalanmaktadır. Diğer yandan A-VM'de kurulan yeni veri merkezi, farklı donanım setini içerdiği için yeniden kurulması gerekmektedir. Bu nedenle mevcut ODM kopyalama süreci devam ederken, ikinci bir kopyalama faaliyeti yeni donanımların kurulmasının ardından başlatılmış, bu kopyalama faaliyetinde server konfigürasyonları, veri tabanları, veri ambarı tabloları Ankara A-VM'deni yeni yerlerine kopyalanmaya başlamıştır. Verinin büyüklüğü nedeniyle kopyalama süresi yaklaşık 10 gün devam etmiştir. Bu sürenin sonunda, KKB açık sistem ortamı verileri, veri tabanları ve veri ambarı verileri İstanbul Varyap veri merkezinden asıl kopya, Ankara A-VM'de ODM veri merkezinde bir, yeni veri merkezinde de bir kopya olmak üzere üç kopya halinde tutulmaya başlanmıştır. Bu üç kopyalı yapı final taşıma gününe kadar korunmuştur.

Mainframe Veri Taşıma Ortamı Hazırlıklarının Tamamlanması:

Final taşıma tarihinden 2 ay önce İstanbul Varyap veri merkezinde bulunan verilerin Ankara A-VM'deki yeni veri merkezine asenkron olarak kopyalanmasını (*replikasyon*) sağlayan kopyalama cihazları (FCIP Router), hem İstanbul hem Ankara veri merkezlerinde son teknoloji cihazlarla değiştirildi. Böylece her iki veri merkezin arasında verilerin daha modern bir altyapıda, daha hızlı taşınmasını sağlayacak bir altyapıya geçilmiş oldu.

Şekil 14: Mainframe Veri Replikasyon Topolojisi

Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi (RM) ile Mutabakat:

İlk paydaş bilgilendirmelerinde mutabık kalındığı üzere, proje çalışmaları ve final taşıma tarihi konusunda RM yönetimi ile görüşülerek mutabakat sağlandı. RM ekiplerinden final taşıma günü kimlerin gözlemci olarak çalışmaya katılacağı konusunda da mutabık kalındı.

Final Taşınma Günü Öncesi (-2. Gün):

Üyeler ve temel paydaşlar final taşınma çalışmaları ve final taşınma adımları konusunda bilgilendirildi. Hangi üyelerin taşınma sonrası test yapacakları, olası sorunlar için kimlerle iletişime geçecekleri, KKB İstanbul Varyap Genel Müdürlük binası ve veri merkezinde hangi çalışmaların yapılacağı, sürecin nasıl izleneceği gibi bilgilendirmeler tüm paydaşlarla paylaşıldı.

Final Taşınma Günü Öncesi (-1. Gün):

Network uzmanları, İstanbul Varyap ana veri merkezinde bulunan pasif ağ güvenliği cihazlarını içeren kolu üzerinde bulunan cihazları sökerek gece Ankara A-VM'ye taşımıştır. Ertesi sabah sabah A-VM'de kuruluşlara başlayarak cihazların çalışma testlerini öğleye kadar tamamlamış ve Network ortamlarını gece yarısından sonra başlayacak final geçiş çalışması için hazırlamıştır.

Aynı parti ile nakil edilen bazı açık sistem sunucu ve cihazlarının da kurulumları benzer zaman dilimi içinde tamamlandı.

Final Taşınma Günü:

Tüm geçiş çalışmalarının otomatize olarak elektronik akışlarla kurgulandığı "geçiş akışları" başlatılarak final taşınma süreci 16 Haziran 2024 Pazar günü saat 02:00'de İstanbul Varyap veri merkezinden başlatıldı.

İlk adım olarak, KKB'nin aktif hizmetleri, üyelerle ve paydaşlarla paylaşılan iletişim planında belirtildiği takvim doğrultusunda saat 02:00'de durduruldu.

Uygulamalar, sistemler, sunucular, final taşınma planlarında belirlenip, elektronik akışlarda kurgulandığı sıra ve zamanlarda, geçişe özel otomasyon yazılımları ile, kapatılmaya başladı.

Tüm hizmetlerin kapatılması sona erince, elektronik akışlar otomatik olarak network cihazlarının ve sistemlerin konfigürasyonlarını değiştirerek Ankara A-VM'deki yeni veri merkezini "Ana Veri Merkezi", İstanbul Varyap veri merkezini de "Yedek Veri Merkezi, ODM" olarak değiştirerek açılış çalışmaları otomasyonları başlamadan önce uzman ekiplerin, tanımların doğruluğunu teyidi amaçlı kontroller adımına geçildi.

Uzman ekiplerin her biri, kendi sorumluluklarındaki tanımların doğruluklarını teyit etmek için kontrollere başladı.

Tanımların kontrollerinin doğru olduğunun tüm uzman ekip liderleri ile teyitleşilmesinin ardından, otomasyon akışları network, sunucular ve uygulamaları açmak üzere çalışmaya başladı. Önce network ortamlarının aktifleştirilmesine, ardından da mainframe, sunucular, veri tabanları, uygulamalar olmak üzere tüm ortamların otomatik olarak açılmasına başlandı.

İlk olarak iç kullanıcıların ihtiyaç duyacağı iç sistemler (email, izleme sistemleri gibi çalışanların ve ekiplerin öncelikli olarak kullanabilecekleri sistemler) devreye alınarak ekiplerin çalışmaya başlamalarının önü açıldı.

Mainframe ortamları, yarım saat gibi kısa bir sürede açılarak hazır hale geldi, uzman ekipler gerekli tanım ve erişimleri kontrol ederek, dış üyelere erişimi açmadan iç kullanıcıların mainframe üzerinde çalışan uygulamaları kontrol etme adımları başladı. Kontrol adımlarında herhangi bir sorunla karşılaşılması üzerine, mainframe üzerinde çalışan uygulamalar, 2

saatlik bir taşınma süreci ardından saat 04:00 itibariyle, hatlardan direkt bağlantısı olan üyelerin kullanımına açıldı. Mainframe ortamlarının Ankara A-VM'deki yeni ana veri merkezindeki topolojisi ve İstanbul Varyap veri merkezindeki ODM yapısı *Şekil 153 Mainframe Sunucuları Veri Merkezi Topolojisi*'de gösterilmiştir.

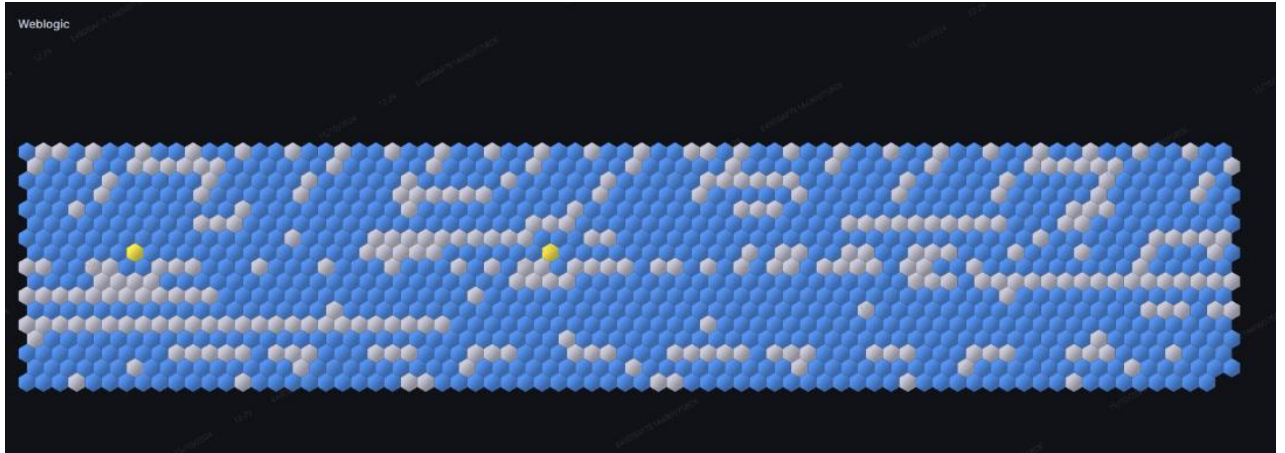
Veri tabanları ve veri ambarı ortamları, süreç gereği, açık sistemler uygulamaları açılmadan önce açılarak hazır hale getirildi. Ardından tüm uygulamalar sırasıyla açılarak devreye alındı.

Uygulamaların, taşınan verilerin hedeflendiği gibi bozulmadan, güvenli bir şekilde taşındığından emin olarak hizmetlerin dışarıya açılması planı doğrultusunda iç kullanıcılar uygulama kontrollerine başladı.

Hizmet Yönetimi, proje yönetim ekipleri tarafından oluşturulan destek masası ortaya çıkan sorunların koordine edilerek benzer sorunlardan etkilenebilecek kullanıcılara bilgilendirmelerde bulunarak, paydaşlara süreç ile ilgili olarak bilgi paylaşarak tüm süreçlerin iletişimi ve destek faaliyetlerinin koordinasyonunu üstlendi.

Uzman ekipler tarafından özel olarak oluşturulan, sistem ve uygulamaların durumlarının görsel olarak gösterildiği bilgi paylaşım ekranlarının, ekiplerin yoğun olarak çalıştığı salonlarda konumlandırılmış olması, tüm sürecin bütün ekiplerce senkronize olarak izlemesine büyük katkısı oldu. *Şekil 18 Aktif Hale Gelen Sanal Sunucular İzleme Ekranı* sunucuların aktif hale gelmesi sırasında hangi sunucuların aktif olduğunun izlendiği, herhangi bir sonucuda uyarı, sorun olup olmadığının izlendiği ekranı göstermektedir. Mavi renkli sunucular aktif olup, gri renkli sunucuların henüz aktif olmadığı, sarı renkli sunucunun bir uyarı verdiği gösterilmektedir.

Şekil 15: Aktif Hale Gelen Sanal Sunucular İzleme Ekranı

Tüm geçiş süreci boyunca geri dönüş senaryolarını tetikleyebilecek boyutta veya kriz yaratacak boyutta bir sorunla karşılaşılmamış olup, bazı tanım eksiklikleri nedeniyle ortaya çıkan küçük hatalar, bazı testlerin beklenenden uzun sürmesine neden oldu. Testlerdeki beklenmedik bu uzamaya rağmen final geçiş adımları hedeflenen kesinti süresinin yalnızca dört saat, 48 dakikalık bir süre üzerinde gerçekleşerek bir veri merkezleri taşınma projesi tamamlanmış oldu.

Final Taşınma Günü Sonrası:

Final Taşınma Özet Plan'ında (*Şekil 10 Taşınma Özet Planı*) belirtilen adımlar paralelinde, 16 Haziran 2024 günü saat 16:48'de, KKB Ankara A-VM'de kurulan yeni ana veri merkezinden tüm üyelerin kullanımına açıldı.

17, 18 ve 19 Haziran günleri boyunca, olası sorunlara karşı müdahale edecek uzman ekipler nöbet sistemine geçerek tüm sistem ve uygulamaları izlediler. Hizmet Yönetimi ekipleri de İzleme süresi boyunca üyelerden gelen çağrılarını karşılayarak destek faaliyetlerini yürüttüler. Bu süre boyunca üyelerden gelen günlük toplam çağrı bildirimleri aşağıdaki gibidir:

- **16 Haziran:** 16 bildirim
- **17 Haziran:** 2 bildirim
- **18 Haziran:** 4 bildirim
- **19 Haziran:** 1 bildirim

Tüm bildirimler, düşük ve orta öncelikte olup, taahhüt edilen süreler içerisinde çözümlenmiştir. Hizmet Yönetimi ekipleri, günlük olarak uzman ekiplere ve diğer kurum-içi paydaşlara gelen çağrılar konusunda bilgilendirmelerde bulunarak izleme faaliyetlerini gerçekleştirmiştir.

Kayda değer kritik bir sorunla karşılaşılmasının ardından, 20 Haziran 2024 Perşembe günü, İstanbul Varyap veri merkezi ortamında, olası bir geri dönme gerektirecek soruna hızlı çözüm üretebilmek amaçlı olarak, bozulmadan korunan eski ana veri merkezi konfigürasyonda kurulu cihazlar sökülmeğe başlayarak, yeni kullanım ihtiyaçlarına göre yeni yerlerine konumlandırılmaya başlandı. Bu adımla beraber taşınmanın fiziki adımları da tamamlanmış oldu.

Veri Merkezi Taşınması Sonrası Kazanımlar

KKB A-VM'nin uluslararası standartlar, esnek, büyüyebilen, yüksek iş sürekliliği (TIER-4 sertifikalı) ve yüksek çevre standartlarına sahip (LEED Platinum sertifikalı) olması, KKB ana veri merkezinin yeni teknolojik yatırımlar, büyüyebilme, çevresel ve diğer fiziki olumsuzluklar nedeniyle karşılaşabileceği riskleri en aza indirmiş oldu

KKB'nin gerçekleştirdiği ana veri merkezini taşıma projesi ile özellikle İstanbul'daki deprem riskini önemli derecede azaltmış olması, benzer topolojik tasarımlarla çalışan, KKB A-VM'de ODM veri merkezi olup, İstanbul'da ana veri merkezi bulunan ve deprem riskini ortadan kaldırmak amacıyla benzer bir taşınma konusunu değerlendiren üye finans kurumları için de referans bir proje olmuştur. Bu kurumların da ana veri merkezlerini Ankara A-VM'ye taşımaları durumunda, KKB hizmetlerine erişim konusunda gerek sorgu performanslarında (Telekom hatları yerine direkt local ağ bağlantıları ile erişebilme nedeniyle), gerekse de erişim güvenliği ve maliyet tasarrufu (hatlarla dış bağlantılardan kurtulup, local network ve ağ güvenliği cihazları ile erişebilme potansiyeli nedeniyle) kazançları sağlayacağı öngörülmektedir.

Açık sistemler ortamlarında taşınma sonrası toplanan performans verileri ile taşınma öncesi toplanan veriler karşılaştırıldığı zaman, yapılan teknoloji yenilemeleri ve mimari tasarım değişiklikleri sonucunda ürünlerimizin cevap performanslarında %17 ile %22 arasında değişen iyileşmeler elde edildiği görülmüştür.

Veri tabanları sunucularında yeni mimari yapı gerçekleştirilen sunucu konsolidasyonu ile node başına 16 CPU kullanan 8 node'lu sunucu ile node başına 8 CPU kullanan 2 node'lu sunucunun, node başına 14 CPU kullanan 8 node'lu yeni veri tabanı sunucusunda konsolide edilmesine (%25 CPU azaltımı) rağmen, sunucuların cevap süresi performansının korunması, taşınma sürecindeki önemli kazanımlardan biri olmuştur (*Şekil 11 Veri Tabanı Veri Merkezi Topolojisi*).

Mainframe sunucuları tamamen son teknoloji sunucularla yenilenecek hem kapasite artışı hem de daha hızlı işlem yapabilme yeteneği kazanmıştır. Buradan elde edilen hız, gidiş geliş kuş uçuşu 1.000 km mesafe nedeniyle ortaya çıkan işlem süresi gecikmelerini (latency) telafi ederek, taşınma nedeniyle herhangi bir performans kaybı yaşanmasının önüne geçilmiştir.

Tüm taşınma süreci, hizmet alan KKB üyelerine ek bir maliyet oluşturmadan, üyelerin aldıkları hizmetleri etkilemeden tamamlanan bir proje olarak gerçekleşti. KKB kapsamlı ve riskli bir proje olmasına rağmen, projenin tamamını kendi uzman ekipleri ve kendi kaynakları ile, dışarıdan herhangi bir danışmanlık almadan gerçekleştirmiş olup, sınırlı olarak bazı cihazların kurulumlarında tedarikçi firma desteğine ihtiyaç duymuştur.

KKB'nin Anadolu Veri Merkezi'ni "ana veri merkezi" olarak kullanmaya başlaması, İstanbul'da faaliyet gösteren ve ana veri merkezleri İstanbul'da bulunan, benzer riskleri taşıyan kurumların, bu riskleri ortadan kaldırmak için referans alacakları bir alternatif çözüm olmuştur.

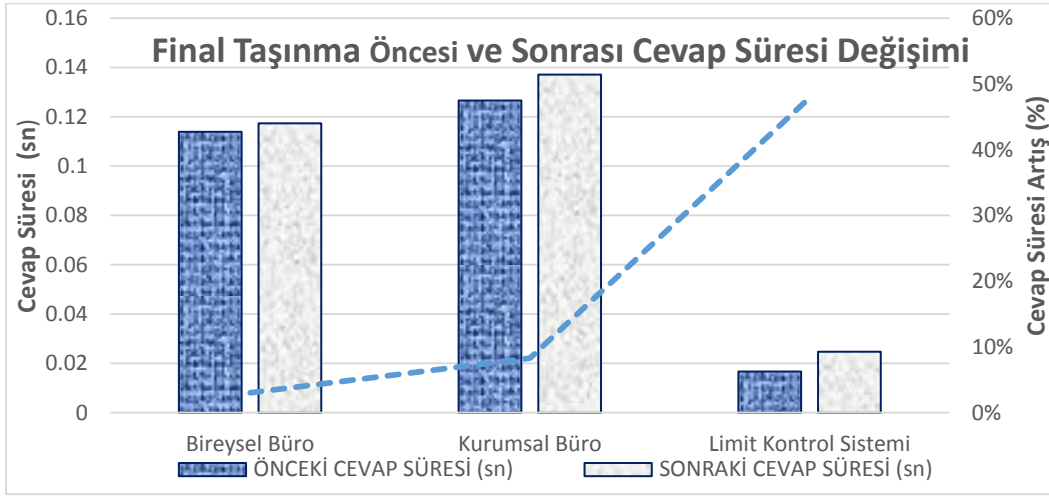
Sonuç

KKB Varyap-VM'nin 500-km mesafedeki ODM veri merkezi ile aynı anda yer değişimi, dikkatli bir planlama ile, tecrübeli, konusunda uzman ekiplerle başarılı bir şekilde gerçekleşmiştir. Sonuçlanan projenin başarı göstergeleri olarak aşağıdaki temel göstergeler değerlendirilebilir:

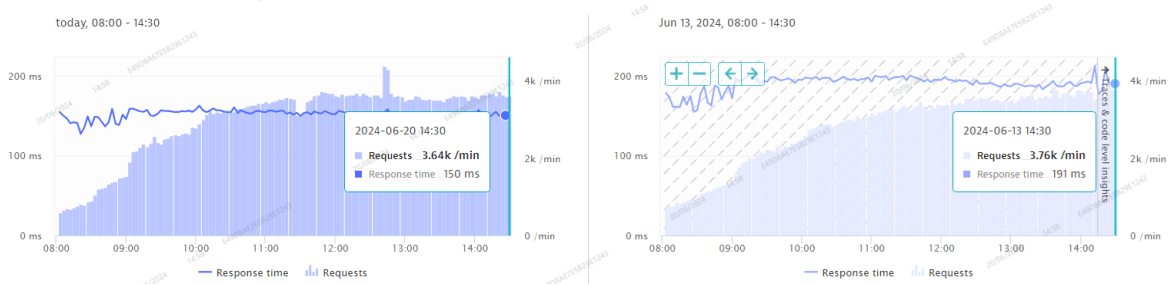
Taşınma sonrası gerçekleştirilen izleme faaliyetleri sonucunda, geneli etkileyen bir sorun ile karşılaşılmamış, yapılan üye testleri sorunsuz sonuçlanmıştır. Tüm hizmetlerin taşınma sonrası ilk iş günündeki hizmet performanslarının, taşınma öncesi performansa eşdeğer veya bazı servislerde biraz daha yüksek performansla üyelere hizmet vermeye devam ettiği gözlenmiştir.

Altyapı sistemlerinin taşınma öncesi istatistikleri ile taşınma sonrası istatistikleri kıyaslandığı zaman, yeni kurulan birçok sunucu ve altyapının daha yeni teknoloji cihazlar olması nedeniyle biraz daha yüksek performans gösterdiği tespit edilmiştir. Üyelerin büyük çoğunluğunun Ankara A-VM'ye, 500 km mesafede, İstanbul'dan hizmet alıyor olmaları nedeniyle, network sinyallerinin gidiş-geliş, yaklaşık 1.000 km mesafede geçirecekleri süre (latency) yaklaşık 7 ms olarak hesaplanmış olup, sistemlerin performansının artması ile kazanılan sürelerle bu gecikme süresinin telafi edildiği gözlenmiştir.

Mainframe üzerinde çalışan kritik uygulamalarının final taşınma öncesi ve sonrası cevaplama süreleri kıyaslandığı zaman, işlem adetleri çok yüksek olan Bireysel ve Kurumsal Büro uygulamalarının sorgu cevap sürelerindeki artış seviyeleri Bireysel Büro için 114 ms'den 117 ms'ye +3 ms (%3), Kurumsal Büro için 127 ms'den 138 ms'ye +11 ms (%8,3) artış olarak gerçekleşmiş, bu artış oranları üye performansını hissedilir derecede etkilememiştir. Diğer yandan, Kredi Kartı Limit Kontrol Sistemi uygulamasının cevap süresindeki artış 17 ms'den 25 ms'ye +8 ms olarak tespit edilmiştir. Bu değer oransal olarak yüksek (%47,9) olmasına rağmen, cevap sürelerinin değer olarak çok düşük olması nedeniyle, üyelere yansıyan bir performans etkisi gözlenmemiştir.

Şekil 16: Kritik Mainframe Uygulamaları Cevap Süreleri Değişimi

Benzer kıyaslamayı Açık Sistemler ortamında çalışan IBAN sorgulama servisi için değerlendirecek olursak, cevaplama sürelerinde final taşınma sonrasında %21,5 oranında bir iyileşme olmuştur. Bu iyileşmenin yenilenen son teknoloji sunucu cihazlarının performansı sonucu ortaya çıktığı tespit edilmiş olup buradan elde edilmiş olan ortalama 40 milisaniyelik cevap süresi iyileşmenin, İstanbul-Ankara arası yaklaşık 1.000 km fiber sinyal seyahat mesafesinde kaybedilecek 7 milisaniye civarı süre kaybını (latency) fazlasıyla telafi edeceği, bunun da üyelerin sorgu performanslarında olumlu bir etki yaratacağı değerlendirilmiştir.

Şekil 17: Açık Sistemler- Taşınma Öncesi ve Sonrası Performans Kıyaslama

Kapanış

Veri merkezlerinin önemi artık yalnızca sunuculara hizmet veren ortamlar olmaktan çıkıp, çevresel yapıları, buldukları yer olarak yüksek teknolojilerle sürekli desteklenip, teknolojinin gelişimine destek veren, katkı sağlayan en kritik yapılardan biri durumuna gelmiştir. Örneğin veri merkezlerinde kurulacak çok yüksek adette GPU, TPU gibi işlemciler yapay zekanın gelişimi için çok önemli altyapılar olup, bu altyapıların çalışması yalnızca otomasyonları arttırmakla kalmayıp insanlığın gelişimine, sağlığına, yaşamının uzamasına önyak olacak teknolojilerin gelişimine katkıda bulunacaktır.

KKB'nin Ankara A-VM'de konumlanan ana veri merkezi, daha kolay büyüyerek, yeni ürün ve hizmetlerini başta finans sektörü olmak üzere ülkemizin en önemli kurumlarının hizmetine sunmaya devam edecektir. Özellikle ortaya koyduğu "paylaşım ekonomisi" yaklaşımı ile finans sektöründe her kurumun ayrı ayrı yatırımlar yaparak, her kurum için tekrarlanan maliyetlere katlanması yerine, KKB veri merkezinde bu yatırımın bir defa yapılarak diğer kurumlarla paylaşılarak kullanılması, yalnızca kurumların değil, ülkenin

ekonomik verimliliğine önemli katkılar sağlayacaktır. Örneğin kendisi yapay zekâ algoritmaları geliştirmek isteyen kurumların yüksek maliyetlerle, ayrı ayrı GPU yatırımları yapması gerekmektedir. Yalnızca finans sektörü değerlendirildiği zaman bu onlarca büyük kurumun ayrı ayrı yüksek yatırım maliyetlerine katlanması demek olup, sonuçta elde edilecek olan benzer konulara hizmet edecek yapay zekâ modelleri olacaktır. Bu yaklaşım, yatırımlara direkt olarak yurt dışına tekrar tekrar akması demektir. Bu dışa akan maliyetlerin etkisi direkt olarak ülkenin cari açığı anlamına gelmektedir. Bunun yerine KKB’de üyelerin beklentileri ve yönlendirmeleri ile geliştirilebilecek ortak algoritmalar sektörün kullanımına açılarak maliyetin kurumlarca paylaşılabilmesi sağlanabilir. Ortak kullanılan modeller, daha küçük yatırımlarla kurumların kullanımını için özelleştirilebilir.

Esnek, büyüyebilir, yüksek uluslararası standartlara sahip KKB A-VM bu yaklaşımı destekleyecek, büyütebilecek ve geliştirebilecek özelliklere fazlasıyla sahiptir.

Kaynakça

Günel S., Kaleli C., Bilge A., Hoşcan Y. (2017). Veri Merkezleri Üzerine Bir İnceleme. https://ceur-ws.org/Vol-2045/21_Bilisim_2017_paper_18.pdf, 4-5

Lee V., Seshadri P., O’Niell C., Choudhary C., Holstege B., Deutscher S. A. (2025), Breaking Barriers to Datacenter Growth. <https://www.bcg.com/publications/2025/breaking-barriers-data-center-growth>, 2-3

Tosun T., (13 Kasım 2017). Dünya’da ve Türkiye’de Veri Merkezleri ve Türkiye Kamu Entegre Veri Merkezinin Kurulması. Journal of Academic Social Sciences. https://asosjournal.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=35117 12

İnternet adresleri

Anadolu Ajansı web sitesi (16 Ekim 2024). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/amazon-nukleer-enerji-projeleri-icin-anlasmalar-imzaladi/3364279>

CISCO Data center brief. (2014). https://www.cisco.com/c/dam/global/en_id/assets/migration-solution-brief.pdf s.2

Brightlio web sitesi. <https://brightlio.com/data-center-stats/#:~:text=Global%20Data%20Center%20Statistics,worldwide%20as%20of%20December%202023>

Data Center Catalog. <https://datacentercatalog.com/countries>

ODTÜ Bilgisayar Topluluğu blog dergisi, e-bergi.com. <https://e-bergi.com/y/moore-kanunu/>

Rivery.io. <https://rivery.io/blog/big-data-statistics-how-much-data-is-there-in-the-world/>

ServerLift Data center Migration Guide Book. Şubat 2024 tarihinde erişilmiştir. https://serverlift.com/serverlift_pdfs/Data_Center_Migration_Guidebook.pdf 3-20

Wikipedi Özgür Ansiklopedi. https://tr.wikipedia.org/wiki/Moore_yasas%C4%B1

Tüzel Kuruluş Tarafından Yayınlananlar

BDDK.org.tr. Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/385?ekId=393> 1

KKB 2023 Faaliyet Raporu (31 Aralık 2023), 17-18, 32-34

Resmî Gazete (11 Ocak 2017). Cazibe Merkezleri Programının Uygulanmasına İlişkin Usul ve esaslar. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170111-7.pdf> 2-5

Resmî Gazete (01 Kasım 2005). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051101m1-1.htm> (10. (10. Kısım, 1. Bölüm)

Türkiye Bankalar Birliği. Risk Merkezi Yönetmeliği (10 Nisan 2012). https://www.riskmerkezi.org/sites/default/files/2023-12/document_e3864cf53e4040d4bd052dcaed83639a.pdf S.3 Madde-6-I

Sendikasyon Kredileri ve Tahkim

Prof. Dr. H. Ercüment Erdem¹

Öz

Sendikasyon kredileri, büyük ölçekli projelerin finansmanında birden fazla kredi kuruluşunun yer aldığı bir finansman modelidir. Risk paylaşımı, uluslararası finansmana erişim ve büyük miktarda fon sağlama avantajlarıyla özellikle altyapı, enerji ve ulaştırma sektörlerinde yaygın olarak kullanılır. Küresel piyasada sendikasyon kredileri önemli bir yer tutarken Türkiye de sendikasyon kredilerine ilişkin yükselen eğilime uyum sağlamıştır.

Sendikasyon kredilerinin tarafları kredi alan, lider banka ve kredi verenlerdir. Süreç, lider bankanın belirlenmesi, konsorsiyumun oluşturulması, kredi sözleşmelerinin imzalanması ve kredinin sağlanması aşamalarını içerir. Bu karmaşık yapısı sebebiyle sendikasyon kredileri, tarafların rollerine göre farklı türlere ayrılarak sınıflandırılır.

Hukuki açıdan, sendikasyon kredileri Türk bankacılık mevzuatında açıkça düzenlenmemiş olup, özel bir kredi açma şeklini ifade eder. Lider banka, sendikasyon sürecini yönetmek, ödemeleri koordine etmek ve kredi verenleri temsil etmek gibi görevler üstlenir. Kredi verenlerin görevi ise üstlenilen finansmanı sağlamaktır.

Sendikasyon kredilerinde teminatların ne şekilde alınacağı önemlidir. Bu durum ortak hukuk (*common law*) sisteminde *trust* kurumu ile sağlanırken Kara Avrupası (*civil law*) hukuk sisteminde bu kurumun yokluğu paralel borç ve teminat temsilcisi yapılarıyla doldurulur.

Sendikasyon kredilerinden doğan uyuşmazlıklar tahkime elverişlidir. Sendikasyon kredisinin tarafları kurumsal veya ad hoc tahkimden birini seçerek hızlı, gizli ve uzman hakemler tarafından yürütülen bir süreçle uyuşmazlığın çözümünü sağlayabilir. Sendikasyon kredilerinden kaynaklanan uyuşmazlığın temelini bir kredi ilişkisi oluşturduğu için sendikasyon kredileri hakkında bilgili, konunun tahkime elverişli olduğunu kabul eden tahkim dostu bir ülkenin tahkim yeri olarak seçilmesi yararlı olur. Bankaların tahkim konusundaki çekinceleri içtihat eksikliği ve tahkime elverişlilik olsa da tahkim, finansal uyuşmazlıkların çözümünde önemli bir avantaj sunar.

Anahtar Kelimeler: Sendikasyon Kredileri, Teminat Temsilcisi, Tahkim, Tahkime Elverişlilik

Syndicated Loans and Arbitration

Abstract

Syndicated loans are a financing model in which multiple lending institutions participate in funding large-scale projects. With advantages such as risk-sharing, access to international financing, and the ability to provide substantial funds, syndicated loans are widely used, particularly in the

¹ Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı E. Öğretim Üyesi (ercument@erdem-erdem.av.tr) ORCID: 0000-0002-5027-2624.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasındaki katkıları için Av. İdil Yıldırım Günaydın, Stj. Av. Orhan Emin Erdem ve Stj. Av. Mert Kaan Gümüş'e teşekkür ederim.

Bu çalışma 3 Ekim 2024 tarihinde Türkiye Bankalar Birliği tarafından T. İş Bankası ev sahipliğinde düzenlenen Prof. Dr. Seza Reisoğlu'nu Anma Toplantısında aynı başlıkla sunulan tebliğden yola çıkılarak hazırlandı. Çalışmada kural olarak 1 Ekim 2024 tarihinde yürürlükte olan mevzuat ve yargı kararları dikkate alındı.

infrastructure, energy, and transportation sectors. While syndicated loans hold a significant position in global markets, Turkey has also aligned with this trend.

The parties to a syndicated loan include the borrower, the lead bank, and the lenders. The process involves selecting the lead bank, forming a consortium, signing loan agreements, and disbursing the loan. Due to its complex structure, syndicated loans are classified into different types based on the roles of the parties involved.

From a legal perspective, syndicated loans are not explicitly regulated under Turkish banking legislation. However, they refer to extension of a specific type of credit line to a borrower. The lead bank plays a crucial role in managing the syndication process, coordinating payments, and representing the lenders, while the lenders' primary responsibility is to provide the agreed-upon financing.

The structuring of collateral in syndicated loans is of significant importance. In common law systems, this is managed through the trust mechanism, whereas in civil law systems, where such a structure does not exist, parallel debt and security agent mechanisms are used to fulfill the same function.

Disputes arising from syndicated loans are arbitrable. The parties to a syndicated loan may opt for either institutional or ad hoc arbitration, ensuring a dispute resolution process that is swift, confidential, and conducted by expert arbitrators. Given that the core subject of disputes in syndicated loans is the loans themselves, it is beneficial to select an arbitration-friendly jurisdiction that recognizes the arbitrability of such disputes. While banks may have concerns about the lack of precedent and arbitrability, arbitration remains a highly advantageous mechanism for resolving financial disputes.

Keywords: Syndicated Loans, Collateral Agent, Arbitration, Arbitrability

I. Sendikasyon Kredilerine Genel Bakış

Birden çok finansal kuruluşun yer aldığı finansman modeli olan sendikasyon kredileri özellikle enerji, sağlık, ulaştırma ve altyapı, gayrimenkul sektörlerinde büyük ölçekli projelerin finansmanında kullanılır. Küreselleşen dünyada, büyük ölçekli projeler finansman ihtiyacını beraberinde getirir, sağlanan kredilerin büyüklüğü tek bir finansal kuruluşun kullanılabileceği kredi limitlerinin dışında kalır. Sendikasyon kredileri bu tarz büyük ölçekli projelerin finansmanında risk paylaşımı, farklı finansman kanallarının kullanımı ve uluslararası piyasalardan döviz temini gibi avantajlar sunması nedeniyle tercih edilir. Özellikle büyük ölçekli projelerin finansmanında sendikasyon kredisi ya da konsorsiyum kredisi olarak adlandırılan kurguyla sıkça karşılaşılr (Kurtulan Güner, 2020, s. 421).

Sendikasyon kredisi, öğretilde kredi veren tarafında birden çok kuruluşun yer aldığı ve böylelikle kredinin geri ödenmemesine ilişkin riski paylaştıkları bir kredi tedariki olarak tanımlanır (Aksoy, 2011, s. 9). Ortak bir sendikasyon yapısı oluşturulmasıyla başlayan süreçte standart bir kredi dokümantasyonu çerçevesinde hareket edilir. Konsorsiyum ise sendikasyon amacı ile bir araya gelen ve bu amaçla yapılan kuruluş, yani bankalar grubudur. Bu yapıya öncülük eden finansal kuruluş ise konsorsiyum lideri olarak adlandırılır. Konsorsiyum lideri aracılığıyla, kredi talebinde bulunan kuruma eşit hüküm ve koşullar altında finansman sağlanır. Bu yapı kapsamında, her bir kredi veren kuruluş, toplam kredi tutarının belirlenen bir oranını tahsis etmeyi taahhüt eder ve kredi alanın gerçekleştirdiği geri ödemelerden, sağladığı finansman oranında hak sahibi olur.

Sendikasyon kredisinin avantajlarından ilki, büyük ölçekli projelerin finansmanından kaynaklanan ve doğası gereği büyük riskin birden çok banka arasında paylaşılmasıdır. Sadece 2023 yılında ABD'de şirketlere 3.655 adet sendikasyon kredisi sağlanması ve bu kredilerin değerinin 2,4 trilyon dolara ulaşması, Avrupa'da ise söz konusu işlem hacminin

1.186 sendikasyon kredisi ile 679 milyar dolar olarak hesaplanması sendikasyon kredilerinin yaygın kullanımına işaret eder¹. Bunun yanında Japonya hariç olmak üzere Asya-Pasifik bölgesinde de 2023 yılında toplamda 1.700 sendikasyon kredisi sağlandı ve kredilerin değeri 605,5 milyar dolar olarak hesaplandı². Tüm bu veriler sendikasyon kredilerinin dünyanın dört bir yanında talep gördüğünü ifade eder.

Türkiye uygulamasında ise 2023 yılında toplamda 27 sendikasyon kredisi sağlandı ve kredilerin değeri 14,7 milyar dolar olarak hesaplandı³. BDDK verilerine göre Aralık 2024 itibarıyla; sektörde dış ticaret finansmanı amaçlı kullanılan sendikasyon kredilerine ilişkin yabancı para cinsinden varlık ve yükümlülüklerin değeri 17,57 milyar dolar olarak, dış ticaret finansmanı amaçlı kullanılmayan sendikasyon kredilerine ilişkin yabancı para cinsinden varlık ve yükümlülüklerin değeri 184 milyon dolar olarak hesaplandı⁴.

II. Sendikasyon Kredilerinde Taraflar Ve Süreç

Sendikasyon kredisinin tarafları kredi alan, lider banka ve kredi verenlerdir. Süreç, lider bankanın belirlenmesiyle başlayarak kredi koşullarının müzakere edilmesiyle devam eder. Bu aşamada, yetki mektubunun imzalanması ve bankalara davet mektuplarının iletilmesi sağlanarak konsorsiyumun oluşturulması için gerekli adımlar atılır. Lider banka koordinasyonunda tüm katılımcı bankaların bir araya gelmesiyle konsorsiyum sözleşmesi imzalanarak kredi sözleşmesi hükümleri müzakere edilir ve kredi ve teminat sözleşmeleri yürürlüğe girer. Son olarak, kredi alan ile kredi sağlayan kuruluşlar arasında ücret mektuplarının imzalanmasıyla süreç tamamlanır.

Uluslararası sendikasyon kredilerine ilişkin sözleşmesel düzenlemelerde genellikle Kredi Piyasası Birliği (*Loan Market Association/LMA*) tarafından oluşturulan ve referans niteliğinde olan model sözleşmeler temel alınır (Aksoy, 2019, s. 2-3). LMA, 1996 yılında Londra'da kurulmuş olup Avrupa, Orta Doğu ve Afrika'da sendikasyon kredileri piyasasının likiditesini, etkinliğini ve şeffaflığını artırmayı amaçlar ve ayrıca piyasayı bilgilendirmeyi ve yeni katılımcılar için engelleri kaldırmayı hedefler⁵. LMA tarafından hazırlanan model sözleşmeler, sendikasyon kredilerini belirli bir çerçeveye oturtmak suretiyle kredilerin kolayca ticari hayata dahil olmasına olanak tanır (Aksoy, 2019, s. 50).

Uluslararası sendikasyon kredilerine ilişkin sözleşmesel düzenlemeler, LMA'in yanı sıra, model kredi sözleşmesi hükümleri getirmek suretiyle Kredi Sendikasyonları ve Ticaret Birliği (*Loan Syndications and Trading Association/LSTA*) tarafından da yapılır. LSTA 1995 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulmuş olup kredi piyasalarında etkinliği, likitideyi artırmayı ve dürüstlük ve adaleti özendirmeyi, kredi piyasasında ortak ticaret davranışı standartları oluşturmayı hedefler. Özellikle ABD ve Kanada gibi ülkeler tarafından sendikasyon kredisi taslağı hazırlanırken, LSTA model kredi sözleşmesi hükümlerine atıfta bulunulur. Bu sayede sendikasyon üyeleri arasındaki müzakere sürecinin kısaltılması sağlanır ve sözleşme daha az maliyetle ve daha hızlı şekilde tamamlanmış olur (Marsh, Nagle ve Avidon, 2022).

III. Sendikasyon Kredisi Türleri

Sendikasyon kredileri taraflarca belirlenen yapılarına göre farklı türlere ayrılır ve sınıflandırılır. Kredinin tahsis ve yönetim sürecine ilişkin merkezi bir koordinasyonun bulunup bulunmamasına bağlı olarak sendikasyon kredileri gerçek sendikasyon kredileri ve gerçek olmayan sendikasyon kredileri olmak üzere ikiye ayrılır. Lider bankanın kimin adına hareket ettiğinden yola çıkarak iç konsorsiyum ve dış konsorsiyum ayrımı da yapılır. Bunun yanı sıra, sendikasyon sürecinde lider bankanın yükümlülükleri ve sorumlulukları doğrultusunda yüklenimli sendikasyon kredileri ve en iyi gayret esasına dayanan sendikasyon kredileri

ayrımı, sendikasyon kredilerinin sağlanış şekli bakımından birincil sendikasyon kredileri ve ikincil sendikasyon kredileri ayrımı söz konusu olur.

Sendikasyon kredileri, kredinin tedariki ve yönetiminin tek bir merkezden lider banka tarafından yapılıp yapılmadığına bağlı olarak gerçek ya da merkezi sendikasyon kredisi ve gerçek olmayan sendikasyon kredisi ya da paralel kredi olarak ikiye ayrılır. Bu ayrım, lider bankanın üstlendiği rol ve görevler ile sendikasyon kredisinin amacının belirlenmesi bakımından önem taşır (Aksoy, 2019, s. 31 vd.). Gerçek sendikasyon kredilerinde, kredinin sağlanması ve yönetimi tek bir merkezden yürütülerek kredi verenler ile kredi alan arasında ortak bir sözleşme kurulurken, gerçek olmayan sendikasyon kredilerinde, her bir kredi veren ile kredi alan arasında bağımsız kredi sözleşmeleri yapılır ve yönetim merkezi bir otorite tarafından üstlenilmez. Somut bir ilişkide bunlardan hangisinin söz konusu olacağı tarafların iradelerine göre belirlenir (Aksoy, 2019, s. 26; Şit, 2011, s.161).

Gerçek sendikasyon kredileri, kredinin sağlanması ve yönetiminin tek bir merkezden yürütüldüğü konsorsiyum kredileri olup bu nedenle merkezi sendikasyon kredisi olarak da adlandırılır. Bu kredi türünde, tüm kredi verenler kredi alan ile tek bir kredi sözleşmesi imzalar. Kredinin tahsisi sürecinde, her bir kredi veren kendi payına düşen kredi miktarını lider bankaya aktarırken kredi alana yapılacak ödemeler doğrudan lider banka tarafından gerçekleştirilir. Aynı şekilde, geri ödemeler de lider banka aracılığıyla kredi verenlere payları oranında dağıtılır. Uygulamada genellikle, kredinin belirli dilimler halinde sağlandığı ve her bir dilimin ödenmesinin belirli koşullara bağlı olduğu durumlarda gerçek sendikasyon kredileri tercih edilir.

Gerçek olmayan sendikasyon kredisinde ise kredinin ödenmesi, geri ödenmesi ve yönetimi tek elden merkezi olarak yapılmaz. Gerçek sendikasyon kredisinin aksine kredi alanla imzalanan tek bir kredi sözleşmesi değil hukuken bağımsız nitelikte birden çok kredi sözleşmesi vardır. Her bir kredi veren, belirli miktarda krediyi tedarik etmeyi doğrudan doğruya kredi alana borçlanır. Bu bağlamda, kredi alan ve münferit kredi verenler arasında birbirinden bağımsız kredi ilişkileri mevcuttur. Ancak bu bağımsızlık, konsorsiyum sözleşmesi hükümleri uyarınca kısıtlanır. Gerçek olmayan sendikasyon kredilerinde, krediye ilişkin yönetim ve temsil yetkisi, kendi katılım payı oranında her bir bankanın kendisine aittir. Lider bankanın görev ve yetkileri ise çok daha dardır. Bu süreçte, lider banka yalnızca ödemelerin ve geri ödemelerin her bir bankanın payı oranında usulüne uygun şekilde yapılıp yapılmadığını denetler. Bu açıdan, gerçek olmayan sendikasyon kredilerinde müşterek amaç genellikle kredinin tedariki olmayıp kredi teminatlarının, her bir bankanın katılım payından bağımsız olarak tüm kredi verenlerin menfaatine teminat havuzu olarak adlandırılan ortak bir havuzda toplanmasıdır.

Diğer yandan lider bankanın kimin adına hareket ettiğine bağlı olarak iç konsorsiyum ve dış konsorsiyum ayrımı da söz konusudur. İç ve dış konsorsiyum ayrımı, konsorsiyumun kredi alanla doğrudan doğruya bir hukuki ilişki girip girmediğine bağlı olarak yapılır. Daha açık bir ifadeyle, konsorsiyumu dış ilişkide temsil yetkisine sahip olan lider banka, kredi alanla kredi sözleşmesini imzalarken kendisi de dahil olmak üzere tüm ortakların adına ve hesabına hareket edebileceği gibi yalnızca kendi adına da hareket edebilir.

İç konsorsiyum yapısında, dış ilişkide kredi alan ile doğrudan muhatap olan taraf yalnızca lider bankadır. Lider banka, kredi sözleşmesini kendi adına, ancak tüm kredi verenler hesabına hareket eden dolaylı bir temsilci olarak hareket eder. Bu yapının en önemli sonucu, kredi alan ile kurulan dış ilişkide doğrudan hak ve borçların lider bankaya ait olmasıdır. Ancak, lider banka temsil yetkisini aşmadığı sürece, iç ilişkide bu hak ve yükümlülükler konsorsiyum sözleşmesi çerçevesinde diğer kredi verenler açısından da bağlayıcı nitelik taşır.

İç konsorsiyumun hukuki yapısı, taraflar arasında kredi tedarikinin ve risk paylaşımının belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, konsorsiyumu oluşturan kredi kuruluşları, iç ilişkide kredi tedarik borcunu kendi payları oranında üstlenir. Bu yapı çeşitli vergisel avantajlar sağlayabilir ve aynı zamanda lider bankanın iflas riski gibi finansal ve hukuki sonuçlar doğurabilir. Dolayısıyla iç konsorsiyum modeli, tarafların yükümlülüklerini ve risklerini net bir şekilde belirleyen hukuki güvenliği yüksek bir yapı sunar.

Dış konsorsiyum ise lider bankanın, tüm ortakların doğrudan temsilcisi sıfatıyla hareket ettiği hallerde söz konusu olur. Dış konsorsiyumlarda, konsorsiyum, kredi alan karşısında bir adi ortaklık olarak hareket eder. Bu çerçevede, dış ilişkide kredi alanla hukuki ilişkiye giren bizzat adi ortaklığın ortaklarıdır. Daha açık bir ifadeyle, lider banka, kendisi de dahil olmak üzere tüm kredi verenler adına hareket ederek ortakların temsilcisi sıfatıyla kredi alanla sözleşme imzalar.

Gerçek olmayan sendikasyon kredileri, genel olarak iç konsorsiyum modeli çerçevesinde yapılandırılır. Bu tür kredilerde, dış ilişkide her bir kredi veren kredi alan ile bağımsız ve ayrı bir kredi sözleşmesi akdedilir. Taraflar arasındaki hukuki bağ bireysel kredi sözleşmeleri üzerinden kurulur. Buna karşılık, gerçek sendikasyon kredileri hem iç konsorsiyum hem de dış konsorsiyum şeklinde yapılandırılabilir. Bu farklılık lider bankanın hukuki statüsü, taraflar arasındaki temsil ilişkisi ve kredi yönetim mekanizması açısından önemli sonuçlar doğurur. Gerçek sendikasyon kredilerinde, kredi verenlerin merkezi bir sözleşme etrafında birleşmesi mümkünken gerçek olmayan sendikasyon kredilerinde bu tür bir merkezi yapı söz konusu değildir.

Bunun yanında sendikasyon kredileri, yüklenimli sendikasyon kredileri ve en iyi gayret esasına dayanan sendikasyon kredileri olmak üzere de ayrılır. Yüklenimli sendikasyon kredilerinde, bankalar belirlenen sendikasyon tutarının tamamını veya bir kısmını her koşulda kredi alanına sunmayı taahhüt eder. Buna karşılık, en iyi gayret esasına dayanan sendikasyon kredilerinde ise herhangi bir taahhüt veya yüklenim söz konusu olmayıp bankalar kredinin belirli bir kısmını tahsis ederken kalan kısım için başka kredi sağlayıcıları bulmayı taahhüt eder.

Sendikasyon kredileri, aynı zamanda, birincil ve ikincil sendikasyon kredileri olarak ayrılarak da sınıflandırılır. Birincil sendikasyon kredileri, kredinin sağlanması amacıyla oluşturulan ilk konsorsiyumu ifade ederken, ikincil sendikasyon kredileri ise başlangıçta krediyi sağlayan kredi kuruluşlarının konsorsiyum paylarını sonradan başka kredi kuruluşlarına devretmesi sonucunda konsorsiyum yapısının değişmesini ifade eder.

IV. Hukuki Nitelik

Genel olarak krediler 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda ("**Bankacılık Kanunu**") düzenlenir. Bankacılık Kanunu'nun m. 48 hükmü şu şekildedir:

“ Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.

Birinci fıkrada belirtilenlere ilâve olarak, kalkınma ve yatırım bankaları ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya Kurulca belirlenecek diğer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.”

Hükümden anlaşıldığı üzere sendikasyon kredileri Bankacılık Kanunu uyarınca özel bir kredi türü olarak tanımlanmaz⁶. Ancak sendikasyon kredileri özel bir kredi açma şeklini ifade eder.

Mevzuatın sendikasyon kredilerini açıkça tanımlamaması bu boşluğun öğreti tarafından doldurulmasını beraberinde getirir. Sendikasyon kredisine ilişkin kredi verenler ile borçlu arasındaki sözleşme, temelinde bankacılık uygulamalarında yer alan bir kredi sözleşmesidir, dolayısı ile kredi sözleşmelerinin hukuki niteliğine ilişkin tartışmalar sendikasyon kredileri için de yapılabilir⁷. Kredi sözleşmelerinin hukuki niteliğiyle doğru orantılı olarak sendikasyon kredisi sözleşmesinin *sui generis* bir sözleşme olduğu görüşü benimsenirse bu sözleşme birbiriyle ilişkili olsa dahi birbirinden bağımsız bankaların tek bir borçlu ile yaptığı sözleşmeler bütününden oluşan isimsiz bir sözleşme olarak tanımlanabilir⁸. Sendikasyon üyeleri bakımından ise, aşağıda açıklanan şekilde, öğretilerde sendikasyondaki bankaların, borçluya kredi sağlama ortak amacı doğrultusunda çaba ve kaynaklarını bir araya getirdiği, dolayısı ile katılımcı bankalar arasındaki yapının adi ortaklık olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulur⁹.

Sendikasyon kredisi kavramı, genellikle konsorsiyum kredisi ile eş anlamlı olarak da kullanılır. Konsorsiyum, belirli bir işin veya iş dizisinin gerçekleştirilmesi amacıyla, gerçek veya tüzel kişilerin bir araya gelerek, her birinin diğerlerinden bağımsız olarak işin belirli bir bölümünü üstlendiği birliği ifade eder. Sendikasyon kredileri, bir konsorsiyum lideri veya lider banka önderliğinde sağlanır. Lider banka, kredi verenleri bir araya getirerek konsorsiyum sözleşmesinin kurulmasını temin eder ve ardından kredi alan ile kredi sözleşmesini imzalar. Bu yapı, kredi verenler arasında iş birliği ve risk paylaşımına dayalı bir finansman modeli sunarak taraflar arasındaki hukuki ve ticari ilişkileri düzenleyen bir çerçeveye sağlar.

Konsorsiyum, öğreti tarafından hukuki niteliği itibarıyla bir adi ortaklık olarak değerlendirilir¹⁰. Bu durum Yargıtay içtihatlarına da yansır¹¹. Adi ortaklığın temel unsurlarından biri, ortakların müşterek bir amaç doğrultusunda bir araya gelmesi ve bu amacın gerçekleştirilmesi için iş birliği içinde faaliyet göstermeleri yani *affectio societatis* unsurudur. Sendikasyon kredilerinde bu ortak amaç, kredinin ortaklaşa tedarik edilmesi olarak ortaya çıkar. Lider banka öncülüğünde bir araya gelen kredi verenler, kredi alana finansman sağlamak amacıyla hareket ederek bu doğrultuda hukuki ve ekonomik bir iş birliği içerisine girerler (Aksoy, 2019, s. 10). Bu bağlamda, sendikasyon kredilerinde oluşturulan konsorsiyum yapısı adi ortaklık hükümlerine tabi olup tarafların yükümlülüklerini ve işleyiş mekanizmalarını ortaklık sözleşmesi çerçevesinde belirler.

Türk ve İsviçre hukukunda adi ortaklığın tüzel kişiliğe sahip olmadığı kabul edilir. Bu doğrultuda adi ortaklık, onu oluşturan ortaklardan bağımsız bir kişiliğe ve hak ehliyetine sahip değildir. Türk Borçlar Kanunu'nda ("**TBK**") adi ortaklığın kuruluşuna ilişkin herhangi bir şekil şartı öngörülmediğinden konsorsiyum sözleşmeleri bakımından şekil serbestisi ilkesi geçerlidir. Adi ortaklık ortaklarının dış ilişkilerdeki sorumluluğu ise birinci derecede, sınırsız ve müteselsil olup, bu husus TBK m. 638 hükmünde açıkça düzenlenir. İlgili hüküm şu şekildedir;

“Ortaklık için edinilen veya ortaklığa devredilen şeyler, alacaklar ve aynı haklar, ortaklık sözleşmesi çerçevesinde elbirliği hâlinde bütün ortaklara ait olur.

Ortaklık sözleşmesinde aksine bir hüküm bulunmadıkça, bir ortağın alacaklıları, haklarını ancak o ortağın tasfiyedeki payı üzerinde kullanabilirler.

Ortaklar, birlikte veya bir temsilci aracılığı ile, bir üçüncü kişiye karşı, ortaklık ilişkisi çerçevesinde üstlendikleri borçlardan, aksi kararlaştırılmamışsa müteselsilen sorumlu olurlar.”

TBK m. 638/3 hükmünden anlaşıldığı üzere ortakların dış ilişkideki sorumluluğu birinci derecede sınırsız ve müteselsildir. Ancak adi ortaklığa ilişkin olarak TBK’da yer alan hükümlerin çoğunluğunun yedek hükümler olduğu da unutulmamalıdır. Bu çerçevede, söz konusu hükümlerin aksine anlaşma yapılabilir. Yedek hüküm niteliğinde olup ortaklarca aksi kararlaştırılabilen kurallardan, sendikasyon kredileri bakımından önem taşıyan başlıca ikisi elbirliği ile hak sahipliği ve müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümlerdir (Aksoy, 2019, s. 28).

Taraflar, elbirliği ile hak sahipliği yerine paylı hak sahipliği esasını kabul edebilirler. Böyle bir düzenleme yapıldığında, ortaklığın gerçek ve teknik anlamda bağımsız bir malvarlığına sahip olduğu söylenemez. Bu durumda, ortaklar her bir malvarlığı unsuru üzerinde doğrudan pay sahibi olacak ve kendi payları üzerinde diğer ortakların rızasına gerek olmaksızın serbestçe tasarrufta bulunabileceklerdir.

Benzer şekilde, müteselsil sorumluluk ilkesinin de aksi kararlaştırılabilir. Müteselsil sorumluluk hükümlerinin bertaraf edilerek kısmi sorumluluk esasının benimsenmesi alacaklı bakımından önemli sonuçlar doğurur. Bu nedenle müteselsil sorumluluğun ortadan kaldırılmasını öngören sözleşmeye yalnızca ortakların değil alacaklının da katılımı gerekir. Bunun yerine kısmi sorumluluk yalnızca ortaklar arasındaki iç ilişkide kararlaştırılmışsa işlem güvenliğini ve iyi niyetli üçüncü kişilerin korunmasını sağlamak amacıyla müteselsil sorumluluk hükümlerinin geçerliliğini koruduğu kabul edilir.

V. Lider Banka

A. Genel Olarak Lider Banka

Lider bankanın görevleri bakımından mevzuatta bir düzenleme bulunmaması bu boşluğun sendikasyon kredilerinin hukuki niteliği ile bağlantılı olarak doldurulmasını gerektirir. Sendikasyon kredilerinin hukuki niteliğinin adi ortaklık sözleşmesi olduğu yukarıda açıklandı. Bu kapsamda adi ortaklığın yönetimine ilişkin TBK m. 625/1 hükmü lider bankanın görevlerinin belirlenmesi bakımından önemlidir. İlgili hüküm şu şekildedir;

“Yönetim, sözleşme veya kararlar yalnızca bir veya birden çok ortağa ya da üçüncü bir kişiye bırakılmış olmadıkça, bütün ortaklar ortaklığı yönetme hakkına sahiptir.”

Anlaşıldığı üzere adi ortaklığı yönetim yetkisi ortaklardan birine veya bir üçüncü kişiye bırakılabilir. İşte lider bankanın görevi ortaklara yönetim yetkisinin devri uyarınca kıyasen saptanabilir.

Sendikasyon kredisinin sağlanmasına yönelik sürecin ilk aşamasında kredi talebinde bulunan taraf, belirli bir ücret karşılığında “lider banka” rolünü üstlenecek kuruluşa başvuruda bulunur. Lider banka, sendikasyon yapısı içinde kredi alana en yüksek tutarda finansmanı sağlayan kuruluş olabileceği gibi sendikasyonun oluşturulmasında sahip olduğu piyasa itibarı ve finansal nüfuzu nedeniyle tercih edilen bir banka da olabilir. Sendikasyon sürecinin yapılandırılması aşamasında lider banka “aranjör” sıfatını kazanır ve sürecin koordinasyonundan sorumlu olur. Lider bankanın sendikasyonda yer alacak ve kredi tedarik

edecek bankalardan olması zorunlu değildir. Nitekim kıyasen uygulanan TBK m. 625/1 hükmü de yönetimin üçüncü bir kişiye bırakılabileceğini düzenler.

Sendikasyon kredisi anlaşmasının imzalanması ve her bir bankanın kredi payının belirlenmesiyle birlikte aranjörün görevi sona erer. Bu aşamadan itibaren, kredi alacağının yönetimi ve tahsiline ilişkin işlemleri yürütme sorumluluğunu üstlenen banka öğretide ajan olarak adlandırılır (Aksoy, 2019, s. 12). Öte yandan, krediye ilişkin ödemelerin doğrudan lider banka aracılığıyla gerçekleştirilmesi durumunda lider banka ödeme ajanı sıfatını taşıy ve ödeme süreçlerinin koordinasyonundan sorumlu olur.

1. Lider Bankanın Görevleri

Lider bankanın başlıca görevlerine bakıldığında, lider banka sendikasyon sürecinin oluşturulmasını sağlayarak kredi alan ile arasında sendikasyonun oluşturulmasına ilişkin bir sözleşme imzalar. Bu süreçte lider banka, kredi sözleşmesinin hükümlerini kredi alan ile müzakere eder ve kredi alana yönelik kapsamlı araştırma ve incelemeler gerçekleştirir. Kredi alanın mali durumunu değerlendiren bir rapor hazırlar ve bu raporu potansiyel kredi verenlere ileterek sendikasyona katılım konusundaki taleplerini belirler.

Sendikasyonun oluşturulmasının ardından, kredi alan için genellikle lider banka muhatap konumunda bulunur. Şayet kredi aktarımı lider banka aracılığıyla gerçekleştiriliyorsa, kredi alan tüm geri ödemelerini lider bankaya yapar ve lider banka bu ödemeleri ilgili kredi verenler arasında paylaşır. Ayrıca, lider banka konsorsiyumu yönetir ve temsil eder. Lider bankanın temsil yetkisinin kapsamı ise konsorsiyum sözleşmeleriyle belirlenir. Bunun yanında lider banka, kredi verenlere düzenli olarak bilgi aktarımı yaparak sürecin şeffaf bir şekilde ilerlemesini sağlar. Uygulamada, kredi alan tarafından yapılan geri ödemelerde öncelikle lider bankanın ücret ve masrafları, ardından kredi verenlerin alacakları ödenir. Böylece lider bankanın menfaatleri kredi verenlerin menfaatlerine göre öncelikli tutulur. Ayrıca, lider banka her bir ödemenin gerçekleşmesi için gerekli koşulların sağlanıp sağlanmadığını da denetleyerek sürecin düzenli bir şekilde ilerlemesini sağlar.

2. Lider Bankanın Sorumluluğu

Sendikasyon kredilerinde, sendikasyonun başarıyla oluşturulamaması riski bulunur. Bu risk, belirli koşullarda lider banka tarafından üstlenilir. Lider banka, kredinin sağlanabilmesi için en iyi gayret aracılığı ilkesine (*best-efforts-transaction*) göre hareket ederek yeterli sayıda kredi verenin bir araya getirilmesini sağlamayı taahhüt edebilir. Diğer yandan, lider banka yeterli sayıda kredi sağlayıcısının bulunamaması durumunda kredinin tamamını kendi bünyesinden temin etmeyi taahhüt de edebilir. Bu tür bir yüklenim (*underwriting*) yöntemi, lider bankanın kredi tedarik sürecindeki sorumluluklarını artırır. Bununla birlikte, uygulamada lider bankalar genellikle en iyi gayret aracılığı yöntemiyle hareket eder. Kredinin tamamını doğrudan üstlenme yoluna nadiren başvurulur.

Lider bankanın sorumluluğu bakımından da TBK'nın adi ortaklık sözleşmesi hükümleri kıyasen uygulanır. TBK m. 628/3 hükmü uyarınca ortaklık işlerini ücret karşılığı yürüten ortak vekalet hükümlerine göre sorumludur. Bu nedenle lider bankanın sorumluluğu vekilin sorumluluğuna göre belirlenir. TBK m. 506/3 hükmü uyarınca vekilin sorumluluğu, sadakat ve özen yükümlülüğüne dayanır. Bu kapsamda vekilin davranışları basiretli bir vekilden beklenen özen seviyesine göre değerlendirilir. Vekil, vekalet ilişkisi çerçevesinde üstlendiği görevleri yerine getirirken sözleşme ile belirlenen yükümlülüklerin yanı sıra genel güven ve sadakat ilkelerine de uygun hareket etmelidir. Bununla birlikte, TBK m. 115 hükmü uyarınca taraflar arasında yapılan bir anlaşma ile vekilin hafif kusurdan doğan sorumluluğu kaldırılabilir. Ancak, bu yönde bir düzenleme mutlak bir sorumsuzluk hali yaratmaz. Aksine vekilin ağır kusuru veya kastı durumunda sorumluluğu devam eder. Sorumsuzluk anlaşması

bakımından TBK m. 115 uyarınca hafif kusur için lider bankanın sorumluluğunun kaldırılıp kaldırılamayacağı aynı maddenin üçüncü fıkrası bakımından tartışmalıdır¹² (Aksoy, 2019, s. 18).

Sonuç olarak lider bankanın sorumluluğu sadakat ve özen yükümlülüğüne dayanılarak saptanır. Lider banka, basiretli bir vekilden yani lider bankadan beklenen özen uyarınca hareket etmelidir. Bu kapsamda lider banka, üstlendiği görevleri yerine getirirken sözleşme ile belirlenen yükümlülüklerin yanı sıra genel güven ve sadakat ilkelerine de uygun davranmalıdır.

VI. Paralel Borç ve Teminat Temsilcisi

Sendikasyon kredilerinde uygulanacak hukuki çerçeve, büyük ölçüde ortak hukuk etkisi altında şekillenir. Uygulamada, Kredi Piyasası Birliği'nin hazırladığı sözleşme modellerinin temel alındığı görülür. Bu kapsamda teminatlar, tüm konsorsiyum üyeleriyle ayrı ayrı sözleşmeler yapılmaksızın belirlenen bir teminat temsilcisi aracılığıyla düzenlenir. Bu yöntem, teminatların kuruluşu, yönetimi ve paraya çevrilmesi süreçlerini tek bir yetkili üzerinden yürütmeyi sağlayarak işlem maliyetlerini düşürür. Ayrıca kredi konsorsiyumunun dinamik yapısı karşısında teminatların korunmasını güvence altına alır. Teminat temsilcisi, teminatları güvenilen sıfatıyla elinde tutar ve gerektiğinde paraya çevirerek elde edilen geliri konsorsiyum üyeleri arasında oransal olarak dağıtır. Bu model, güven ve sadakate dayalı yükümlülüklerin devreye girmesini sağlayarak teminat temsilcisinin iflası gibi risklere karşı koruma sunar ve bu şekilde kurumun güvenilirliğini artırır (Kurtulan Güner, 2020, s. 421 vd.).

Ortak hukuk sisteminde, teminat temsilcisine duyulan gereklilik trust kurumundan yararlanılarak sağlanır (Keskin Şerbetçioğlu, s. 5). Trust yapısı sayesinde, teminatlar bağımsız bir güvene dayalı olarak yönetilir ve kredi verenler değişse dahi teminatların korunması sağlanır.

Buna karşılık, Kara Avrupası hukuk sistemlerinde fer'i teminatlar, alacağa sıkı sıkıya bağlıdır, alacaklı ile teminatı elinde bulunduran kişinin aynı olması aranır. Taşınır rehni, alacak rehni veya ipotek gibi fer'i teminatlar alacağa sıkı sıkıya bağlı olup bunların alacaktan bağımsız şekilde devredilmesi mümkün değildir¹³. Bu nedenle, teminat temsilcisi kurumu, Türk hukuku gibi Kara Avrupası hukuk sistemlerinde işlevsellik gösteremez ve trust benzeri bir yapı oluşturulamaz. Bu durum, sendikasyon kredilerinde teminatların etkin bir şekilde yönetilmesini zorlaştırır. Ancak alacaklar bakımından bu durum söz konusu değildir. Nitekim TBK m. 189/1 hükmü uyarınca *alacağın devri ile devreden kişiliğine özgü olanlar dışındaki öncelik hakları ve bağlı haklar da devralana geçer*. Dolayısıyla bir kredi kuruluşunun alacağını devretmesi halinde fer'i teminatların da alıcıya kendiliğinden geçeceği kabul edilir. Bu hüküm kredi konsorsiyumlarında teminatların korunmasına yönelik bir hukuki çerçeve sunar.

Uygulamada, alacağın temlik veya sözleşmenin devri yerine yenileme (*novation*) yöntemi de kullanılır. Bunun nedeni, alacağın temlikinin sıkı şekil şartlarına ve ek vergi yüklerine tabi olması, sözleşmenin devri kurumunun ise İngiliz hukukuna yabancı bir yapı olarak görülmesidir. Ancak, yenileme sonucu önceki borç ilişkisine bağlı fer'i haklar sona erer. Bu doğrultuda kefalet gibi fer'i hakların saklı tutulduğuna dair anlaşmalar hüküm doğurmaz (Reisoğlu, 2013, s. 287). Ortak hukuk sistemlerinde trust mekanizması aracılığıyla bu sakınca giderilebilir. Ancak Kara Avrupası hukuk sistemlerinde alternatif çözümler geliştirilmek durumundadır. Bu bağlamda, en yaygın uygulama ise yukarı açıklandığı üzere paralel borç ilişkisi kurulmasıdır.

Paralel borç yapısında, kredi alan, kredi sözleşmesinden doğan ve doğacak olan para borcunun tamamını, talep edilmesi halinde kredi verenlerden birine veya üçüncü bir kişiye

ödeme taahhüdünde bulunur (Ustaoğlu, 2019, s. 32). Bu yapı, teminatların bağımsız bir teminat temsilcisi aracılığıyla yönetilmesine olanak tanır. Paralel borç, özünde borçlunun borçlandığı miktar ile aynı tutarı, teminat temsilcisine ayrıca borçlandığını beyan etmesi ve bu doğrultuda asıl borca ek ancak ondan bağımsız bir alacak hakkının oluşturulmasını ifade eder (Kurtulan Güner, 2021, s. 241-242). Dolayısıyla paralel borç, kredi alanın borç miktarını değiştirmez. Paralel borç tutarı kredi sözleşmesinden kaynaklanan borç tutarına eşittir. Bu yöntem, ortak hukuk sistemlerinde trust mekanizması ile sağlanan güvenceye benzer bir işlev görür ve Kara Avrupası sistemlerinde teminat temsilcisi modelinin uygulanabilmesine fırsat verir.

Paralel borcun hukuki niteliği ele alındığında; eğer borç bir sözleşmeden doğuyorsa borcun sebebi o sözleşmenin niteliği gereği bellidir. Ancak bir kişi, diğer bir kişiye karşı taahhüt ettiği borcun sebebini göstermemiş ise sebebi gösterilmeden bir borç tanınması söz konusu olur. Buna soyut borç ikrarı denir. TBK m. 18 uyarınca borcun sebebini içermemiş olsa bile borç tanınması geçerlidir. Paralel borç ilişkisinde de teminat veren borçlu, borç miktarı ile aynı miktarı teminat temsilcisine borçlandığını beyan eder ve bunun sonucunda borcun hukuki sebebinden bağımsız bir ifa yükümlülüğü altına girer. Ancak geçerli bir sebep olmaması durumunda tanımaya dayanan borcun geçerliliği öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre geçerli bir sebepten yoksun borcun tanınması geçersizdir¹⁴. Diğer yandan, başka bir görüşe tanımaya dayanan borç geçerli olmakla beraber sebepsiz zenginleşme oluşturur (Aksoy, 2019, s. 107); (Ustaoğlu, 2019, s. 41).

VII. Olası Uyuşmazlıklar

Hukuk seçiminin çoğunlukla konsorsiyum üyelerinin alışık olduğu hukuk sistemine göre yapıldığı sendikasyon kredilerinde çeşitli uyuşmazlıklar ortaya çıkabilir. Örneğin, sendikasyonun oluşturulma sürecinde lider bankanın sorumluluğuna ilişkin anlaşmazlıklar doğabilir. Lider bankanın kredi alan hakkında konsorsiyumu oluşturan diğer bankalara göre daha çok bilgi sahibi olmasından kaynaklanan uyuşmazlıklar görülebilir (Aksoy, 2019, s. 26). Kredinin ödeme şartlarıyla temerrüt halleri, teminat düzenlemeleri, refinansman süreci ve şartları, ikincil kredi piyasalarındaki işlemler kapsamında devir yöntemleri ve borçlunun rızasının alınması gibi hususlar uyuşmazlık konusu olabilir. Sendikasyonu oluşturan kredi verenlerin birden fazla olmasının bir sonucu olarak konsorsiyum üyeleri arasında çıkar çatışmalarından doğan uyuşmazlıkların gündeme gelmesi de mümkündür. Örneklenen bu tür uyuşmazlıkların çözümüne yönelik düzenlemeler genellikle uluslararası ve standartlara dayalı model sözleşmeler aracılığıyla sağlanır.

LMA model sözleşmelerde, Londra'daki İngiliz mahkemelerinin herhangi bir uyuşmazlığı çözmekle yetkili kılınacağına ilişkin standart uyuşmazlık çözümü formatları bulunur. LMA'nın standart dokümantasyonu her ne kadar genellikle İngiliz mahkemelerinin yetkili olduğunu esas alsada sözleşmeye tahkim şartının eklenmesi de mümkündür.

LSTA model sözleşmeleri uyarınca uyuşmazlıkların çözümünde çoğunlukla New York mahkemelerinin yetkili kılındığı görülse de sözleşmeye tahkime ilişkin hükümlerin eklenmesi de mümkündür.

VIII. Sendikasyon Kredileri Bakımından Tahkimin Avantajları

Tahkim, taraflar arasındaki uyuşmazlıkların devlet yargısı yerine tarafsız ve bağımsız hakemler tarafından çözümlenmesini sağlayan bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Tahkim ile öncelikle uyuşmazlıkların hızlı bir şekilde çözümlenmesi sağlanırken, taraflar arasındaki eşitliğin ön planda tutulduğu bir yargılama süreci sunulur. Bunun yanı sıra, sendikasyon kredilerinin yüksek ekonomik değeri, olası bir uyuşmazlığın piyasa dinamiklerini etkileyebileceği riskini doğurur. Bu nedenle, uyuşmazlıkların gizli tutulması da önemlidir.

Tahkimin en büyük avantajlarından biri, yargılama sürecinde ve duruşmalarda gizliliğinin korunmasıdır. Bu gizlilik, tarafların belirlediği tahkim kuralları ve tahkim anlaşması çerçevesinde güvence altına alınabilir. Böylece, devlet mahkemelerindeki açık yargılamalara kıyasla, kredi miktarı, borçlunun ödeme koşulları ve işlem yapısı gibi ticari sırların korunması sağlanır.

Tahkimde, hakemlerin taraflarca belirlenebilmesi de önemli bir avantajdır. Bu sayede, devlet mahkemelerinin bağımsızlığına dair endişeler ortadan kalkarken, taraflar, uyuşmazlık konusuna hâkim uzman kişileri hakem olarak seçme hakkına sahip olur. Böylece, uyuşmazlıklar daha etkin ve doğru bir şekilde değerlendirilir.

Ayrıca, tahkim yargılamasında verilen kararlar kesin olup, kararlara karşı başvurulabilecek kanun yolu sınırlıdır. Bu durum, devlet mahkemelerine kıyasla daha hızlı ve seri bir yargılama sürecinin tamamlanmasını sağlar.

IX. Tahkime Elverişlilik

Ortaya çıkan uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözülebilmesi için öncelikli olarak uyuşmazlığın tahkime elverişli olması gerekir. Hangi tür uyuşmazlıkların tahkime elverişli olacağı ise devletlerin takdirindedir. Bir başka deyişle, devletler hangi tür uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözülebileceğini kendi iç hukuklarında düzenlemekte özgürdür. Tahkime elverişlilik, ilgili ülkenin iç mevzuatına, taraf olduğu milletlerarası sözleşmelere ve yargı içtihatlarına bağlı olarak farklılık gösterebilir (Kaya, 2024, s. 5). Ayrıca, tahkime elverişliliğinin devletlerin kamu düzenine, siyasi ve ekonomik politikalara yaklaşımı nedeniyle farklılaşması olasıdır (Erdem, 2024, s. 644). Bu nedenle, tahkime konu edilecek bir uyuşmazlığın tahkime elverişliliği hem maddi hukuk hem de usul hukuku çerçevesinde değerlendirilmelidir.

A. Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Milletlerarası Tahkim Kanunu Kapsamında Tahkime Elverişlilik

Türk hukukunda da tahkime elverişlilik değerlendirmesi yapılırken iç hukuk düzenlemeleri ve yargı içtihatları yol göstericidir. Tahkime elverişlilik kapsamında incelenmesi gereken temel mevzuat 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (“**HMK**”) ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu’dur (“**MTK**”).

HMK’nın 407. maddesi uyarınca yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yeri Türkiye olarak belirlenen uyuşmazlıklarda HMK uygulama alanı bulur. HMK’nın tahkime elverişlilik başlıklı 408. maddesi altında da hangi tür uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığı düzenlenir (Ekşi, 2013, s. 75)¹⁵. Anılan hüküm uyarınca taşınmaz mallar üzerindeki aynî haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlemlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkim elverişli değildir (Dayınlarlı, 2004, s. 36)¹⁶. Hükümün lafzından da anlaşıldığı üzere, taşınmazlara ilişkin uyuşmazlık taşınmaz üzerindeki mülkiyete veya sınırlı aynî haklara ilişkin değilse uyuşmazlığın çözümü için tahkim yoluna başvurulabilir.

Öte yandan, HMK’nın 408. maddesinin ikinci kısmında geçen “*iki tarafın iradelerine tabi olmayan işler*” ifadesinden kanun koyucunun getirmek istediği düzenleme tam olarak anlaşılabilir. Kuşkusuz burada kastedilen tarafların üzerinde özgürce anlaşabilecekleri konulardır. Yargıtay kararlarında bu ifadenin kamu düzeninden doğan sınırlamaları kapsayacak şekilde anlaşıldığı görülür¹⁷. Yargıtay’ın yerleşik görüşü ancak tarafların iradesine tabi olan konuların tahkime elverişli olduğu yönündedir (Erdem, 2024, s. 644).

MTK’da yer alan düzenlemede de kanun koyucu HMK hükümlerine benzer bir yaklaşım benimser. Bu doğrultuda, MTK’nın amaç ve kapsam başlıklı 1. maddesinin 4. fıkrası uyarınca Türkiye’de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynî haklara ilişkin

uyuşmazlıklar ile iki tarafın iradelerine tâbi olmayan uyuşmazlıklarda MTK uygulama alanı bulmaz.

Yukarıdaki hükmün lafzından tahkime elverişliliği düzenleyip düzenlemediği net değildir. MTK m. 1/4'ün kenar başlığı ("Amaç ve Kapsam") ve lafzı dikkate alındığında bu tür uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığından ziyade, MTK'nın kapsamına girmediğini ifade ettiği görülse de bu maddeyi tahkime elverişlilik olarak anlamak daha doğrudur. Zira, düzenlenen, "*Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar ve iki tarafın iradelerine tabi olmayan uyuşmazlıkları*"nı MTK kapsamında olmayıp başka bir Kanun kapsamında olmasından çok bu konularda tahkime gidilemeyeceğidir. (Akıncı, 2021, s. 94-95). Bu nedenle, MTK m. 1/4'ün tahkime elverişliliği düzenlendiğinin kabulü gerekir.

B. Diğer Mevzuat Hükümleri Kapsamında Tahkime Elverişlilik

Her ne kadar tahkime elverişlilik düzenlemeleri yukarıda belirtilenler doğrultusunda şekillenmiş olsa da tahkime elverişlilik diğer mevzuat hükümlerinde de ele alınır. Örneğin, TBK'nın 262. maddesi altında, yerleşim yeri Türkiye'de olan alıcının, tarafı olduğu taksitle satış sözleşmesinden doğacak uyuşmazlıklar konusunda tahkim antlaşması yapamayacağı açıkça düzenlenir. Ayrıca, TBK'nın 263. maddesi uyarınca TBK'nın 262. maddesi kıyasen uygulama alanı bulacağı için taşınıra ilişkin ödünç sözleşmelerinin de tahkime elverişli olmadığı kabul edilir.

Tahkime elverişlilik konusunda verilebilecek bir diğer örnek 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun ("**TTK**") 1271. maddesinin 2. fıkrasıdır. Anılan hükümde deniz yolu ile yapılan yolcu taşıma sözleşmeleri açısından tahkime sınırlama getirilir. TTK'nın 1271. maddesinin 2. fıkrası uyarınca tazminat istemi doğmadan önce yapılan yetki ve tahkim sözleşmeleri geçerli değildir. Bu doğrultuda, yolcunun ölümü veya yaralanması sonucunu doğuran olaydan veya bagajın ziyaa veya hasara uğramasından önce yapılmış olan sözleşmelerde yer alan tahkim şartı geçerli kabul edilmez.

Ayrıca, çekişmesiz yargıya tabi uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir. Yargıtay kararlarında da tüketici uyuşmazlıklarının, kira bedelini konu alan kira uyuşmazlıklarının¹⁸, iflas gibi kamu düzenini ilgilendiren uyuşmazlıkların, iş hukuku uyuşmazlıklarının¹⁹, genel kurul kararlarının iptalini ve fesih davalarını (aksi görüş, Erdem, 2020, s. 12-13, 16 vd.) konu alan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığı vurgulanır²⁰. Öğreti de kamu düzenini ilgilendirdiğinden, ceza hukuku ile icra ve iflas hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların yanı sıra kişiler hukukunu konu alan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığı görüşündedir (Pekcanitez, Özkes, Akkan ve Taş Korkmaz, 2017, s. 2636-2637).

C. Sendikasyon Kredileri ve Tahkime Elverişlilik

Sendikasyon kredilerinden kaynaklanan uyuşmazlıkları nitelikleri gereği taraf iradesinin öne çıktığı ve tarafların sözleşme özgürlüğü çerçevesinde özgürce düzenledikleri sendikasyon kredisi sözleşmelerinden doğar ve bu açıdan taraf iradesine bağlıdır. HMK'nın 408. maddesi ile MTK'nın 1. maddesinin 4. fıkrasında öngörülen sınırlamalar söz konusu olmadıkça sendikasyon kredilerinden doğan uyuşmazlıklar tahkime elverişlidir. Ayrıca, TBK, TTK ve diğer ilgili mevzuatlarda da sendikasyon kredilerinin tahkime elverişli olmadığına dair açık bir hüküm yoktur.

Yargıtay'ın kararları incelendiğinde, Yargıtay'ın sendikasyon kredilerinin tahkime elverişli olmadığına dair herhangi bir karar vermediği görülür. Nitekim, bankaların taraf olduğu bankacılık sözleşmeleri, genel kredi sözleşmeleri ve destek hizmetlerine ilişkin tedarik sözleşmeleri de taraf iradesine tabi olup, tahkime elverişli kabul edilir. Bu bağlamda, bankaların taraf olduğu diğer sözleşmelerin niteliği, ilgili mevzuat hükümleri ve yargı

içtihatları birlikte değerlendirildiğinde, sendikasyon kredilerinden doğan uyuşmazlıkların da tahkime elverişli olmasına bir engel bulunmaz.

X. Tahkim Türleri

Tahkime elverişli kabul edilen sendikasyon kredilerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların kurumsal tahkim mi yoksa ad hoc tahkim yoluyla mı çözümlenmesi gerektiği üzerinde durulmalıdır. Esas olarak taraflar, tahkim yargılamasına başvurmayı tercih ettikten sonra kurumsal tahkimi veya ad hoc tahkimi seçmekte özgürdürler.

A. Kurumsal Tahkim

Kurumsal tahkimde tahkimi konu alan hususlar tercih edilen kurumun kurallarına bağlanır (Erdem, 2024, s. 622). Bu nedenle, tarafların her bir konuyu ayrıca ele almaları gerekmez, ilgili kurumun kurallarına atıfta bulunmaları yeterli olur. Uygulamada sıklıkla başvurulmuş kurumsal tahkim kurumu kurallarına ICC Tahkim Kuralları, AAA Amerikan Tahkim Derneği Tahkim Kuralları, İsviçre Uluslararası Tahkim Kuralları, Londra Milletlerarası Tahkim Divanı Kuralları, ISTAC Tahkim Kuralları, ITOTAM Tahkim Kuralları ve Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi Tahkim Kuralları örnek verilebilir.

Ancak, kurumsal tahkimden söz edilebilmesi için tahkim kurallarının ilgili kuruluşlar tarafından belirlenmesi yeterli değildir; ayrıca tarafların bu kurallara yalnızca atıfta bulunması da yeterli kabul edilmez. Bunun haricinde, tahkim kurallarını hazırlayan kurumun tahkim prosedüründe fiilen etken olması ve kararları kendi otoritesi altında vermesi gerekir (Erdem, 2024, s. 623).

Kurumsal tahkim (i) tahkim kuralları, (ii) hakemlerin yetki ve yükümlülükleri, (iii) tahkim sürecinin yürütülmesinden ve kararın verilmesinden sorumlu bir kurum bulunması olmak üzere üç temel unsurdan oluşur (Erdem, 2024, s. 623); (Ruhi, 2020, s. 27); (Özbay, Korucu, 2016, s. 23). Ayrıca, tahkim sürecinin yürütülmesi için kurumsal tahkim yolunun seçilmesi üçlü bir ilişkiden oluşur. Bu ilişkinin (i) hakem ile taraflar arasındaki sözleşme, (ii) hakem ve kurum arasındaki ilişki²¹ ve (iii) taraflar ve kurum arasındaki sözleşme unsurlarından oluştuğu söylenebilir (Fouchard, 2007, s. 439 vd).

Kurumsal tahkimin tercih edilmesi ile kurumlar tahkim sürecinde aktif şekilde rol oynar. Sekreteryaya hizmeti, hakem ataması, tebligat işlemlerinde kolaylık ve kararın gözden geçirilmesi gibi imkanlar da kurumlarca taraflara sağlanmış olur.

B. Ad Hoc Tahkim

Ad hoc tahkim, tarafların belirli bir tahkim kurumunun kurallarını uygulamak yerine, uyuşmazlığın çözümüne yönelik olarak doğrudan hakemleri yetkilendirdiği tahkim türüdür (Erdem, 2024, s. 621); (Kalafatoğlu, 2023, s. 846). Bu süreçte, yargılama esas olarak hakemlerin kontrolünde ilerler ve taraflar ya da hakemler tarafından belirlenen usul kuralları veya hukuk kuralları uygulanır. Kurumsal bir tahkim mekanizmasına bağlı olmaksızın yürütülen bu yöntem esneklik sağlamasıyla öne çıkar.

Ad hoc tahkim ile taraflar kendi gereksinimlerine göre bir tahkim usulü belirler. Ancak, belirlenen tahkim usulü yalnızca huzurdaki uyuşmazlığa yönelik olur. Uygulamada taraflar ad hoc tahkime ayrı bir tahkim sözleşmesi yaparak veya halihazırda olan sözleşmeye tahkim şartı dahil ederek başvururlar. Ayrıca, tarafların tahkim sözleşmesinde veya tahkim şartında tahkim usulünü belirlemek yerine UNCITRAL Tahkim Kuralları²² gibi ad hoc tahkim kurallarına atıf yaptığı da görülür.

C. Sendikasyon Kredilerini Konu Alan Uyuşmazlıklarda Tercih Edilebilecek Tahkim Türleri

Sendikasyon kredilerini konu alan uyuşmazlıklarda taraflar kurumsal veya ad hoc tahkimden birini seçmekte özgürdür. Sendikasyon kredisinin tarafları aralarında akdettikleri sözleşmeye bir tahkim şartı ekleyerek veya ayrı bir tahkim sözleşmesi yaparak tercih ettikleri tahkim usulünü belirleyebilirler.

Sendikasyon kredisi konusundaki uyuşmazlıklarda ad hoc tahkim seçilmesinde kural olarak bir engel yoktur²³. Bu tür tahkimi tercih eden taraflar, kendi tahkim usullerini kararlaştırabilirler. Ayrıca, UNCITRAL Tahkim Kuralları'na atıf da yapabilirler.

Sendikasyon kredisinden doğan uyuşmazlıklar, yukarıda da ele alındığı üzere, niteliği itibarıyla tahkime elverişli olduğu için hangi tahkim türünün benimsendiği fark etmeksizin tahkime konu edilebilir niteliktedir.

Sendikasyon kredilerinden doğan uyuşmazlıklarda tarafların işlemin yapısı başta olmak üzere kredi miktarı ve borcun ödeme şekli gibi hususları gözeterek kendileri için en faydalı olacak tahkim türünü seçmeleri önerilir.

XI. Tahkim Anlaşması

Sendikasyon kredilerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkime taşınabilmesi açısından taraflar arasında bir tahkim anlaşması olmalıdır.

Tahkim anlaşması, tarafların aralarındaki mevcut bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözülmesi konusunda yaptıkları anlaşma olarak tanımlanabilir (Kalpsüz, 2007, s. 34)²⁴. Bilindiği üzere tahkim doğrudan tarafların karşılıklı iradesine dayanan bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Tarafların karşılıklı iradesi tahkim anlaşması ile somutluk kazanır. Sendikasyon kredilerinden doğan uyuşmazlıkların tahkime konu edilebilmesi için de tahkim anlaşmasının varlığı şarttır.

Tahkim anlaşması taraflar arasındaki asıl sözleşmeye konan bir tahkim şartı veya taraflar arasında akdedilen ayrı bir sözleşme ile yapılabilir (Akıncı, 2021, s. 145). Tahkim anlaşmasının asıl sözleşmeye eklenen bir hüküm yolu ile yapılmasına tahkim şartı denir. Tahkim anlaşmasının ayrı bir sözleşme ile yapılması ise tahkim sözleşmesi şeklinde isimlendirilir. Ancak her halükârda tahkim anlaşması Türk borçlar hukuku kapsamında değerlendirilmesi gereken bir sözleşme niteliğindedir. Bu nedenle, borçlar hukukunda sözleşmenin geçerliliği için aranan şartlar tahkim anlaşmaları için de aranır²⁵.

Tahkim anlaşmasının geçerli olması için (i) ehliyet, (ii) belirli bir hukuki ilişki, (iii) yazılılık ve (iv) elverişlilik²⁶ koşullarının sağlanması gerekir.

A. Ehliyet

UNCITRAL Milletlerarası Ticari Tahkim Hakkında Model Kanun ("**Model Kanun**") ve Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkındaki New York Sözleşmesi ("**New York Sözleşmesi**") tarafların uygulanacak hukuka göre ehliyetli olması gerektiğini vurgular. Ancak, her iki düzenleme de tarafların ehliyetinin hangi hukuka göre değerlendirileceğini açıkça belirtmez²⁷.

Öğreti ve tahkim uygulamalarında, uygulanacak hukukun tahkim yerinin hukukundaki kanunlar ihtilafı kurallarına göre belirlendiği kabul edilir. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul

Hukuku Hakkında Kanun'un ("MÖHUK") 9. maddesi ise ehliyetin, tarafların milli hukukuna tabi olduğunu öngörür (Erdem, 2024, s. 630).

B. Belirli Bir Hukuki İlişki

New York Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 1. fıkrası, MTK'nın 4. maddesi ve Model Kanun'un 7. maddesinin 1. fıkrası uyarınca tahkim anlaşmasının tarafları arasında belirli bir hukuki ilişkinin²⁸ varlığı aranır.

Taraflar arasındaki hukuki ilişki sözleşmeden veya sözleşme dışı bir ilişkiden doğabilir. Ancak her koşulda taraflar, henüz mevcut olmayan bir hukuki ilişki için tahkim anlaşması düzenleyemez (Erdem, 2024, s. 631); (Akıncı, 2021, s. 192-193).

C. Yazılılık

Tahkim anlaşmasının geçerliliği için yazılı yapılması gerekir (HMK m. 412/3)²⁹. Ancak, yazılılık koşulu Türk borçlar hukuku kapsamında dar şekilde değil, geniş olarak değerlendirilmelidir. HMK m. 412/3, c. 2 doğrultusunda yazılılık şartının geçerli kabul edilmesi için (i) taraflarca imzalanmış bir belgeye veya (ii) taraflar arasındaki mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş yazışmalara dayanması veya (iii) dava dilekçesinde yazılı bir tahkim sözleşmesinin varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması yeterlidir. Asıl sözleşmenin bir parçası haline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması halinde de tahkim sözleşmesi yapılmış sayılır (HMK m. 412/3, son cümle).

Benzer esaslar New York Sözleşmesi m. 2'de de vurgulanır. Anılan hüküm uyarınca sözleşmeye taraf devletler, tarafların belirli bir hukuki ilişkiden kaynaklanan veya gelecekte ortaya çıkabilecek, sözleşmeye bağlı olup olmadığına bakılmaksızın tahkim yoluyla çözümlenmesi mümkün olan uyuşmazlıklarını tamamen veya kısmen tahkime götürme taahhüdü içeren yazılı anlaşmalarını³⁰ geçerli sayar.

MTK'nın 4. maddesinin 2. fıkrası da tahkim anlaşmasının yazılı yapılması gerektiğini düzenler. MTK'da ele alınan yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için, tahkim anlaşmasının taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim anlaşmasının varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması gerekir. Asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması hâlinde de geçerli bir tahkim anlaşması yapılmış sayılır.

Ancak yukarıdaki yasal düzenlemelerin aksine, ICC Tahkim Kuralları m. 6'da tahkim anlaşmasının yazılı olması şartı aranmaz. Bu doğrultuda, tahkim anlaşması düzenlemelerinin mevzuat hükümleri ve tahkim kuralları bakımından farklılık gösterdiği söylenebilir.

Sendikasyon kredilerini konu alan bir uyuşmazlığın tahkim yargılamasına taşınabilmesi için, taraflar arasında (i) ehliyet, (ii) belirli bir hukuki ilişki, (iii) yazılılık ve (iv) elverişlilik koşullarını sağlayan bir tahkim anlaşmasının varlığı aranır.

D. Tahkim Anlaşmasının Bağımsızlığı ve Tahkim Anlaşmasına Uygulanacak Hukuk

1. Tahkim Anlaşmasının Bağımsızlığı

Tahkim anlaşmasının geçerliliği, taraflar arasında akdedilen asıl sözleşmenin geçersizliğinden bağımsızdır³¹. Bir başka deyişle, tarafların arasındaki sözleşme geçersiz olsa dahi ilgili şartları sağlayan tahkim anlaşması geçerli kabul edilir. Tahkim anlaşmasının sözleşmeden bağımsız oluşu, tahkim anlaşmasına uygulanacak hukukun esas sözleşmeden farklı olmasına da imkân tanır³².

Model Kanun ve UNCITRAL Tahkim Kuralları, tahkim anlaşmasının bağımsızlığını (ayrılabilirliğini) düzenler. Tahkim anlaşmasının bağımsızlığı genellikle hakemlerin kendi yetkileri hakkında karar verebilme yetkisini ifade eden *competence-competence* kuralı ile birlikte ele alınır.

Bu çerçevede, UNCITRAL Kuralları'nın 23. maddesi ve Model Kanun'un 16. maddesinin 1. fıkrası, bir sözleşmenin geçersiz sayılmasının doğrudan tahkim anlaşmasının da geçersiz olacağı anlamına gelmeyeceğini düzenler. Sözleşmenin hükümsüz olması, hakemlerin yetkileri konusunda karar almasına engel oluşturmaz; hakemler kendi yetkileri hakkında karar verme yetkisine sahiptir³³.

2. Tahkim Anlaşmasına Uygulanacak Hukuk

Taraflar tahkim anlaşmasına uygulanmak üzere bir hukuk seçimi yapabilirler. New York Sözleşmesi m. V, 1, a, d tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk olarak öncelikle tarafların seçtiği hukuku, böyle bir seçim yoksa tahkim yeri (kararın verildiği yer) hukukunun esas alınması gerektiğini düzenler.

New York Sözleşmesi uyarınca uyuşmazlığın esasına uygulanan hukuk, doğrudan tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk ile aynı olmak zorunda değildir³⁴. New York Sözleşmesi'nde vurgulanan tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk, anlaşmanın geçerliliği, şekil şartları, maddi içeriği, tarafların ehliyeti (New York Sözleşmesi m. V, 1, a) ve tahkime elverişlilik (New York Sözleşmesi m. V, 2, a) gibi hususlarda önem kazanır. Ayrıca, tahkim anlaşmasının geçersizliği, tahkim sürecinden önce ileri sürülebileceği gibi, iptal veya tenfiz aşamalarında da ileri sürülebilir.

Tahkim anlaşmasının şekli ve esası farklı hukuk kurallarına tabi olabilir. Hakemler, yetki, tahkime elverişlilik gibi konuların değerlendirilmesi gerektiğinde, tahkim anlaşmasının esasına uygulanacak hukuku belirler. Bunun yanı sıra, mahkemeler de tahkim anlaşmasının geçerliliğini inceleyebilir. Özellikle tahkim anlaşmasının geçersizliğinin, bir tenfiz engeli olarak ileri sürüldüğü durumlarda bu konu mahkemeler tarafından ele alınabilir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, sendikasyon kredilerini konu alan uyuşmazlıkların tahkime taşınabilmesi için geçerli bir tahkim anlaşmasının varlığı esastır. Ancak her koşulda, sendikasyon kredisini konu alan sözleşme geçersiz olsa dahi tarafların bundan kaynaklı uyuşmazlıklara dair düzenlediği tahkim anlaşması geçerliliğini korur. New York Sözleşmesi altında da değerlendirildiği üzere, sendikasyon kredilerini konu alan uyuşmazlıkların esasına uygulanacak hukuk ile tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk aynı olmak zorunda değildir. Uygulamada bu durum taraflara özgürlük ve esneklik sağlar.

XII. Tahkim Yeri Ve Uygulanacak Hukuk

A. Tahkim Yeri

Taraflarca kararlaştırılan tahkim yeri, her tahkim uyuşmazlığında olduğu gibi, sendikasyon kredilerinden doğan uyuşmazlıklar açısından da önemlidir. Kural olarak, tahkim yeri taraflarca belirlenir ve tahkim prosedürünün çerçevesini çizer. Ancak, tahkim yerinin tahkim prosedürünün sınırlarını oluşturmaktan başka işlevleri de vardır.

Tahkim yeri, yalnızca hakemlerin bir araya gelerek karar alacakları bir yer olmanın ötesinde, uygulanacak usul hukukunun belirlenmesi ve hakem heyetinin yetkisiz olduğu durumlarda başvurulacak mahkemenin saptanması gibi konular açısından da önemli işleve sahiptir. Ayrıca, kararın yabancılık vasfı tahkim yeri hukukuna göre değerlendirilirken, Türk hukuku uyarınca tahkim sonucunda verilen karara karşı iptal davası yalnızca tahkim yerindeki mahkemelerde açılabilir (HMK m. 439/1; MTK m. 15/A).

Uygulamada genellikle tarafsız ve taraflardan biriyle doğrudan bağlantısı olmayan bir yer tahkim yeri olarak belirlenir³⁵. Taraflar, tahkim yerini seçerken politik istikrar ve tarafsızlık, mahkemelerin tahkim sürecine gereksiz müdahalelerde bulunmaması, dil faktörleri ve coğrafi erişilebilirlik gibi unsurları dikkate almalıdır³⁶.

Yukarıdaki nedenlerle sendikasyon kredisinden doğan uyuşmazlıkların tarafları tahkim yerini belirlerken uygulanmasını arzu ettikleri usul hukukunu, seçilen ülkenin tarafsızlığını, dilini ve coğrafi koşullarını göz önünde tutmalıdır. Ayrıca, uyuşmazlığın temelini sendikasyon kredileri oluşturduğu için, tahkim yerinin sendikasyon kredilerinin uygulaması hakkında bilgili, konunun tahkime elverişli olduğunu kabul eden bir ülke olması yararlı olur.

B. Uygulanacak Hukuk

Taraflar, ad hoc veya kurumsal tahkim fark etmeksizin, tahkim yargılamasında uygulanacak hukuku seçmekte özgürdürler. Tahkime uygulanacak hukuk tarafların milli hukuku olabileceği gibi yabancı bir hukuk da olabilir. Ancak, tarafların tahkime uygulanacak hukuku açıkça belirlememeleri durumunda, hukuku belirleme görevini hakemler üstlenir³⁷. Uygulanacak hukuku belirleyen taraf veya merci her kim olursa olsun, tahkim yerinin emredici hükümlerini dikkate almak zorundadır. Zira, tahkim yerindeki yasal düzenlemelere aykırılık, kamu düzenine aykırılık oluşturur ve bu durum tahkim kararının iptali sonucunu doğurur.

Ayrıca, tarafların uygulanacak hukuk konusunda belirli bir milli hukuka atıf yapmak yerine, UNIDROIT ilkelerine, lex mercatoria'ya veya hukukun genel ilkelerine atıf yapması mümkündür. Özellikle sendikasyon kredisini konu alan tahkim yargılamalarında, sendikasyon kredisi uygulamasına yer veren bir hukukun tercih edilmesi taraflara kolaylık sağlar.

XIII. Bankaların Tahkim Konusundaki Çekinceleri

Bankalar, faaliyetleri gereği oldukça geniş bir yelpazede farklı nitelikte sözleşmelere taraf olmaktadır. Bu sözleşmelerin büyük bir bölümü bankacılık faaliyetlerinin temelini oluşturan işlemlerle ilgilidir. Örneğin, bankacılık sözleşmeleri, mevduat sözleşmeleri, genel kredi sözleşmeleri ve sendikasyon sözleşmeleri gibi finansal düzenlemeler bu kapsamdadır. Ayrıca, çok sayıda çalışanı ve şubesi bulunan bankalar için iş sözleşmelerinin ve kira sözleşmelerinin önemi de göz ardı edilemez.

Bankaların bu sözleşmeleri tahkime bağlama konusundaki başlıca çekincelerinden biri, bu sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişliliğidir. Daha önce tahkime

elverişlilik başlığı altında açıklanan gerekçeler doğrultusunda, bankacılık işlemleriyle doğrudan bağlantılı olan sözleşmelerin büyük çoğunluğundan kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişlidir. Özellikle bankacılık sözleşmeleri, mevduat sözleşmeleri, genel kredi sözleşmeleri, sendikasyon sözleşmeleri ve destek hizmetleri sözleşmeleri tahkime elverişli görülmektedir. Ancak, tüketici uyuşmazlıkları ile iş ve kira sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişliliği konusu daha ayrıntılı bir inceleme gerektirir. Keza, çalışmada açıklandığı üzere, iş ve kira sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların doğrudan tahkime elverişli olduğunu söylemek mümkün değildir³⁸.

Bunun yanı sıra, bankaların tahkim konusundaki bir diğer önemli çekincesi, bankaların taraf olduğu tahkime tabi uyuşmazlıklara ilişkin yerleşik içtihatların sınırlı olması ve mevcut kararlara erişimde yaşanan zorluklardır. Günümüzde ICC ve ISTAC gibi birçok kurumsal tahkim merkezi kararlarını anonim olarak yayınlamaktadır. Kuşkusuz tahkim hukukunda içtihat oluşumu zaman gerektiren bir süreçtir. Ancak, bankaların tahkimi tercih etmesi, bu alandaki içtihat gelişimine katkıda bulunarak gelecekte daha öngörülebilir bir tahkim pratiğinin oluşmasını sağlar.

Bankalar açısından tahkime yönelmenin en büyük avantajlarından biri ise uyuşmazlıkların uzman hakemler tarafından hızlı ve etkin bir şekilde çözüme kavuşturulmasıdır. Bankacılık sektöründe süreçlerin hızlı sonuçlanması büyük önem taşıdığından, tahkimin sağladığı bu avantaj bankalar için önemli bir kazanım olarak değerlendirilmelidir.

XIV. Sonuç

Sendikasyon kredileri, büyük ölçekli projelerin finansmanında kritik rol oynayan ve uluslararası piyasalarda giderek yaygınlaşan bir finansman modelidir. Birden fazla kredi kuruluşunun bir araya gelerek finansman sağlaması ve riskleri paylaşması esasına dayanan bu model, özellikle sermaye yoğun sektörlerde, örneğin enerji, altyapı ve ulaştırma alanlarında, büyük ölçekli fon ihtiyaçlarını karşılamak açısından etkili bir çözüm sunar. Bu çalışmada, sendikasyon kredilerinin yapısal çerçevesi, tarafları ve süreçleri ayrıntılı bir şekilde ele alınarak bu kredilerin hukuki niteliği incelendi.

Türk mevzuatında sendikasyon kredilerine ilişkin açık bir düzenleme yer almaz. Yargıtay içtihatları da çoğunlukla sendikasyon kredilerinde sendikasyon üyeleri arasındaki ilişkiyi adi ortaklık kapsamında ele alır ve lider bankanın yönetim ve koordinasyon işlevine özel bir önem atfeder. Lider banka, sendikasyon sürecinin yapılandırılmasını üstlenirken, konsorsiyumun oluşturulmasına, güvencenin korunmasına ve finansmanın yönetilmesine öncülük eder. Bu kapsamda kredi verenler de üstlendikleri finansmanı öngörülen şekilde temin eder.

Sendikasyon kredilerinde teminat yönetimi de önemli bir hukuki ve finansal konu olarak öne çıkar. Ortak hukuk sistemlerinde güvene dayalı bir müessese olan trust mekanizması aracılığıyla çözümlenen teminat yönetimi, Kara Avrupası hukuk sistemlerinde, trust kurumunun yokluğunda, alacaklı ile teminatın sıkı bağından ötürü farklı çözümler gerektirir. Bu çerçevede, Türk hukukunda paralel borç ve teminat temsilcisi gibi alternatif mekanizmalar geliştirilerek uygulamaya konulur. Bu yapılar, hem kredi verenlerin alacaklarını güvence altına alır hem de sendikasyon sürecine hukuki istikrar kazandırır.

Sendikasyon kredilerinden doğan uyuşmazlıkların çözümünde tahkimin uluslararası finans piyasalarında giderek daha fazla tercih edilen bir yöntem haline gelmesi önünde bir engel yoktur. Tahkim, uyuşmazlıkları hızlı bir şekilde sonuçlandırırken, kararların alanında uzman hakemlerce verilmesine olanak tanır. Genel olarak taraf iradesine dayanan konuların tahkime elverişli olduğu kabul edilir. Bu doğrultuda bankaların taraf olduğu bankacılık

sözleşmeleri, genel kredi sözleşmeleri ve destek hizmetlerine ilişkin tedarik sözleşmeleri de taraf iradesine tabi olup, tahkime elverişli kabul edilmektedir. Bu kapsamda taraf iradesine dayalı olduğu açık olan sendikasyon kredileri de tahkime elverişlidir.

Sendikasyon kredilerinden doğan uyuşmazlıklarda taraflar kurumsal veya ad hoc tahkimi seçmekte özgürdür. Ancak her koşulda tercih edilen tahkim türü fark etmeksizin sendikasyon kredisi taraflarının tahkim anlaşması yapması gerekir. Bunun yanında sendikasyon kredileri bakımından tahkim dostu, sendikasyon kredisi uygulamasına aşına bir ülkenin tahkim yeri olarak tercih edilmesi taraflara kolaylık sağlar. Yine uygulanacak hukuk seçiminde de sendikasyon kredisi uygulamasına yer veren bir hukukun tercih edilmesi taraflara fayda sağlar. Ayrıca, sendikasyon kredi uyuşmazlıklarının çözümünde tahkime başvurulması taraflar arasındaki ticari sırların korunmasını sağlayarak finansal işlemlerde güvenli bir ortam sunar.

Bankalar bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tahkime ilişkin çeşitli çekinceler taşır. Bu çekinceler arasında, tahkime elverişlilik konusundaki belirsizlikler, içtihat eksikliği ve tahkim kararlarının öngörülebilirliğiyle ilgili soru işaretleri yer alır. Ancak, uluslararası tahkim merkezlerinin düzenlemeleri genişlerken, tahkim uygulamalarının yaygınlaşması ve bu kapsamdaki hukuki belirsizliklerin zamanla azalması, tahkime yönelik çekincelerin ortadan kalkmasını destekler. Bu bağlamda, sendikasyon kredilerine ilişkin hukuki ve ticari düzenlemeleri sürekli olarak gözden geçirmek ve finansal piyasanın dinamiklerine uygun şekilde değişiklikleri yapmak önem taşır.

Kaynakça

I. Kitap ve Kitap Bölümleri

- Akıncı, Z. (2021). Milletlerarası Tahkim. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Aksoy, H. C. (2019). Sendikasyon Kredisi Alacaklarının Fer'i Teminatlarla Güvence Altına Alınması, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Aktan, E. (2020) Atipik Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk. Özel, S., Pürselim Arning H. S. P. (Yay. Haz.). Konsorsiyum Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk içinde (ss.209-241). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Ayoğlu, T. (2018). Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Barlas, N. (2008). Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme ilişkileri. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Başalp, N. (2011). Sorumsuzluk Anlaşmaları. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Dayınlarlı, K. (2004). HUMK'ta Düzenlenen İç Tahkim. Ankara: Dayınlarlı Yayınları.
- Dursun Karaahmetoğlu, Ş. (2018). Nakdi Kredi Sözleşmesinin Banka Tarafından Haklı Sebep Feshi ve Sonuçları. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık
- Ekşi, N. (2013). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim. İstanbul: Beta Yayınları.
- Erdem, E. (2020). Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Tahkime Elverişliliği. Tahkim Anlaşması içinde (s. 1-24). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Erdem, E. (2024). Milletlerarası Ticaret Hukuku. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Gürses, D. (2016). Banka Genel Kredi Sözleşmesi. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

- Kalafatoğlu, P. (2023). Türk Hukukunda Profesyonel Futbola İlişkin Sözleşmesel Uyuşmazlıkların Çözümünde İhtiyari Tahkimin Yeri. Prof. Dr. Ercüment Erdem'e Armağan içinde (s. 823-860). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Kalpsüz, T. (2007). Türkiye'de Milletlerarası Tahkim. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Kaya, S. (2024). Milli Tahkim Kapsamında Tahkime Elverişlilik. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Keskin Şerbetcioğlu, D. (2019). Yediemin Sözleşmesi Yoluyla Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Kurulması. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Kuntalp, E. (2013). Karışık Muhtevalı Akit. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Kurtulan Güner, G. (2020). Trust ve Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Kurtulan Güner, G. (2021) Kadir Has Hukuk Bülteni 2020-21 Akademik Yılı Derlemesi. Baysal, B., Arat, N., Abut, A., Gör. Bilgetekin, N.T. (Yay. Haz.). Türk Hukuku İçin Yeni (?) Bir Kurum: Teminat Yöneticisi içinde (ss.237-249). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Maurenbrecher, B., Frick, J. (2010) Kreditrecht. Emmenegger, S. (Yay. Haz.). Konsortialkredite içinde (ss.47-101). Basel: Helbing Lichtenhahn.
- Nomer, E. (2018). Milletlerarası Usul Hukuku. İstanbul: Beta Yayınları.
- Özbay, İ., Korucu, Y. (2016). Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Pekcanitez, H., Özekes M., Akkan, M., Taş Korkmaz, H. (2017). Medeni Usul Hukuku Cilt 3. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Şenol, Ö., F. (2017). Hukuki Açidan Bankaların Tezgahestü Piyasada Taraf Olduğu Türev İşlemler. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Reisoğlu, S. (2003). Banka Teminat Mektupları ve Kontrgarantiler. Ankara: Prof. Dr. Seza Reisoğlu.
- Reisoğlu, S. (2013). Türk Kefalet Hukuku. Ankara: Prof. Dr. Seza Reisoğlu.
- Reisoğlu, S. (2015). Bankacılık Kanunu Şerhi Cilt 1. Ankara: Yaklaşım Yayınları.
- Ruhi, A. C. (2020). Uygulamacılar için 25 Soruda Tahkim Rehberi. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Ustaoğlu, F. (2019). Proje Finansmanında Türk Hukukuna Tabi Teminatlar, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

II. Dijital ve Basılı Makaleler

- Erdem, E. (2024), "Sendikasyon Kredileri ve Tahkim", 15.02.2025 tarihinde <https://www.erdem-erdem.av.tr/bilgi-bankasi/sendikasyon-kredileri-ve-tahkim> adresinden erişildi.
- Fouchard, P. (2007). Les rapports entre l'arbitre et les parties et l'institution arbitrale. Ecrits, Droit de L'arbitrage Droit du Commerce Internationale, 59 (3).
- Şit, B. (2011). Sendikasyon Kredisi, Kredi Düzeni Açısından Sendikasyon Kredisi. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 27(2), 157-170.
- Marsh, B. K., Nagle, J. A. ve Avidon, M. E. (2022), What's New in the LSTA's Updated Revolving Credit Agreement?, 24.02.2024 tarihinde

https://www.americanbar.org/groups/business_law/resources/business-law-today/2022-june/what-s-new-in-the-lsta-s-updated-revolving-credit-agreement/ adresinden erişildi.

III. Yargıtay Kararları

13. HD, 25.04.1991, 1990/8778 E., 1991/4492. K.
3. HD, 2.12.2004, 2004/13018 E., 2004/13409 K.
19. HD, 16.12.2004, 2004/5413 E., 2004/12656 K.
13. HD, 25.09.2006, 2006/7789 E., 2006/12275 K.
9. HD, 20.01.2009, 2008/44630 E., 2009/537 K.
15. HD, 13.04.2009, 2009/1438 E., 2009/2153. K.
11. HD, 15.02.2010, 2008/9429 E., 2010/1648 K.
11. HD, 04.05.2010, 2010/1129 E. 2010/4904 K.
3. HD, 27.04.2015, 2014/12342 E., 2015/6885 K.
15. HD, 29.05.2019, 2019/827 E., 2019/2588 K.
15. HD, 12.12.2019, 2019/2824 E., 2019/5139 K.
15. HD, 18.02.2005, 2004/5384 E., 2005/866 K.

Dipnotlar

¹ LSEG Data Analytics. (2023). *Global syndicated loans full year 2023*. LSEG.

<https://www.lseg.com/en/data-analytics/investment-banking/lpc> (Erişim Tarihi: 23.09.2024).

² LSEG Data Analytics. (2023). *Global Syndicated Loans Full Year 2023*. LSEG.

<https://www.lseg.com/en/data-analytics/investment-banking/lpc> (Erişim Tarihi: 23.09.2024).

³ LSEG Data Analytics. (2023). *Global Syndicated Loans Full Year 2023*. LSEG.

<https://www.lseg.com/en/data-analytics/investment-banking/lpc> (Erişim Tarihi: 23.09.2024).

⁴ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu "Aylık Bankacılık Sektörü Verileri"

<https://www.bddk.org.tr/BultenAylık> (Erişim Tarihi 21.02.2025)

⁵ Loan Market Association için bkz. <https://www.lma.eu.com>. Ayrıca bkz. Keskin Şerbetcioğlu, 2019, s. 4 vd.

⁶ Bankacılık Kanunu m.48 uyarınca kredilere ilişkin detaylı bilgi için bkz. Reisoğlu, 2015, s. 870 vd.

⁷ Kredi sözleşmelerinin hukuki niteliğinin tüketim öduncü olduğu yönünde bkz. Reisoğlu, 2015, s. 895 vd.; sui generis bir yapıya sahip oldukları yönünde bkz. Dursun Karaahmetoğlu, 2018, s. 16 vd. ve her iki yöndeki görüşler için bkz. Gürses, 2016, s. 41 vd.

⁸ Sui generis sözleşmeler hakkında detaylı bilgi için bkz. Kuntalp, 2013, s. 14 vd.

⁹ Karşılaştırmalı hukuk için bkz. Barlas, 2008, s. 232. Türk öğretisinde sendikasyonu oluşturan bankalar, yani konsorsiyum üyeleri arasındaki ilişkinin adi ortaklık olduğunu görüşü için bkz. Barlas, 2008, s. 232; Şit, 2011, s. 159; Aksoy, 2019, s. 20; Aktan, 2020, s. 217.

¹⁰ Öğretide bu görüşü savunanlar için bkz. dipnot 9.

¹¹ "Konsorsiyum ortakları arasında BK'nın 520 ve devamı maddelerinde düzenlenen adi şirket hükümleri caridir. Adi şirketin yani konsorsiyumun, hükmi şahsiyeti bulunmadığından, konsorsiyum tarafından açılacak davalarda bütün ortakların yer alması veya aleyhine açılan davada da ortakların tümünün davalı olarak gösterilmesi zorunludur. Oysa denildiği gibi dava konsorsiyumun tüm ortakları tarafından açılmadığından, öncelikle davacının dava ehliyeti üzerinde durulması, davada yer almayan (...) ve (...) şirketlerinden açılan davaya muvafakat alınması ve bundan sonra işin esasına girilmesi gereklidir."

Yargıtay 15 HD. 18.2.2005, 2004/5384 E., 2005/866 K.

).

¹² “TBK m.115/3 hükmüne göre uzmanlık gerektiren bir hizmet, meslek veya sanatın yürütülmesi kanun veya yetkili makamların iznine bağlıysa, borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşmalar kesin olarak geçersizdir. Dolayısıyla böyle bir faaliyetin ancak yetkili merciler tarafından verilen izinle yürütüldüğü durumlarda borçlunun hafif kusurdan dahi sorumsuz tutulması kararlaştırılmaz. Bu hüküm, bankalar da dahil olmak üzere uzmanlık gerektiren meslek gruplarını kapsar. Ancak hükmün bankalar açısından uygulaması yalnızca müşterileriyle olan ilişkilerle sınırlıdır. Dolayısıyla bankaların müşterileriyle olan ilişkilerinin dışında kalan işlemler bakımından işbu hüküm uygulanmaz. Sendikasyon kredileri gibi bankalar arasında basiretli bir tacir olarak müzakere edilerek yapılan sorumsuzluk anlaşmaları geçerli kabul edilmelidir” (Maurenbrecher, Frick, 2010, s. 96 Aksoy, 2019, s. 18’den naklen). Diğer yandan öğretide sorumsuzluk anlaşmasının geçersiz olduğu yönünde görüşler için bkz. Başalp, 2011, 274 vd. Konuyu bankaların türev işlemleri bakımından inceleyen Şenol (2017, s. 238) bankaların çerçeve sözleşmelerde ve genel kredi sözleşmelerinde ağır veya hafif kusurlarından sorumsuz tutulmalarına ilişkin anlaşmaların geçersiz olduğu görüşündedir.

¹³ Kefalet sözleşmesi bakımından fer’ilik ilişkisini inceleyen Reisoğlu (2013, s. 22.)’na göre teminatın fer’i niteliği tarafların iradesi ile ortadan kaldırılamaz.

¹⁴ Ayrıntılı açıklama için bkz. Ustaoglu, 2019, s. 41.

¹⁵ HMK’nın 408. maddesi emredici niteliktedir ancak maddenin tahkimin önünü kapayacak şekilde dar yorumlanmaması gerekir.

¹⁶ HMK yürürlüğe girmeden önce, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (“HUMK”) döneminde, taşınmazlarla ilgili ve kira bedelinin tespitini konu alan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülebileceğini savunan görüş *Dayınlarlı* tarafından da savunulmaktadır.

¹⁷ “... Ancak bir hak üzerinde uyuşmazlığa düşmüş olan iki tarafın, kamu düzenine ilişkin olmayan konularda anlaşarak bu uyuşmazlığın çözümlenmesini mahkemeler yerine özel kişilere bırakmaları mümkündür.” 15. HD, 1978/2090 E., 1978/3486 K.; “... Ancak bir sözleşmenin tarafları, kamu düzenini ilgilendirmeyen ve arzularına bağlı olan konularda, aralarında çıkacak uyuşmazlıkların halli için tahkim yolunu seçebilirler.” 11. HD, 12.04.2005, 2004/6686 E., 2005/3600 K.

¹⁸ Ancak önemle belirtmek gerekir ki, iki tarafın da tacir olması şartıyla tahliyeyle ilişkin uyuşmazlıklar tahkime elverişlidir. Bu konuya ilişkin olarak bkz. 19. HD, 16.12.2004, 2004/5413 E., 2004/12656 K. Kira tespitinin tahkime elverişli olmadığına ilişkin olarak bkz. 3. HD, 2.12.2004, 2004/13018 E., 2004/13409 K. Ayrıca, taşınmaz mülkiyetine ilişkin uyuşmazlıkların kamu düzenine ilişkin olduğuna dair bkz. 15. HD, 29.05.2019, 2019/827 E., 2019/2588 K.

¹⁹ İş hukuku uyuşmazlıklarının tahkime elverişli olmadığına ilişkin olarak bkz. 9. HD, 20.01.2009, 2008/44630 E., 2009/537 K. Ancak, 4857 sayılı İş Kanunu’nun 20. maddesi uyarınca tarafların anlaşması sonucu iş sözleşmesinin feshine ilişkin uyuşmazlıklar tahkime elverişlidir.

²⁰ Şirketler hukuku bakımından, pay sahipleri arasındaki ilişkiden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğu kabul edilir. Yargıtay, pay sahipleri sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkları tahkime elverişli olarak değerlendirir. Yargıtay’ın görüşü için bkz. 11. HD, 04.05.2010, 2010/1129 E. 2010/4904 K.

²¹ Hakem ve hakemi atayan kurum arasındaki ilişkinin temeli her zaman sözleşmeye dayanmayabilir. Tahkim kurumları tarafların temsilcisi olarak hareket eder ve kurumların hakemlere karşı bir sorumluluğu bulunmaz. Ancak, hakemlerin kurumlar tarafından atandığı veya onaylandığı hallerde, hakem ile kurum arasında sözleşmesel bir ilişkinin kurulması olasıdır.

²² UNCITRAL Tahkim Kuralları’nın içeriğine ve tarihsel gelişime ilişkin olarak bkz. <https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/contractualtexts/arbitration>.

²³ Ancak ad hoc tahkimin niteliği düşünüldüğünde, çeşitli konularda yetkili bir kurumun olmaması, tahkim prosedürünün tıkanmasına yol açabilir. Ayrıca ad hoc tahkim özelinde, tahkim usulünde ortaya çıkan belirsizlik ve bu belirsizliklerin tahkime yansımaları daha sonra hakem kararının iptalinin gündeme gelmesine neden olabilir.

²⁴ Ayrıca, MTK’nın 4. maddesinde tahkim anlaşması “*tarafların, sözleşmeden kaynaklınsın veya kaynaklanmasın aralarında mevcut bir hukukî ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tümünün veya bazılarının tahkim yoluyla çözülmesi konusunda yaptıkları anlaşmadır*” şeklinde tanımlanır.

²⁵ Bu doğrultuda bkz. 15. HD, 13.04.2009, 2009/1438 E., 2009/2153. K; 13. HD, 25.04.1991, 1990/8778 E., 1991/4492.

²⁶ Tahkime elverişliliğe dair değerlendirme çalışmanın önceki bölümlerinde yapıldığı için ayrı bir başlık altında yeniden incelenmedi.

²⁷ New York Sözleşmesi hükümlerine ilişkin bkz. Reisoğlu, 2003, 505 vd.

²⁸ Bu hukuki ilişki “*defined legal relationship*” şeklinde ifade edilir.

²⁹ 3. HD, 27.04.2015, 2014/12342 E., 2015/6885 K.; 11. HD, 15.02.2010, 2008/9429 E., 2010/1648 K.; 13. HD, 25.09.2006, 2006/7789 E., 2006/12275 K.; 15. HD, 12.12.2019, 2019/2824 E., 2019/5139 K.

³⁰ “Yazılı anlaşma” terimi, taraflar arasında karşılıklı olarak gönderilmiş mektuplar veya telgraflarda yer alan ya da taraflarca imzalanmış bir sözleşmede bulunan tahkim şartı veya bağımsız bir tahkim sözleşmesini kapsar.

³¹ Tahkim anlaşmasının bağımsız niteliği “*separability doctrine*” şeklinde adlandırılır.

³² Bu durumu, sözleşmeye uygulanan hukuk ile tahkim anlaşmasına uygulanacak hukukun farklı olması gerektiği şeklinde yorumlamamak gerekir. Taraflar yalnızca farklı hukukları tercih etmek konusunda bir seçim hakkına sahiptir.

³³ İsviçre, İngiltere, Fransa ve Hollanda’da tahkim anlaşmasının ayrılabilirliği kabul edilerek tahkim kanunlarında düzenlenir.

³⁴ Ancak, tarafların zımni olarak belirlediği hukuk da göz ardı edilmemelidir.

³⁵ Ancak, bazı durumlarda, tanıkların ikamet ettikleri yerde dinlenmesi, süreç açısından daha ekonomik bir çözüm olabilir. Benzer şekilde, taraflar hakem heyetinden sözleşmenin ifa edildiği yerde malları, fiziksel kanıtları veya ekipmanları incelemesini talep edebilir. Bu gibi durumlarda, hakem heyetinin delil toplama sürecini daha etkin yönetebilmesi için yerinde inceleme yapması gerekebilir.

³⁶ Örneğin, İsviçre tarafsızlığı, kuvvetli altyapısı, coğrafi erişilebilirliği vb. faktörler sebebiyle tahkime elverişli bir ülke olarak kabul edilir.

³⁷ Bu doğrultuda, ICC Tahkim Kuralları’nın 13. maddesi, ISTAC Tahkim Kuralları’nın 14. maddesi ve ITOTAM Tahkim Kuralları’nın 15. maddesi hakemlere ilişkin düzenlemeler içerdiğinden yol gösterici niteliktedir. Ayrıca, tarafların hakemlere dostane arabulucu olarak görev yapma yetkisi vermesi de mümkündür. Bu durumda, hakemler tarafların hak ve nesafetini gözeterek karar verir; belirli bir hukuka tabi kalmazlar.

³⁸ Örneğin, iş hukuku uyumsuzluklarının tahkime elverişli olmadığına ilişkin Yargıtay kararları mevcuttur ve çalışmanın “Tahkime Elverişlilik” başlığı altında ele alınmıştır.

Yazım Kuralları

1. Bankacılar dergisinde yayımlanmak üzere gönderilecek makaleler, word formatında arial yazı karakterinde, 11 punto ile tek aralıklı ve paragraflar arasında bir satır boşluk bırakılmak üzere Türkçe yazılmalıdır.
2. Kapak sayfasında, yazının başlığı, yazar(lar)ın bağlı oldukları kuruluşlar ve ünvanları, iletişim kurulacak yazarın adı ve iletişim bilgileri bulunmalıdır.
3. Makalenin ilk sayfasında makalenin adı, öz/ abstract (en fazla 250 kelime), en az üç tane anahtar kelime Türkçe ve İngilizce olarak yazılmalı ve makaleye uygun JEL sınıflama numaraları verilmelidir. (http://www.aeaweb.org/journal/jel_class_system.php)
4. Yazı içinde kullanılan birinci düzey, ikinci ve üçüncü düzey başlıklar koyu harflerle yazılmalıdır. Başlıklar ile izleyen metin arasında bir satır boşluk verilmelidir. Başlıklardan sonra paragraf başı yapılmalıdır.
5. Yazı içinde yer alan tablo ve şekiller arial yazı karakterinde 10 punto ile hazırlanmalı, başlık ve sıra numarası verilmeli, kaynakları ise alta yazılmalıdır. Denklemlere sıra numarası verilmelidir.
6. Dipnotlar atlama yapılmadan numaralandırılmalı ve ayrı bir sayfada "Dipnotlar" başlığı altında toplanmalıdır.
7. Kaynaklara göndermeler dipnotlarla değil, metin içinde açılacak ayrıçlarla yapılmalıdır.
8. Metinde gönderme yapılan veya yapılmayan tüm kaynaklar, kaynakçada yer almalıdır. Kaynaklar ayrı bir sayfada alfabetik sırayla yazılmalıdır.
9. Metin içi gönderme, dipnotlar ve kaynakça belirtilen kurallar çerçevesinde ve American Psychological Association (APA) (<http://www.apastyle.org/learn/tutorials/basics-tutorial.aspx>) sistemine göre yapılmalıdır.

Kaynakça ve Gönderme Örnekleri

Bir ve Birden Fazla Yazarlı Kitaplar

Arıcan, E., Yücememiş, B.T, Karabay, M.E. ve Işıl, Gökhan (2011). *Türk Bankacılık Sektöründe Ölçek Ekonomileri ve Rekabet Gücü Maliyet Etkinliği ve Ölçek Ekonomilerine İlişkin Bir Uygulama*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
İlk Gönderme (Arıcan, Yücememiş, Karabay ve Işıl, 2011, s. 78)
İkinci ve Sonraki Göndermeler (Arıcan ve diğerleri, 2011, s.80)

Tüzel Kuruluş Tarafından Yayınlananlar

Türkiye İstatistik Kurumu. (2009). *Türkiye İstatistik Yıllığı*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
İlk Gönderme (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2009, s.27)
İkinci ve Sonraki Göndermeler (TÜİK, 2009, s.38)

Çeviri Kitaplar

Sicilia, D.B ve Cruikshank, J.L. (2000). Greenspan Etkisi: Dünya Piyasalarını Harekete Geçiren Sözler (E. Salman, Çev.). İstanbul: Literatür Yayıncılık (Orijinali 2000 yılında yayımlanmıştır).
Gönderme (Sicilia ve Cruikshank, 2000, s.78)

Kitaptan Bir Bölüm

Esen, H. (2009) Kart Çıkarıcı Kuruluşların Yükümlülükleri. T.Ö. Kiraz (Yay. Haz.). *5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununun Değerlendirilmesi ve Uygulamadan Doğan Sorunlar* içinde (ss.21-47). İstanbul: Akademi.

Makaleler

Birgili, E., Tuna, G. ve Tuna V.E. (2011). Portföy Seçiminde Riski Sevmeyen Yatırımcılar İçin Hisse Senedinin Ait Olduğu Sektör ve İlgili Firmanın Kuruluş Tarihi Önemli midir? . *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 48(558), 23-35.

İnternet adresleri

Tuna, K. (2005), "Bankacılık Kanununda Kurumsal Yönetim", 20 Mayıs 2006 tarihinde <http://bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/2005/2005tebligleri/9.doc> adresinden erişildi.
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2011) "İnteraktif Aylık Bülten Ağustos 2011" 20 Ekim 2011 tarihinde <http://ebulten.bddk.org.tr/AylikBulten/Basit.aspx> adresinden erişildi.

Nispetiye Caddesi, Akmerkez B3 Blok
Kat: 13 Etiler 34340 İstanbul
Tel: 0212 282 09 73 Faks: 0212 282 09 46
tbb@tbb.org.tr | www.tbb.org.tr